

**Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke**

**Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Katedra maďarského jazyka a literatúry**

Lanstyák István

A magyar nyelvi váltakozások stílusbeli háttere

Szenci Molnár Albert Egyesület
Pozsony
2023

A magyar nyelvi váltakozások stílusbeli háttere

Štýlové determinanty variantnosti v maďarskom jazyku

Lektorálta:

Benő Attila (Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár)

Horváth Péter Iván (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest)

Nádor Orsolya (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest)

Recenzenti:

Prof. Attila Benő, PhD. (Univerzita Babeş–Bolyai, Koložvár, Rumunsko)

Mgr., Péter Iván Horváth, PhD. (Katolícka univerzita Petra Pazmána, Budapešť)

Doc. Orsolya Nádor, PhD. (Reformovaná univerzita Gáspára Károliho, Budapešť)

Kiadja a Szenci Molnár Albert Egyesület, Pozsony, 2023.

Vydalo Združenie Alberta Szenci Molnára, Bratislava, 2023.

ISBN 978-80-69002-08-1

EAN 9788069002081

© Lanstyák István

Tartalom

ELŐSZÓ	5
ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK	7
1. Bevezetés.....	7
2. Alapfogalmak.....	8
A) Stílus és stílusérték.....	8
B) Stílusminősítés	10
C) Stílusváltozat	10
3. A stílusváltozatok alapkérdései	11
A) Stílusváltozatok és beszédhelyzet.....	11
B) A stílusváltozatok a nyelvi rendszer egyes síkjain.....	13
C) Stílusváltozat és dialektus	13
BIZALMAS (INFORMÁLIS) STÍLUSÚ SZÖVEGEK.....	15
1. Bizalmas (informális) stílus	15
2. A bizalmas stílusra jellemző nyelvi formák stílusminősítése.....	18
A) A „bizalmas” (<i>biz</i>) stílusminősítés	19
B) A „kissé bizalmas” (<i>kissé biz</i>) stílusminősítés.....	27
C) Az „argó” (<i>argó</i>) stílusminősítés.....	30
VÁLASZTÉKOS STÍLUSÚ SZÖVEGEK.....	36
1. Választékos stílus.....	36
2. A választékos stílusra jellemző nyelvi formák stílusminősítése	38
A) A „választékos” (<i>vál</i>) stílusminősítés	39
B) A „kissé választékos” (<i>kissé vál</i>) stílusminősítés	45
C) Az „irodalmi” (<i>irod</i>) stílusminősítés	50
D) A „költői” (<i>költ</i>) stílusminősítés	58
FORMÁLIS STÍLUSÚ SZÖVEGEK.....	61
1. Formális stílus.....	61
2. A formális stílusra jellemző nyelvi formák stílusminősítése.....	64
A) A „hivatali/hivatalos” (<i>hiv</i>) stílusminősítés	66
B) Fogalomköri minősítések	73
a) A „tudományos” (<i>Tud</i>) minősítés.....	73
b) Egyéb fogalomköri minősítések.....	80
C) A „nem hivatalos” (<i>nem hiv</i>) jelölés	85
ÁTMENETI ÉS KIEGYENLÍTETT STÍLUSÚ SZÖVEGEK	89
1. Átmeneti stílus.....	89
2. Kiegyenlített stílus	89
A) A kiegyenlített stílus két válfaja	89
B) A közömbös stílusérték	91

ÖSSZEFOGLALÁS.....	98
SZAKIRODALOM ÉS NYELVMŰVELŐ IRODALOM.....	100
A SOROZAT KÖTETEI.....	119

& ELŐSZÓ

Ez a jegyzet a magyar nyelvi váltakozások stílusbeli hátterét mutatja be. Nélkülözhetetlen háttérismereteket nyújt egy többrészes jegyzetsorozathoz, amely a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének kiadványszerkesztő szakos hallgatói számára készül. A sorozat a *Nyelvalakítás* (FiF.KMJL/A-boED-119/15 – *Jazyková ma-nažment*) című kurzus tananyagát tartalmazza. Jelen kötet olyan általános tudnivalókról szól, melyekre a hallgatók csak részben tesznek szert a *Nyelvalakítás* című kurzus keretében. Az ismeretek más része más tantárgyak anyagát képezi, mindenekelőtt a következőkét: *Magyar nyelvváltozatok* (FiF.KMJL/A-buMA-211/20 – *Jazykové variety v maďarčine*), *Szociolingvisztika* (FiF.KMJL/A-boED-220/15 – *Sociolingvistika*), *Szókészlet- és szójelentéstan* (FiF.KMJL/A-boED-021/15 – *Lexikológia a sémantika*), *Beszélt nyelv* (FiF.KMJL/A-boED-135/15 – *Hovorený jazyk*), *Fejezetek az alkalmazott nyelvészetből* (FiF.KMJL/A-boED-223/15 – *Vybrané kapitoly z aplikovanej jazykovedy*).

A *Nyelvalakítás* című kurzus célja, hogy a kiadványszerkesztő hallgatók – akár saját szöveget fogalmaznak, akár másét szerkesztik, javítják – képesek legyenek tudatosan eldönteni, a szöveg adott helyén milyen nyelvi formát célszerű használni a kínálkozó lehetőségek közül. Fontosnak tartottam azt is, hogy a leendő szerkesztők megismerjék és képesek legyenek kritikailag értékelni az egyes nyelvi jelenségekre vonatkozó hagyományos nyelvhelyességi ítéleteket, valamint a szavakra és szókapcsolatokra, pontosabban azok jelentéseire, jelentésárnyalataira vonatkozó stílusminősítéseket, melyek nemegyszer ugyancsak tartalmaznak rejtve nyelvhelyességi ítéleteket. E célok eléréséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy hallgatóink tisztában legyenek a nyelvi váltakozások stílusbeli hátterével.

A kötet érdemi részének első fejezetében a stílusváltozatok néhány általános kérdését tárgyaljuk, meghatározzuk a témánk szempontjából kulcsfontosságú alapfogalmakat, így pl. a „stílus”, „stílusérték”, „stílusminősítés”, „stíluselem”, „stílustörés”, „stílusváltozat” fogalmát, s röviden bemutatjuk a legfontosabb stílusváltozatokat.

Ezt követően az egyes fejezetekben részletesebben jellemezzük a legfontosabb stílusváltozatokat: a bizalmas (informális), a választékos és a formális stílust, az erre jellemző stílusértékeket, ill. stílusminősítéseket. Külön fejezetet szentelünk az átmeneti és a kiegyenlített stílusú szövegeknek. A kötet érdemi részét egy rövid összefoglalás zárja.

Fontos hangsúlyozni, hogy a jegyzet – a sorozat többi darabjához hasonlóan – nemcsak a vizsgán számonkért anyagot tartalmazza, hanem annál jóval többet. A stílusminősítések elemzése például soha nem volt megtanulandó tananyag, hanem csupán azt a célt szolgálja, hogy a hallgatókban kialakítsa a szótári adatok kritikai értékelésének igényét, és – ha merhetünk ebben reménykedni – képességét is.

Mivel a most kötetekké formált szövegek eredetileg előadásaim írott változatai voltak, nem tartalmaztak szakirodalmi hivatkozásokat. Utólag ezt a munkát csak nagyon nagy idő- és energiaráfordítással lehetne elvégezni. Egy hosszabb, szó szerinti idézetben pótoltam a forráshivatkozást, máshol azonban nem. A hiányt enyhítendő a kötet végén tüntetem fel a témához kapcsolódó legfontosabb nyelvészeti és nyelvművelő szakirodalmat.

Az előadások szövege eddig is a hallgatók rendelkezésére állt, ilyen értelemben „nyilvános” volt. Mégis nehezen szántam rá magam, hogy a főntebb említett kurzusok anyagát ilyen módon közreadjam, mivel a megjelenés – még ha csupán elektronikus formában történik is – valamilyen mértékben „kőbe vési” azt, ami eddig évről évre változott, alakult. Mivel azonban tanári pályafutásom hamarosan befejeződik, értelemszerűen az előadások szövege sem fog a jövőben tovább változni, így eljött az ideje a végsőnek tekintett változat rögzítésének.

A jegyzetsorozat megjelentetésére nem adtunk be pályázatot, ezért a sorozatot költségmentesen kell megjelentetnünk. Ennek egyik következménye az, hogy a kötetet magam tördeltem be, idő és tördelési gyakorlat híján a lehető legegyszerűbb módon, a szövegben való tájékozódást megkönnyítő fejléc és navigáció alkalmazása nélkül. A fejezetről fejezetre történő ugrás a &, valamint a # jelre való rákereséssel oldható meg, melyek a fejezetcímek előtt állnak. A táblázatról táblázatra ugrást a ÷ jel teszi lehetővé.

Meg kell még jegyezni, hogy a jegyzetben található képek nem az én tulajdonom. A kötetek megjelenéséből nem lesz anyagi haszna senkinek, sem nekem, sem senki másnak, hiszen az egész sorozat ingyenesen lesz elérhető az interneten, ezért bízom benne, hogy a képek szerzői – ha netán némelyikük tudomást szerezne arról, hogy alkotásukat ilyen célra felhasználták – inkább örülnek majd annak, hogy művüket ily módon népszerűsítem, mintsem neheztelnének miatta.

Köszönettel tartozom azoknak, akik a sorozat megjelentetését lehetővé tették: lektoraimnak, Benő Attilának, Horváth Péter Ivánnak és Nádor Orsolyának, továbbá a Magyar Tudományos Akadémiának, amely Domus ösztöndíjprogramja keretében támogatta a témával kapcsolatos kutatásaimat, részben közvetlenül, részben a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézetben működő Gramma Nyelvi Iroda közvetítésével. A nyelvvalakítás némely általánosabb vonatkozásával a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén foglalkoztam a Szlovák Kutatás- és Fejlesztéstámogató Ügynökség APVV-17-0254 számú projektjének keretében. Ezenkívül munkámban felhasználtam annak a kutatásnak némely, a váltakozással kapcsolatos eredményét, melyet az 1/0106/21 számú VEGA-projekt keretében folytattam.

Köszönet illeti a munkahelyemet is, a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának mindenkori vezetését, valamint a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék mindenkori vezetőjét, akik évtizedekig nyugodt körülményeket biztosítottak a kutatási (és persze az oktatási) munkámhoz. Nem ők tehetnek róla, hogy a minisztérium abnormalis követelményeket támasztó minősítési rendszere az elmúlt években egyre inkább lehetetlenné tette az elmélyült kutatást és azt, hogy igazán kiérlelt munkákat adjak ki a kezemből.

& ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK

1. Bevezetés

A jegyzetsorozat egyes darabjai **stilisztikai alapon** közelítik meg a **nyelvi helyénvalóságot**, abból a meggyőződésből fakadóan, hogy maguk a beszélők is ezt teszik, amennyiben nem befolyásolják őket különféle nyelvi és azon belül nyelvhelyességi ideológiák, melyek felülírnák a stilisztikai alapon hozott – spontán vagy tudatos – helyénvalósági döntéseiket. Éppen ezért számunkra nem a nyelvi formák elterjedtsége vagy elfogadottsága, még kevésbé standard vagy nemstandard mivolta a kulcsfogalom, hanem az elterjedtség stilisztikai vetülete, az érintett nyelvi forma **stílusértéke**.

A gyakorlati munka során, az egyes váltakozások jellemzésében éppúgy, mint a nyelvhasználati tanácsok megfogalmazásában egy viszonylag egyszerű stílusváltozati rendszert alkalmaztam, mely különbséget tesz az **egyöntetű**, az **átmeneti** és a **kiegyenlített stílusú** szövegek közt. Az egyöntetű szövegek **bizalmas, választékos** vagy **formális** stílusúak lehetnek, az átmenetiek **bizalmas–választékos, bizalmas–formális** vagy **választékos–formális** stílusúak, a kiegyenlítettek pedig nem jellemezhetők a fenti módon.

E makroszintű kategóriák mikroszintű megfelelői az egyes nyelvi formákra vonatkozó **bizalmas, választékos, formális** és **közömbös stílusérték**. A bizalmas stílusértékű nyelvi formák a bizalmas stílusú, a választékos stílusértékűek a választékos stílusú, a formális stílusértékűek pedig a formális stílusértékű szövegekben fordulnak elő jellemző módon. Közömbös stílusértékűek köztudottan azok a nyelvi formák, amelyek bármilyen stílusú szövegben előfordulhatnak. A fentebb említett kiegyenlített stílusú szövegek egyik részében a közömbös stílusértékű nyelvi formák vannak túlsúlyban, míg a kiegyenlített stílusú szövegek másik részében a bizalmas, választékos és formális stílusértékű nyelvi formák nagyjából azonos arányban vannak képviselve, mintegy „kioltják egymást”, így lesz a szöveg kiegyenlített stílusú.

A szótárakban a **bizalmas stílusértékű** szavakra a „**bizalmas**” stílusminősítés, a **választékos stílusértékűekre** a „**választékos**”, a **formális stílusértékűekre** a „**hivatalos**” stílusminősítés és a különböző **fogalomköri minősítések** utalnak. A **közömbös stílusértékű** szavak a szótárakban úgy ismerhetők fel, hogy **nem kapják meg egyiket sem az említett stílusminősítések közül**.

	<i>Stílusérték</i>	<i>Minősítés</i>	
		<i>Megnevezése</i>	<i>Rövidítése</i>
1.	bizalmas	„bizalmas”	<i>biz</i>
2.	választékos	„választékos”	<i>vál</i>
3.	formális	„hivatalos” fogalomköri minősítések	<i>hiv</i>
4.	közömbös	(más minősítések hiánya)	–

Az olyan nyelvi forma, amely stílusértékét tekintve „belesimul” a szövegbe (pl. közömbös vagy bizalmas stílusértékű nyelvi forma egy bizalmas stílusú szövegben vagy egy közömbös stílusértékű nyelvi forma bármilyen stílusú szövegben), **stilisztikailag jelöletlen**.

Ha egy szövegben olyan nyelvi forma fordul elő, melynek stílusértéke elüt a szöveg stílusától (pl. választékos stílusú szövegben bizalmas stílusértékű vagy bizalmas-választékos stílusú szövegben „formális” stílusértékű), **stilisztikailag jelölt** nyelvi formáról beszélünk.

Ha az eltérő stílusértékű nyelvi forma stílushatás elérése céljából került a szövegbe, **stílus-elemről** van szó, ha pedig figyelmetlenségből vagy azért, mert a beszélő nem volt tisztában az adott szó, kifejezés stílusértékével, **stílustörésről**.

Ezek inkább a szövegek stilisztikai jellemzésében játszanak fontos szerepet, de a teljesség kedvéért talán itt sem volt fölösleges megemlíteni őket.

A stílus kategóriák árnyalása „**lefelé**” többnyire a **kissé** vagy az **enyhén** szóval történik (pl. „kissé bizalmas”, „enyhén bizalmas”), „**fölfelé**” pedig az **erősen** szóval (pl. „erősen formális”), azzal a kiegészítéssel, hogy a „választékos” árnyalására külön terminus is rendelkezésre áll, az „**emelkedett**” (= erősen választékos); ezt a Termini-szótár használja. A stílus kategóriák árnyalására különösen **mikroszinten** van szükség.

Az értelmező szótárak a „**lefelé**” árnyalásra a **kissé** határozószót használják, a **fölfelé** árnyalást a választékos stílusértékű szavak esetében az „**irodalmi**” stílusminősítés látja el (a hétköznapi értelmező szótárban a „költői” is).

2. Alapfogalmak

Ebben a fejezetben három alfejezetbe rendezve tárgyaljuk az alapfogalmakat, az azokat megnevező műszavakat. Ezek ismerete és használata nélkülözhetetlen a későbbi fejezetek megértése szempontjából.

Mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy a hasonlóknak látszó fogalmakat könnyen összekeverjük, fontos, hogy tudatosuljanak bennünk a köztük lévő különbségek. A leggyakrabban kevert fogalmak a „stílus és a stílusérték”, a „stílusérték és a stílusminősítés”, valamint a „stílus” és a „stílusváltozat”. Az elsővel az első, a másodikkal a második, a harmadikkal a harmadik alfejezetben foglalkozunk.

A) Stílus és stílusérték

A **STÍLUS** a közkeletű meghatározás szerint az a **mód, ahogyan** közölnivalónkat a **kiválasztott nyelvi formák segítségével kifejezzük**. A meghatározásból következik, hogy minden szövegnek van stílusa, nem csak a gondosan megfogalmazott, különleges jelentőségű szövegeknek.

A stílust a **beszédhelyzet tényezői** határozzák meg, olyanok, mint pl. a beszélő szándéka, ill. a szöveg funkciója, a beszélő és a befogadó viszonya, az alkalom jellege (hétköznapi, ünnepélyes, hivatalos) stb.

Stílusról szövegek (diskurzusok) esetében van értelme beszélni. E kurzus egyik legfontosabb célja, hogy megtanuljuk a szövegeket stilisztikai szempontból elemezni, azaz az egyes nyelvi formák **stílusértéke** alapján megállapítsuk, hogy maga a szöveg milyen **stílusú**.

Amint a fentiekből kiderült, **STÍLUSÉRTÉKÜK** az egyes nyelvi formáknak (pl. szavaknak, szó-szerkezeteknek, ragozási típusoknak stb.) van, **STÍLUSUK** pedig a szövegeknek. A „stílusérték” tehát mikroszintű, a „stílus” pedig makroszintű kategória. A **STÍLUSÉRTÉK** a nyelvi formának az a tulajdonsága, amely meghatározza, *milyen stílusú szövegekben fordulhat elő*.

Például a *rábír vkit vmire* választékos stílusértékű kifejezés. Ha egy szövegben – nem számítva a közömbös stílusértékű szavakat – a választékos stílusértékű szavak és kifejezések dominálnak (azaz több van belőlük, mint a formális vagy a bizalmas stílusértékű szavakból és kifejezésből – ha egyáltalán vannak ilyenek), akkor magáról a szövegről azt mondjuk, hogy választékos stílusú.

Az egyes nyelvi formákról tehát mindig azt állapítjuk meg, milyen **stílusértékűek**, a szövegekről pedig azt, hogy milyen **stílusúak**. Ügyeljünk rá, hogy az elemzés során a kettőt ne keverjük össze!

A nyelvi formák stílusértéke többféleképpen ragadható meg. Mivel minden nyelvi formához gyakorlatilag más-más asszociációk, más-más érzelmek, hangulatok tapadnak még közösségi szinten is (ehhez járulnak még a **konnotációk**, a konkrét beszélők egyéni élményeiből táplálkozó egyéni asszociációk), ha abszolút módon akarnánk egy-egy nyelvi forma stílusértékét megragadni, nem tehetnénk mást, mint hogy szöveges körülírásokat alkalmaznánk.

Nyilvánvaló azonban, hogy ez nem követhető eljárás, különösen egy szótárban, nyelvtan-könyvben vagy stilisztikai kézikönyvben: szükség van arra, hogy a nyelvi formák stílusértékének bizonyos, kevésbé lényegesnek tekintett összetevőitől **elvonatkoztassunk**, a többit pedig **elemeire bontsuk**, olyan jellemző jegyekre, amelyek sok más szó stílusértékének jellemzésére is felhasználhatók.

A szöveg stílusának megállapításában mindig **a benne található nyelvi formák stílusértékéből** indulunk ki. Amint a fentebbi példánkból kiderült, egy választékos stílusú szöveg általában – a minden szövegben jelenlévő közömbös stílusértékű nyelvi formák mellett – jellemző módon választékos stílusú szavakat és szerkezeteket tartalmaz (pl. *rábír vkit vmire* ‘rávesz, rábeszél, rákényszerít’, *élemedett (korú)* ‘nagyon idős’, *felbocsát* ‘fölszed’, *körültekint* ‘szétnéz’, *ordas eszme* ‘veszélyes gondolat’, *sziszifuszi munka* ‘megerőltető és hiábavaló munka’).

Ha mégis előfordulnak egy választékos stílusú szövegben formális vagy bizalmas stílusértékű elemek, azok egy része vagy ún. **STÍLUSELEM** (s így sajátos hangulat hordozója), vagy pedig **STÍLUSTÖRÉS** (ha a szerző nyelvbotlásként vagy rossz stílusérzéke miatt használt a szövegbe nem illő stílusértékű nyelvi formát). De vannak olyan más stílusértékű szavak is,

amelyek egyszerűen nem annyira „markánsak”, hogy kirínnak a szövegből – vagy pedig maga a szöveg nem annyira markánsan választékos.

Ugyanez a helyzet a bizalmas stílussal is, abban is lehetnek stíuselemek és stílustörések, ill. nem teljesen közömbös, de nem is markánsan formális vagy választékos stílusértékű szavak. A formális stílussal annyiban más a helyzet, hogy abban nem szoktunk stíuselemként alkalmazni más stílusértékű nyelvi formákat.

A „szándékolt stílustörés” indítéka többnyire a **nyelvi játék**, olykor pedig a **megbotránkoztatás** szándéka. A *szándékolt stílustörés* kifejezés voltaképpen önellentmondás, hiszen ha szándékolt, akkor már nem stílustörés (azért került a kifejezés a bekezdés elején idézőjelbe).

A nyelvi játék esetében – épp játékos jellegéből fakadóan – arról van szó, hogy a beszélő úgy tesz, mintha megbotlana a nyelve, vagy mintha rossz volna a stílusérzéke, azaz eljátssza, hogy stílustörést követett el – ennyiben **stílustörés**, valójában azonban inkább **stíuselem**, amennyiben a szöveg tartalma, jellege megengedi a játékos megközelítést.

B) Stílusminősítés

Egy további rokon fogalom is van, melyet szintén meg kell különböztetni mind a **stílustól**, mind a **stílusértéktől**: a **stílusminősítés**. A **STÍLUSMINŐSÍTÉS** a szó **stílusértékének szótári megjelölése**.

A stílusminősítés arról tájékoztat, hogy a címszó **milyen társadalmi rétegeket**, milyen (specializált) **tevékenységeket**, milyen formalitású **beszédhelyzeteket**, milyen **történelmi korokat** asszociál, ill. milyen **érzelmeket ébreszt** a beszélőben (és a hallgatóban).

A **nyelvtani formáknak** is van stílusértékük, de mivel ezeket nem szokták szótárakba rendezni, stílusminősítésről inkább csak a szavak és állandósult szókapcsolatok esetében szoktunk beszélni.

Például *A nővére hirtelen megbetegedése miatt nem tudott eljönni* inkább írásbeli, enyhén formális, míg az *(Azért) nem tudott eljönni, mert a nővére hirtelen megbetegedett* inkább szóbeli és közömbös stílusértékű szerkezet.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a **stílusérték** és a **stílusminősítés** közt az a különbség, hogy a stílusérték a **nyelvhez** tartozik (egy-egy nyelvi formának van valamilyen stílusértéke), míg a stílusminősítés az a címke, amivel a stílusértéket megjelöljük, tehát az nem a tárgy nyelvhez, hanem a **metanyelvhez**, a **nyelvről való tudományos beszédhez tartozik**. Leegyszerűsítve: a stílusérték a nyelvi forma tulajdonsága, a stílusminősítés pedig szótári jegy.

C) Stílusváltozat

A **STÍLUSVÁLTOZATOK** a **beszédhelyzet formalitása** alapján meghatározott regiszterek, beszéd módok. A beszédhelyzet tényezői közül talán az **együttcselekvés jellege** a döntő jelentőségű, de fontos a beszélőt az együttcselekvés többi résztvevőjéhez fűződő **viszony** (státus, szolidaritás) is, s a **helyszínek** is lehet szerepe (az együttcselekvéssel jellegével szoros összefüggésben).

Az **együttcselekvés jellegének** döntő jelentőségére utal, hogy még a legközelebbi családtagokkal vagy barátokkal is formális stílusban illik beszélni mondjuk egy tanórán (a diák rendszerint a saját apját is *tanár úrnak* szólítja az órán, és magázza), egy bírósági tárgyaláson (ott a bírót legközelebbi barátja sem szólíthatja *Józsikámnak*) vagy egy házi szertartáson (ahol – római katolikus szertartást tételezve – egy apa gyónáskor a saját pappá szentelt fiát is *atyámnak* szólítja).

Az alábbiakban többféle stílusváltozatról esik majd szó. Ezek három nagy kategóriába sorolhatók: az egyikbe az **egyöntetű**, a másikba az **átmeneti**, a harmadikba pedig a **kiegyenlített** stílusú szövegek tartoznak.

Az **EGYÖNTETŰ** stílusú szövegekben a három alapstílus közül valamelyik egyértelműen dominál. Az alapstílusok a **bizalmas** (informális), a **formális** és a **választékos**.

Az egyöntetű stílusú szövegekben is előfordulhatnak kisebb számban nyelvi formák bármelyik más stílusból, de ezekből nincs annyi, hogy ne volna egyértelmű az egyik stílusnak a dominanciája, meghatározó szerepe. S amint minden szövegben, az egyöntetű stílusúban is vannak közömbös stílusértékű nyelvi formák, amelyek bármilyen stílusú szövegbe beleillenek.

ÁTMENETI STÍLUSRÓL olyankor beszélünk, amikor egy szövegben a **három alapstílus közül kettőnek van meghatározó szerepe**. A szöveg stílusa önmagában nem sorolható egyetlen alapstílushoz sem, de kettőhöz igen. Átmeneti stílusúak tehát az **egyszerre formális és bizalmas stílusú**, az **egyszerre formális és választékos**, az **egyszerre választékos és bizalmas stílusú** szövegek.

KIEGYENLÍTETTEK egyrészt az olyan szövegek, melyekben **mindhárom alapstílusnak** az elemei keverednek, s mivel nagyjából azonos arányban fordulnak elő, többé-kevésbé „kioltják egymást”, másrészt az olyan szövegek, melyekben **javarészt közömbös stílusértékű** nyelvi formák fordulnak elő. Az eredmény mindkét esetben az, hogy a szöveg nem tekinthető egyöntetűen sem informálisnak, sem formálisnak, sem választékosnak.

3. A stílusváltozatok alapkérdései

Az első alfejezetben főleg arról lesz szó, hogy milyen **nyelven kívüli tényezők befolyásolják** az egyes stílusváltozatoknak, ill. az azokhoz tartozó konkrét nyelvi formáknak a **kiválasztását**. A második – nyúl farknyi – alfejezet arról szól, hogy a **nyelvi rendszernek mely síkjain jelent-**

keznek különbségek az egyes stílusváltozatok közt. A harmadik alfejezet a **stílusváltozatok** és a **dialektusok összefüggésére** világít rá.

A) Stílusváltozatok és beszédhelyzet

Az egyes nyelvváltozatokat azokat a **helyzeteket szimbolizálják**, melyekben általában használni szokás őket. Ha pl. valakivel – akivel egyenrangúnak érezzük magunkat – informális stílusváltozatban beszélünk, azt akarjuk kifejezni vele, hogy a közöttünk lévő viszony baráti. (Ha egy nekünk alárendelt személlyel beszélünk informálisan, az lekezelést is kifejezhet.)

Ez tehát az egyik tényező, amely befolyásolja, hogy egy beszélgetésben milyen stílusváltozatot választunk: hogy **milyenek akarjuk láttatni beszélgetőtársunkhoz való viszonyunkat**.

Többnyire azonban **kevésbé tudatosan** választunk a rendelkezésünkre álló stílusváltozatok között: nem az alapján, hogy milyenek akarjuk láttatni, hanem hogy **milyenek ítéljük meg** a közöttünk lévő viszonyt.

A beszélgetés résztvevői közötti viszony milyenségét nagyon sok tényező befolyásolja, többek között ezek:

- milyen régen és mennyire jól ismerik egymást az interakció résztvevői;
- a köztük lévő **hierarchiaviszonyok** (milyen köztük a korkülönbség, azonos vagy ellenkező neműek-e, milyen társas szerepeik vannak);
- **beszélgetőtársak és meghallók** (kik a beszélgetés aktív résztvevői, s kik azok, akik a közelben vannak, és hallhatják a beszélgetést);
- az **alkalom** (másképpen beszélünk ugyanazzal az emberrel, ha csevegünk vagy ha értekezleten vitázunk vele);
- a beszélgetést lehetővé tevő **csatorna** (másképpen meséljük el ugyanazt ugyanannak az embernek személyesen, telefonon vagy levélben);
- a beszélgetés **témája** (valószínűleg másképp beszélgetünk egy tudományos kérdésről, a politikáról vagy a nyaralásról).

Mindezek és egyéb tényezők befolyásolják azt, hogy megítélésünk szerint az adott helyzethez inkább formálisabb vagy inkább informálisabb stílusváltozat illik-e.

Ha egy beszélgetés folyamán a tényezők **változnak**, akkor ennek megfelelően a használt **stílusváltozat is elmozdulhat** valamelyik pólus irányába. A **stílusváltozat megváltoztatását** – vagyis a stílusváltozat-folyvány mentén történő elmozdulást – **STÍLUSVÁLTÁSNAK** nevezzük (pl. amikor a bírót a barátja a bírósági tárgyalás szünetében *Józsikámnak* szólítja és tegezi).

A stílusváltás **együtt jár a helyzet formalitásának megváltozásával**: vagy úgy, hogy a beszélő a stílusváltással igazodni kíván a beszédhelyzet formalitásának megváltozásához, vagy pedig úgy, hogy stílusváltásával éppenséggel a helyzet formalitásának változását kívánja elérni.

Ezt a legkönnyebben talán a magázódás vs. tegeződés kérdésében érthetjük meg. Előfordul, hogy két ember közt bizalmas viszony alakul ki, s ezt érezve, valamelyikük felajánlja a tegeződést. De az is megesik, hogy az egyik fél bizalmasabb kapcsolatba szeretne kerülni a másikkal, s ezért ajánlja fel neki a tegeződést, azt remélve, hogy a tegeződés elősegíti a bizalmasabb kapcsolat kialakítását.

Ugyanígy egy tanár elkezdhet az órán önkéntelenül egyre több bizalmas stílusértékű szót használni, amint egyre jobban megismeri az osztályt, amint egyre inkább „összemelegednek”. De az is előfordulhat, hogy a tanár „jó fej” akar lenni, s eleve azért kezd el bizalmasabb stílusban beszélni a diákjaival, hogy elősegítse az oldottabb légkört, illetve annak következményeként a bizalmasabb viszony kialakítását.

Stílusváltozatokat minden élő nyelvben találunk; a beszédhelyzetnek megfelelő stílusváltozat **kiválasztása** szerves része a (felnőtt) beszélők **kommunikatív kompetenciájának**. Kivételt főként a nyelvcserehelyzetben lévő közösségekben használt, leépülő nyelvi rendszerek képeznek, amikor a nyelvvesztő beszélők már nem mindig érzik az azonos funkciójú nyelvi eszközök közti stiláris különbségeket.

B) A stílusváltozatok a nyelvi rendszer egyes síkjain

A stílusváltozatok is, akárcsak általában a regiszterek, elsősorban szókészletükben különböznek egymástól (pl. *megnéz : meglekint, valószínűleg : alkalmasint, autó : gépkocsi, egy csomó : sok : számos : tetemes mennyiségű*), de előfordulnak nyelvtani különbségek is, jóllehet leginkább gyakoriságiak (pl. *használat előtt felrázandó : használat előtt fel kell rázni; az ország egész területén hallható kifejezés : kifejezés, amit az ország egész területén lehet hallani*). Ezenkívül főleg élőszóban hangtani különbségek is adódhatnak, különösen az ún. **lazításos jelenségek** érvényesülésének eltérő mértékéből adódóan (pl. *azt hiszem : asziszem : asszem, valószínűleg : valoszinleg : vászleg : vaszeg*).

Még az ilyen különbségeknél is feltűnőbbek és nyilvánvalóbbak a pragmatikai különbségek: olykor akár nagymértékben is különbözhet az, hogy milyen kifejezőeszközöket használunk a különféle beszédhelyzetekben például a személyközi viszonyok „menedzselésére” (*Mintha nem minden hangot énekeltél volna ki teljesen tisztán : Hamisan énekeltél : Adok papírt és ceruzát – inkább rajzolgass, jó?*).

C) Stílusváltozat és dialektus

Stílusváltozatok a **standard dialektuson belül** is megkülönböztethetők, bár sokan vonakodnak standardnak tekinteni a „bizalmas” és különösen a „pongyola” stílust. Ennek az az oka, hogy a tipikusan standardot használó beszélők **informális stílusváltozataiban** olyan elemek is megjelennek, amelyek az általában **szubstandardot** használó beszélők nyelvhasználatára jellemzőek.

Ezt a tényt általánosabb érvennyel – mint ún. **stílusaxiómát** – így fogalmazta meg Allan Bell új-zélandi kutató:

Variation on the style dimension within the speech of a single speaker derives from and echoes the variation which exists between speakers on the 'social' dimension (1984: 151).

Ez azt jelenti, hogy a **stílusok eszközkészlete szoros összefüggést** mutat a **dialektusokéval**: az egyetlen beszélőnél tapasztalható stílusváltkozás a különböző státusú beszélői csoportok közötti dialektális váltkozásra megy vissza, és azt tükrözi.

A stílusváltás szempontjából ez úgy is megfogalmazható, hogy **ha egy nyelvi elem vagy nyelvtani jelenség használata stílusváltást idéz elő**, akkor ez a nyelvi elem vagy nyelvtani jelenség a **valamely társadalmi csoporthoz való tartozásnak is jelölője**.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy ez az összefüggés minden jelenségre kiterjedne. Az egyes stílusváltozatok nyelvtani jellemzői (pl. bizonyos bonyolultabb szerkezetek használata) nem föltétlenül jelennek meg mondjuk a magasabb státusú társadalmi csoportok dialektusaiban. Az összefüggés inkább az alaktani, **morfoszintaktikai** és a **hangtani** jelenségekre áll.

Ezenkívül ez az összefüggés **kevésbé áll** az olyan társadalmak nyelveire, amelyekben a **társadalmi különbségek nagyok és merevek** (pl. a kaszttrendszerek esetében). Például a javai nyelvben az egyes kasztkhoz való tartozás jelölésére szolgáló nyelvi elemek és jelenségek jól megkülönböztethetők azoktól a nyelvi elemektől és jelenségektől, amelyek az egyes dialektusokban a különféle stílusváltozatok jelölésére használatosak.

Ezzel kapcsolatban megemlíthetjük azt a tényt is, hogy a **nyelvjárási anyanyelvű** beszélők sokszor **formális stílusként** a **standard formális változatát** használják, **informális stílusként** pedig a **helyi nyelvjárást**; a **köztes stílusokban** pedig a standard és a nyelvjárás elemei keverednek, **közveleget** hozva létre.

& BIZALMAS (INFORMÁLIS) STÍLUSÚ SZÖVEGEK

A címben „bizalmas (informális) stílusú szövegek” szerepelnek, de a továbbiakban az egyszerűség kedvéért rendszerint egyszerűen „bizalmas stílusról” fogunk beszélni (s ehhez hasonlóan a következő fejezetekben „választékos stílusról”, ill. „formális stílusról”). Stílusok önmagukban természetesen nem léteznek, tehát világos, hogy ott is, ahol „stílusról” van szó, valamilyen stílusú szövegre, szövegrészletre kell gondolni.

Ez a fejezet két részre tagolódik. Az egyik alfejezetben a bizalmas (informális) stílust jellemezzük, a másikban pedig az ilyen stílusú szövegekre jellemző stílusértékekkel foglalkozunk, a bizalmas, a kissé bizalmas és az szlenghez tartozó stílusértékkel, melyek az értelmező szótárakban „bizalmas”, „kissé bizalmas” és „argó” stílusminősítésként jelenik meg.

1. Bizalmas (Informális) stílus

BIZALMAS vagy más műszóval **INFORMÁLIS** az a stílus, amely informális beszédhelyzetekben jellemzi írás- és beszélésterméseinket.

Tipikusan **INFORMÁLIS BESZÉDHELYZET** az, amikor olyan emberek vannak együtt, akik jól ismerik egymást, közeli vagy egyenesen **bizalmas kapcsolatban** vannak egymással, a **helyszín** a **szokásos életterük** (otthonuk, munkahelyük, utca, megszokott szórakozóhely stb.); ha azon kívül, hogy beszélgetnek, **más tevékenységet** is folytatnak, a tevékenység is rendszerint **jól ismert, megszokott**.

Az írott nyelv esetében informális szokott lenni a beszédhelyzet az **internetes kommunikáció több válfajában** (chat, ímél, fórumok egy része, blogok egy része), az **írott távközlésben** (sms), ill. **más magánjellegű írott nyelvi műfajokban** (kézzel írott üzenetek, rövid magánlevelek, naplóbejegyzések).

A tipikusan informális stílusú diskurzusok fő jellemzői: 1. **személyesség** és **közvetlenség**, 2. **erősebb érzelmi töltés**, s ezzel összefüggően **nagyobb kifejezőerő** (expresszivitás). Az informális stílus alkalmazásával a beszélő sok esetben (de nem mindig) a beszélő és a befogadó közti **távolság minimalizására** törekszik.

Ez nem azt jelenti, hogy a beszélő a befogadóhoz mindig kedves, lehet hozzá **ellenséges** is, de nyíltan az, ilyen értelemben nem tart távolságot a befogadótól (a baráti hátba veregetés épp-úgy fizikai közelséget tételez fel, mint a verekedés közbeni ütés).

Az informális stílusváltozatokat a nemzetközi irodalom gyakran „**kollokvialisnak**” nevezi, a magyar irodalomban „**bizalmas**” vagy „**familiáris**” stílusról szokás beszélni.

Mi többnyire a „bizalmas” kategóriát fogjuk használni, mivel értelmező szótáraink ezt használják stílusminősítésként.

Az informális stílus kedveli a **neologizmusokat**, nem idegenkedik a **formai** és a **jelentésbeli** neologizmusoktól sem, sőt formai neologizmusok leginkább az informális nyelvben keletkeznek, míg jelentésbeli neologizmusok a formális nyelvben, a szaknyelvekben is jellemző módon fordulnak elő (a formai neologizmusokra alább látunk majd példákat).

A neologizmusokat általában nem jelölik a magyar szótárak külön minősítéssel, kivétel a Termini-szótár „új” minősítése. Az angolban előfordul a „modern use” minősítés.

Idegenek viszont az **informális nyelvtől az archaizmusok**, informális szövegben ezek általában **tréfás** vagy **ironikus** értékre tesznek szert.

Ami a nyelvi elemek nyelvi (formális) sajátosságait illeti, az informális stílus általában véve a **rövidebb, tömörebb, egyszerűbb** kifejezési módokat kedveli, úgyhogy két vagy több szinonima esetében rendszerint a **rövidebb hangtestű** vagy **egyszerűbb szerkezeti felépítésű** illik jobban az informális stílusú szövegekbe.

Erre jellegzetes példa a **csenkított tövű** (pl. *kösz, labor, prof, szoci, tulaj*), az ún. játsz-i képzővel vagy kicsinyítő képzőkkel ellátott szavak használata (*csoki, fagyj, sali, vacsi, röpi, szimpi, profi; dumcsizik, pulcsi, röpcsi, uncsi; aksi*). Ezek **formai neologizmusok** a mai nyelvben (a szó hangalakja új, míg maga az alapszó, amiből keletkeztek, rendszerint régi).

A rövidsége törekvés alól kivételek is vannak.

Így például az **érzelmi telítettség** felülírhatja a rövidségere való törekvést. Elég csak a keresztnevek becézett formáira gondolni, melyek bizalmas stílusértékűek, mégis nemegyszer hosszabbak az eredeti névformánál, pl. *Rékuci* (vö. *Réka*), *Kingácska* (vö. *Kinga*), *Annuska* (vö. *Anna*), *Palika* (vö. *Pál*), *Gyurika* (vö. *György*), *Andi-Bandi* (vö. *András*).

A köznevek becézett formái közt is találunk ilyeneket, pl. *cicuska* (vö. *cica*), *levelecske* (vö. *levél*), *ejnye-bejnye* (vö. *ejnye*), *csigabiga* (vö. *csiga*), *husi/husika* (vö. *hús*).

A rövidségere való törekvést felülírhatja az **ikonicitás** szempontja is. Például a *végestelen-végig* is bizalmas stílusértékű, pedig jó hosszú, mivel épp így érzékelteti a hosszúságot. Az *iszonyatosan* épp hosszabb hangteste miatt hatásosabb, mint a *szörnyen*. Számos ikerszó is bizalmas stílusú, pl. az *ityeg-fityeg* jobban érzékelteti a fityegést, mint a *fityeg*, s ehhez hasonlóan az *izeg-mozog* kifejezőbb, mint a *mozog*.

Megformáltság szempontjából az informális stílusú szövegekre **nem jellemző a gondozottság**, inkább csupán **rendezettek**, sőt az informális stílusú szövegek nagyon sok esetben kifejezetten **rendezetlenek**. (Arról, hogy milyen szöveg számít gondozottnak, rendezettnak, ill. rendezetlennek, a *Nyelvhelyesség és szövegminőség* című jegyzetben lesz szó.)

Ami a műfajokat illeti, informális diskurzusként szokott jellemző módon megvalósulni például egy **családi** vagy **baráti társalgás**. Írott regiszterben a **csetelés** ilyen, de ilyen lehet egy **baráti ímél**, egy „laza” **blogbejegyzés** vagy egy újságban a **glossza** is.

Internetes példa:

Ehem, mindig ugyanott a bibes. De alig, hogy beirkáltam ezt ide, azt olvastam, hogy nem ártana letölteni hozzá az update1-et. Ahogy látom, ez a provision-ös verzióhoz kell, mer ezzel DX9 alatti kártyákkal is múxik rendesen. / Most már csak abban reménykedem, hogy nekem is provision-ös verzióm van... nemtom, hogy a fagyást is javítja-e, de mindig abban a pillanatban nyuvadt ki a nyamvadt, amikor elkezdett villogni vmi szaros fénygömb, szal talán... /// Izé, egyszercsak runtime error, tökre az elején, alighogy bejutottunk a csajsziival a toronyba, és az első ilyen lightbridge-nél ez írja ki a szemétláda: this application has requested the runtime to terminate it in an unusual way. Bejön a lightbridge, és vmi gomb elkezd szikrázni fölötte, aztán szopacs, kivág a desktopra. / 64 MB Geforce4-em van, az alapjátékot röhögve végigvittem vele. Van vkinek vmi használható ötlete? Már azon kívül, hogy vegyek új kártyát...

F: Jellemezzük a szövegben található informális stílusértékű elemeket!

HF: Keressünk egy tipikusan informális stílusú szöveget, és írjuk le, milyen jegyek alapján gondoljuk a szöveget tipikusan informálisnak!

2. A bizalmas stílusra jellemző nyelvi formák stílusminősítése

A bizalmas stílusú szövegekre jellemző nyelvi formák stílusminősítését az alábbi táblázat tartalmazza:

Szótárak	Minősítés	Példák
magyar (hagyományos)	„bizalmas”	<i>doga</i> ‘dolgozat’, <i>gatya</i> ‘nadrág’, <i>mütyür</i> ‘nagyon kicsi’, <i>kamu</i> ‘álca’
	„argó”	<i>gáz</i> ‘baj, veszély’, <i>gálya</i> ‘nem kedvvel végzett munka’, <i>kajak</i> ‘tényleg’, <i>vág</i> ‘ért, tud, ismer’, <i>sitt</i> ‘börtön’
angol	„colloquial”	<i>chit-chat</i> ‘small talk’, <i>gimme</i> ‘give it to me’, <i>gonna</i> ‘going to’, <i>fun</i> ‘violent and excited activity’, <i>guy</i> ‘man’, <i>wanna</i> ‘want to’
	„slang”	<i>airhead</i> ‘a stupid person’, <i>babe</i> ‘young woman’, <i>sax</i> ‘saxophone’, <i>bloke</i> ‘man, guy’
szlovák	„hovorový”	<i>depka</i> , <i>diplomovka/diplomka</i> , <i>kopec</i> ‘veľa’, <i>nákladák</i> , <i>panelák</i> , <i>pikoška</i> , <i>telka</i>
	„slangový”	<i>byť in</i> , <i>kúl</i> , <i>lepí mu</i> , <i>ty kokso</i> , <i>veget</i>

A bizalmas stílusú szövegek erős érzelmi töltése miatt sok **expresszív** és **metaforikus** („átvitt” minősítésű) lexikális elemet tartalmaznak. Az expresszivitásra az általános „expresszív” stílusminősítésen kívül több más minősítés is vonatkozik. Ezeket az alábbi táblázatban láthatjuk:

Szótárak	Minősítés
magyar	hagyományos „kedveskedő”, „túlzó”, „tréfás”, „rosszalló”, „gúnyos”, „durva”, „trágár” „átvitt”, „átvitt is”
	Termini „expresszív” „átvitt”
angol	„emotive”, „emphatic”, „derogatory”, „pejorative”, „offensive”, „disparaging”, „facetious”, „humorous”, „jocular”, „ironic”, „taboo”, „rude”, „vulgar” „figurative”
szlovák	„expresívny”, „hypokoristický”, „familiárny”, „pejoratívny”, „žartovný”, „ironický”, „hrubý”, „vulgárny”

Az informális stílusú szövegekben nagy számban fordulnak elő **közömbös stílusértékű** nyelvi formák is, tehát olyanok, amelyek bármilyen stílusú szövegbe beleillenek (pl. *a*, *alatt*, *volna*, *tegnap*, *reggel ház*, *megy*, *eszik*). A közömbös stílusértékű szavak a szótárakban nem kapnak stílusminősítést (a Termini-szótár kivételével, ahol „közömbös” a minősítésük).

Ebben a jegyzetben csupán a stílusváltozatokról lesz szó, az érzelmi telítettséghez kapcsolódó stílusminősítéseknek egy külön jegyzetet szentelünk, A magyar nyelvi váltakozások érzelmi háttere címen.

Alább az informális szövegekben található nyelvi formákra leginkább jellemző stílusértékekkel, ill. stílusminősítésekkel foglalkozunk.

A) A „bizalmas” (biz) stílusminősítés

Bizalmas stílusértékűek azok a szókészleti elemek, amelyek **többnyire informális, hétköznapi beszédhelyzetekben** használatosak, **inkább szóban, mint írásban**. A beszélők az ilyen szavakat sok esetben kevésbé érzik szépnek, jónak, helyesnek, mint a formálisabb beszédhelyzetekben használt szinonimáikat. Az ilyen stílusértékű szavakat a szótárak a „bizalmas” stílusminősítéssel jelölik.

A bizalmas stílusértékű szavak nemcsak egyszerűen **tükrözik az informálisabb beszédhelyzetet**, hanem egyszersmind képesek arra, **hogy a beszédhelyzet informalitásához maguk is aktívan hozzájáruljanak**.

A „bizalmas” minősítés – szemben a „választékossal” nemcsak az egynyelvű szótárakban nagyon elterjedt, hanem a kétnyelvűekben is. Az egynyelvűek közül megvan pl. a hétköznapi értelmű szótárban, az értelmező kéziszótárban, a Képes diákszótárban, az Értelmező szótár +ban, a szinonimaszótárban, a szókincstárban, O. Nagy Gábor szólásszótárában, a szólástárban, a Bakos-féle idegen szavak szótárában, Tótfalusi idegenszó-tárában, a Bakadumában és számos kétnyelvű szótárban, beleértve a magyar–angol szlengszótárat.

Az alábbiakban megnézzük jó néhány „bizalmas” minősítésű szót, ill. szójelentést a kéziszótár új kiadásából. A példák figyelmes elolvasása, átgondolása segíthet abban, hogy rögzödjön bennünk, mi jellemző erre a stílusértékre. Ugyanakkor az értelmező kéziszótár jelölését sem itt, sem alább, más stílusminősítéseknél nem szabad szentírásnak venni, hanem ha gyanús a minősítés, nézzünk utána a stílusértéknek a Magyar nemzeti szövegtárban vagy az egyéb internetes szövegekben. (A Magyar nemzeti szövegtár használatával egy külön jegyzet foglalkozik majd, melynek címe valószínűleg A magyar nemzeti szövegtár használata lesz.)

Az értelmező (és más) szótárak stílusminősítései egyrészt nyelvelvelógiai okokból és emberi tökéletlenség miatt nem tükrözik mindig a szavak, kifejezések, ill. szójelentések stílusértékét, másrészt azért, mert a szótárak – különösen a hagyományos, papíralapúak – szükségszerűen fáziskésésben vannak: megjelenési idejüknél (jóval) korábbi nyelvi anyagot tartalmaznak, ezenkívül pedig az értelmező kéziszótár esetében már a 2., átdolgozott kiadás megjelenése óta is eltelt húsz év.

÷ „Bizalmas” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	agyrém '(meghökentően) ellenszenves, megvalósíthatatlan ötlet'	biz
2.	akkurátus 'körülmenyesen, aprólékosan gondos, pontos'	biz
3.	alma mater '<egykori diák(ok) szempontjából> iskola; különösen egyetem vagy gimnázium, ahol az illető végzettséget szerzett'	vál v. biz
4.	anarchista 'a zűrzavart, rendetlenséget kedvelő ember'	biz pejor
5.	anyázik 'vkinek az anyját durván szidalmazza'; (sértő szándékkal) így káromkodik'	biz

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
6.	aszongya 'c mások szavainak idézésekor; gyakran töltelékszóként> azt mondja'	nép v. biz
7.	átejt 'rászed'	biz
8.	bead vkit 'felad, bevádol vkit'	rég biz
9.	beleesik 'beleszeret vkibe'	biz v. gúny
10.	bepofátlankodik 'hívatlanul, kellemetlen meglepetésként beállít vho-va'	biz durva
11.	berkek 'vmely (szak)területen a szakemberek, beavatottak (szűkebb) köre'	sajtó v. biz
12.	bérrabszolga 'csak (alacsony) béréből élő, kiszolgáltatott helyzetű bérmunkás'	sajtó v. biz tréf
13.	bezzeggyerek '(minduntalan) példaképként említett személy, különösen fiatal fiú, esetleg férfi'	biz v. gúny
14.	budi '(kezdetleges) árnyékszék'	nép v. biz
15.	buksza 'pénztárca'	nép v. biz
16.	cetli 'kis cédula'	biz
17.	cvekedli 'kockatészta'	biz v. tréf
18.	csajozik '<fiú, fiatal férfi> bizalmas, gyakran szerelmi kapcsolatot teremt (több) lánnyal'	biz
19.	deputáció 'küldöttség'	rég v. biz
20.	direktor 'igazgató'	rég v. biz
21.	doga 'dolgozat'	Isk biz
22.	égés 'perzselés, izzó anyag vagy láng okozta folt, ill. seb vkin, vmin'; 'felsülés, kudarc'	biz
23.	elmegey 'elélvez'	biz v. vulg
24.	falazás 'az a cselekvés, hogy vki falaz vki(k)nek'	argó v. biz
25.	fals '<helyesebben> hamis <hang(adás)>'; 2. <helyesebben> hamis, téves, helytelen'	biz
26.	fater 'apa'	biz v. tréf
27.	felvág 'kérdedik'	biz
28.	finis fn 'hajrá'	Sp, ill. biz v. sajtó kiv
29.	foci 'futball-labda'; 'labdarúgás'	biz
30.	fránya 'huncutul ármányos, furfangos'; 'vmi miatt az embert bosszantó, idegesítő'	nép biz
31.	frász: (majd) kitöri a frász 'nagyon megijed'; töri a frász vkiért, vmiért vagy vki, vmi után 'betegesen vágyik rá'; (majd) frászt kapott 'nagyon megrémült'; frászban van 'izgul, retteg'	nép durva v. biz
32.	frászt 'dehogy!'	durva v. biz
33.	gatya 'alsónadrág', 'nadrág'	biz v. tréf
34.	germán 'német'; 'németes'	vál v. biz
35.	guru 'főember(ként tisztelt), karizmatikus személy'	biz v. sajtó
36.	gürcöl, gürcizik 'megerőltető munkában (kedvetlenül) fáradozik'	biz
37.	güzü 'magát nem kímélve dolgozó, gyakran fukaron kuporgató személy, különösen férfi'	biz v. pejor
38.	gyakorlatilag 'a valóságban, voltaképp'	biz v. sajtó
39.	hakni 'színésznek szerződési helyén kívüli, külön díjazásért vállalt al-	Szính biz

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
	kalmi fellépése'; hahnizik 'hahnin vesz részt'	
40.	haver 'cimbora, barát'; haverkodik 'pajtáskodik'; haverság 'közvetlen, baráti viszony'	biz
41.	hiszti 'hisztéria'	biz
42.	hiúszem 'ragadozó tekintetű, éberem figyelő szem'	irod v. biz
43.	ideki 'idekinn'	nép v. biz
44.	ingázik 'lakóhelye és más helységben levő munkahelye között rendszeresen ide-oda utazik'; ingázó 'rendszeresen ingázó, bejáró dolgozó'	sajtó v. biz
45.	irodakucac 'hivatalnok, adminisztrátor'	biz pejor
46.	iskolapénz: kérd vissza az iskolapénzt 'rosszul tudod'; 'buta vagy'	biz tréf gúny
47.	izompacsirta 'izmos, erős férfi'	biz tréf
48.	jajgat 'keservesen siránkozik, panaszol vmit'	biz v. vál
49.	jócskán 'jelentős mennyiségben, mértékben, fokban'	biz
50.	júdáskodik 'árulkodik'	biz v. irod
51.	juszt is 'csak azért is'; juszt sem 'csak azért sem'	biz
52.	kacat 'értéktelen holmi, limlom'	biz
53.	káderes 'személyzeti vezető vagy előadó'	Pol elav biz
54.	kaja 'étel, ennivaló'; kajál 'eszik'	biz v. tréf
55.	kakál '(vmilyen) széketet ürít'	vulg v. biz
56.	kalkuláció 'számvetés, számítás'	hiv v. biz
57.	kamu 'álca, becsapás, hazugság'	biz
58.	kapatos '(enyhén) ittas, becsípett'	biz v. szépítő
59.	kávészacc 'feketekávé főzése után maradó üledék'	biz
60.	kecmec 'pizmogás, (vonakodásból eredő) huzavona'; kecmecel 'vonakodik'; 'elködösíti a lényegét'	biz
61.	kecmereg 'nehezen mozog, mászik'	nép v. biz
62.	kellemetes 'kellemes'	rég, ma biz v. gúny
63.	keresztapa 'a maffia egy-egy családjának feje, főnöke'	argó v. biz
64.	kiad '<(büntető) jogi eljárás végett> vkit mentelmi jogától megfoszt'	biz hiv
65.	kiír '<orvos táppénzre jogosult beteget> munkaképtelennek nyilvánít'; <orvos táppénzes beteget> munkaképesnek nyilvánít'	biz
66.	kinéz: jól néz ki 'ugyancsak bajban van'	biz gúny
67.	konyít 'némileg ért vmihez'	biz
68.	kordivat 'vmely időszakra különösen jellemző, általánosan elterjedt, divatos jelenség'	biz v. sajtó
69.	kupé 'vonatban: fulke'	biz
70.	kütyü 'kisméretű, apró(cska) tárgy, eszköz'; 'ismeretlen rendeltetésű holmi, (apró) tárgy, eszköz'; 'izé'	biz tréf
71.	labor 'laboratórium'	biz
72.	lebzsel 'dologtalanul tölti az idejét'	biz
73.	lerendez 'vmely ügyet (megnyugtatóan) elintéz, elrendez, megold'	biz v. hiv
74.	loboncos 'bozontos'	táj v. biz
75.	lurkó '(pajkos) fiú'	biz kedvesk
76.	marhul 'marháskodik'	biz durva
77.	megold 'elintéz, elvégez, megvalósít vmit'	biz hiv
78.	meló 'munka'; melós 'fizikai munkás'; melózik 'dolgozik, különösen testi munkát végez'	biz

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
79.	mesél 'hihetetlen vagy valótlan dolgot mond, beszél'	szépitő v. biz
80.	mesüge 'hülye'	biz v. tréf
81.	mezei 'egyszerű, átlagos, köznapí'	biz v. gúny
82.	muri 'zajos mulatság', muris 'nevetségesen furcsa'; murizik 'nagy lármát csap, veszekszik vmi miatt'	biz
83.	nózi 'orr'	gyerm v. biz
84.	pácban van 'nagy bajban van, kellemetlen helyzetben van'	biz
85.	pityóka 'burgonya'	biz v. nép
86.	poronty 'kisgyermek'	nép biz v. pejor
87.	presszókává 'eszpresszókává'	biz
88.	prézli '(zsemle)morzsa'	biz
89.	proszit ' <koccintáskor mondott jókívánság>'	elav biz
90.	rizskoch 'rizsfelfújt'	biz
91.	robban 'nagy zajjal vagy feltűnést keltve vhol hirtelen ott terem'	biz v. irod
92.	smarni 'császármorzsa'	Konyha biz
93.	smucig 'kicsinyesen szűkmarkú'	biz pejor
94.	snapsz 'pálinka'	biz
95.	snassz 'szűkmarkú, krajcároskodó'; 'szegényes, elhanyagolt <ruházat>'	biz pejor
96.	snicli 'hússzelet'; 'levágott hulladék'	ritk biz
97.	srég 'ferde, rézsútos'	kiv biz
98.	sróf 'csavar'	kiv biz
99.	stafíroz 'szükséges használati tárgyakkal, főként kelengyével fokozatosan ellát'	biz v. nép
100.	stopper 'stopperóra'	biz
101.	stráf 'csík, sáv'	biz v. nép
102.	stramm 'erős, egészséges, keménykötésű, jó kiállítású'	biz
103.	szaft 'húsétel zsíros, fűszeres leve'	biz
104.	szajré 'holmi'	biz v. tréf
105.	tárgyaló 'tárgyalóterem'	biz
106.	tipli 'fal furatába helyezhető kis műanyag henger, amelyet a belecsavart csavar rögzít a falba'; 'ütésből származó kis daganat'	biz
107.	troli 'trolibusz'	biz
108.	uborkaszezon 'eseménytelen időszak, különösen a köz- vagy az üzleti életben'	biz
109.	udvarol 'kedvében igyekszik járni vkinek'	biz
110.	ugrál 'túlzott szolgálatkészséggel sürgölődik'	biz
111.	úberol '<pongyola használatban> felülmúl, lehangy vkit, vmit, túltesz vkin, vmin'	biz
112.	ücsörög 'tétlenül üldögél'	biz
113.	vabankot játszik 'mindent egy lapra tesz föl, mindenét kockáztatja'	biz
114.	vacillál 'tétovázik, habozik'	biz
115.	vasas 'vasipari munkás'	biz v. sajtó
116.	zaci 'zálogház'	biz
117.	zsepi '(papír)zsebkendő'	biz
118.	zsozso 'pénz'	biz
119.	zsufi 'zsúfoltság'	biz
120.	zsuppkocsi 'rabszállító (rendőrautó)'	biz rég

1.

Az idézett példákban tüzetesebb vizsgálat nélkül is látszik, **hogy tetemes részük valóban bizalmas stílusértékű** szó, kifejezés, jelentés.

A kivételek közt először említsük meg az *akkurátus*, a *jócskán*, a *kapatos*, a *lebzsel* és a *vacillál* szavakat, melyek a **választékos** stílusú szövegekbe éppúgy beleillenek, mint a bizalmas **stílusúakba**, ezért korrekt minősítésük „bizalmas vagy választékos”, ill. „választékos vagy bizalmas” volna. Az is lehetséges, hogy az *akkurátus* és a *kapatos* a bizalmas stíusból kiszorulóban vannak, s **választékos**, sőt **régies** szavakká válnak egyre inkább (esetleg idővel elavulnak).

A *lebzsel* „bizalmas” minősítését talán az magyarázza, hogy a szó – már csak hangulatfestő mivoltából adódóan is – **expresszív, érzelmileg telített, s legalább enyhén pejoratív**: az ilyen szavak pedig remekül illenek a bizalmas stílusú szövegekbe. Csakhogy ugyanezek a jegyek a választékos stílustól sem idegenek, s az MNSZ2 példái közt nem nehéz olyanokat találni, melyekben kifejezetten választékos stílusú szövegekben fordul elő a *lebzsel*.

Az *akkurátus* és a *vacillál* esetében elképzelhető, hogy a kizárólagosan „bizalmas” minősítés mögött némi **purizmus** is áll (az értelmező kéziszótártól nem idegen a helytelennek érzett szavak ilyen „leminősítése”).

A *vacillálnál* a minősítést az a tény is magyarázhatja, hogy **bizalmas** stílusú használata **talán jellemzőbb** ([*vacillál*] ejtéssel), már csak azért is, mert a szónak **több szinonimája is van** (pl. *habozik, hezitál, tétovázik*), s ezek közül valóban a *vacillál* a **leginkább bizalmas** stílusértékű, bár a *hezitál* sem nagyon marad el tőle.

A kéziszótár szerint a *habozik* és a *tétovázik* közömbös stílusértékű, de főleg ez utóbbinak a használata a bizalmas stílusú szövegekre egyáltalán nem jellemző, mivel valójában inkább kissé választékos, mintsem közömbös stílusértékű.

A *hezitál* is „bizalmas” minősítésű a kéziszótárban, pedig valójában közömbös stílusértékű: legkevésbé talán a választékos stílusra jellemző, a formális stílusú szövegekben azonban stilisztikailag jelöletlen, sőt szakszövegekben akár terminus jellege is lehet. (Ez a „leminősítés” is adódhat a szótárírók purizmusából.)

Ugyancsak kétséges a kizárólagos „bizalmas” stílusminősítés helytállósága az *ingázik*, ill. az *ingázó*, továbbá a *kiír* ‘munkaképtelennek vagy munkaképesnek nyilvánít’, a *kávészacc* és a *tipli* ‘fal furatába helyezhető kis műanyag henger’ esetében. Ezek egyértelműen **közömbös** stílusértékűek, **formális** stílusú szövegekben is előfordulhatnak anélkül, hogy stilisztikailag jelöltek volnának. Ezen nem is csodálkozhatunk, **hiszen nincs is megfelelő egyszavas, közömbös stílusértékű szinonimájuk** (ha volna, az is szerepelne az értelmező kéziszótárbeli értelmezésükben).

Az *ingázik* és az *ingázó* szavakat a szótár **vagyilagosan „sajtónyelvinek”** is minősíti, ez azonban nem tűnik indokoltnak, mivel **más regiszterekben ugyanúgy használatosak**, nem lévén egyszavas szinonimájuk. Az *ingázik*, ill. az *ingázó* szavak terminusként is használatosak, többek között a **demográfiában** és a **szociológiában**.

Közömbös stílusértékű vagy közel áll a közömbös stílusértékűhöz a *labor* és a *tárgyaló* szó is, csak a *laboratóriumhoz*, ill. a *tárgyalóteremhez* képest mondható kissé bizalmasabbnak, de mind választékos, mind formális kontextusban előfordulhatnak.

A *trol* is kétségtől **közömbös** stílusértékű, csak a *trolibuszhoz* képest érződhet kissé bizalmasnak, de bizalmasnak semmiképpen sem mondható. A legtöbb kontextusban a *trol* a jelöltlen, a *trolibusz* pedig a jelölt forma.

2.

Többes minősítések

A bizalmas stílusértékű szavak egy része a népnyelvből kerülhetett át a köznyelvbe. Ez magyarázhatja a „népnyelvi/népies és bizalmas” kettős minősítést, amit a példák közül a *fránya* és a *poronty* kap (a *poronty* egyszersemind „pejoratív” minősítésű is).

Van néhány példánk a „bizalmas” minősítésnek a kronolektális minősítésekkel való összekapcsolódására is. A kronolektális minősítésekkel *A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere* című kötetben foglalkozunk, de a kettős minősítésekre itt is célszerűnek látszik kitérni.

A „régies és bizalmas”, ill. „bizalmas és régies” (*bead vkit* ‘felad, bevádol’, *zsuppkocsi*) elvben úgy értelmezhető, hogy a szótárírók megítélése szerint ezek a szavak abban az időben, amikor még közhasználatúak voltak, bizalmas stílusú szövegekben fordultak elő, ma már azonban csak a legidősebb nemzedék használja őket (bizalmas stílusértékben). Azonban valószínű, hogy sokkal inkább a „bizalmas és elavult” volna a helytálló minősítés, mivel nem hihető, hogy a mai idősebb nemzedék még használná a *bead* szót ilyen jelentésben, vagy pedig a *zsuppkocsi* szót.

Az „elavult és bizalmas” minősítés (*káderes* ‘személyzeti vezető vagy előadó’, *proszit*) nyilván azt jelenti, hogy a régi nyelvben a szó bizalmas stílusértékű volt, ma azonban már nem használatos, a mai beszélőknek csak a passzív szókincsében van meg. Ez a szó a szocializmus időszakára volt jellemző, s így az idősebb emberek még ismerik, bár feltehetőleg nemigen használják. Ezzel együtt is a „régies és bizalmas” minősítés volna helyénvalóbb.

A „kiveszőben és bizalmas” minősítést két német eredetű, a puristák által nyilván nem kedvelt szó kapja, a *srég* és a *sróf*. A „kiveszőben” minősítést leginkább a szótárírók purizmusa magyarázza.

A „bizalmas és hivatalos” minősítés (*kiad* ‘mentelmi jogától megfoszt’, *megold* ‘elintéz, elvégez, megvalósít vmit’) első pillantásra szokatlannak tűnhet, mivel azonban a „hivatalos” elsődlegesen regisztrált minősítés, és csak közvetetten a formális stílusérték jelölője is, semmi különösen nincs ebben a párosításban: a minősítés azt a tényt rögzíti, hogy az így jelölt szavak, ill. jelentések a hivatali nyelvben bizalmas stílusértékűek, vagyis a hivatali nyelv bizalmas rétegében használatosak.

Nem találunk a szótárban „bizalmas és választékos”, ill. „választékos és bizalmas” minősítést, pedig ennek a kombinációnak volna létjogosultsága. (Erről több szó esik *A magyar nyelvi váltakozások érzelmi háttere* című jegyzetben.)

A „bizalmas” minősítés összekapcsolódása az érzelmi dimenzió minősítéseivel nem okoz értelmezési gondot. A példák közt a pozitív oldalon ezeket találjuk: „bizalmas és kedveskedő” (*lurkó*), „bizalmas és tréfás” (*izompacsirta, kütyü*), a negatív oldalon pedig ezeket: „bizalmas és tréfás és gúnyos” (*kérd vissza az iskolapénzt*), „bizalmas és gúnyos” (*jól néz ki ‘ugyancsak bajban van’*), „bizalmas és pejoratív” (*anarchista ‘a zűrzavart, rendetlenséget kedvelő ember’, irodakukac, smucig, snassz*), „bizalmas és durva” (*bepofátlankodik, marhul*).

Vagylagos minősítések

Amint az előzőekből is kiderült, több szó használatos mind bizalmas, mind választékos kontextusban, de formálisban nem. Ez abból adódik, hogy a **bizalmas** és a **választékos** stílusnak – amint fentebb láttuk – vannak **közös jegyei**, mindenekelőtt a személyesség, az **érzelmi telítettség**, az **expresszivitás** és ezzel összefüggően az **esztétikai hatás** elérésére való törekvés is

A mind a bizalmas, mind a választékos stílusú szövegekben jellemző módon előforduló szó-készletű elemek korrekt jelölése „bizalmas vagy választékos” vagy „választékos vagy bizalmas”, de csak némely esetben találkozunk ezzel a minősítéssel (*alma mater, germán ‘német’, ‘németes’, jajgat ‘siránkozik’*). Más esetekben, amint láttuk, csak a „bizalmas” stílusminősítés van feltüntetve (*akkurátus, kapatos, lebzsel, vacillál*).

Hasonló jellegű vagylagos minősítés a „bizalmas vagy irodalmi”, ill. az „irodalmi vagy bizalmas”. A példák közül ilyen a *hiúzszer*, a *júdáskodik*, a *robban* ‘nagy zajjal vagy feltűnést keltve vhol hirtelen ott terem’.

Ugyancsak könnyű belátni, miért lehet a bizalmas stílusú szavak, szójelentések egy része vagylagosan „sajtónyelvi” minősítésű is az értelmező szótárakban: a **sajtó** nyelvétől **nem idegen sem a választékos, sem a bizalmas stílus**, így aztán nem csodálkozhatunk, hogy vannak olyan szavak, amelyek a bizalmas stíusból átkerültek a sajtó nyelvébe, sajtónyelvivé is váltak. A példák közül ilyen, vagyis „bizalmas vagy sajtónyelvi”, ill. „sajtónyelvi vagy bizalmas” a *guru* ‘főember’, *berkek* ‘a beavatottak köre’, *gyakorlatilag* ‘a valóságban, voltaképp’, *kordivat*, *vasas* ‘vasipari szakmunkás’. A *bérrabszolga* „sajtónyelvi vagy bizalmas és tréfás”, a *finis* a sajtónyelvben „kiveszőben” lévő, legalábbis a kéziszótár szerint (az MNSZ2 adatai szerint egyáltalán nem tűnik kiveszőnek, hanem nagyon is élőnek, úgyhogy a „kivesző” minősítés alkalmazása valószínűleg ideológiai indíttatású, a szó idegen eredetének szólhat).

A példák közt olyanok is vannak, amelyek „argó vagy bizalmas” minősítésűek: ilyen a *falazás* ‘bűncselekmény fedezése’ (de a *falaz* ‘bűncselekményt fedez’ – miért, miért nem – csak „argó”) és a *keresztapa* ‘maffiafőnök’. Ezt a kombinációt azért nehéz értelmezni, mert **minden szlengszó eleve bizalmas stílusértékű**. Ha egy eredetileg szlengszó közhasználatúvá válik (és ez elmondható mind a két szóról), akkor megszűnik szlengszó lenni, s egyszerűen bizalmas lesz a stílusértéke. (Persze az ilyen szó idővel akár közömbös stílusértékűvé is válhat.)

Itt említhetjük meg a „bizalmas vagy vulgáris”, ill. „vulgáris vagy bizalmas” minősítésű *el-megy* ‘elélvez’ és *kakál* szavakat. A „vulgáris” minősítésről részletesebben a sorozatnak a *Nyelvhelyesség és szövegminőség* című kötetében lesz szó. Itt most csak annyit, hogy a „vulgáris” minősítésben a *vulgáris* szó nem a szokásos köznyelvi ‘alantas, közönséges, durva’ jelentésben van használva. E konkrét esetekben a „vulgáris” minősítés oka valószínűleg az, hogy e szavak **tabuizált fogalmakat** jelölnek minden **eufemisztikus törekvés nélkül**.

A „bizalmas vagy népies/népnyelvi”, ill. „népies/népnyelvi vagy bizalmas” minősítés (*aszongya, budi, buksza, frász, ideki, kecmereg, pityóka, stafíroz, stráf*) könnyen értelmezhető: a **népnyelvi szavak a köznyelvbe átkerülve** leginkább **bizalmas** stílusértékűek. A *frász* a kézi-szótár jelölése szerint a népnyelvben „durva” is, ami reális. Itt említhetjük meg a hasonlóan értelmezhető „tájnyelvi vagy bizalmas” minősítést, melyre példa a *loboncos*.

Szokatlanabbnak tűnik a „bizalmas vagy hivatalos”, ill. „hivatalos vagy bizalmas” minősítés, de ezt sem nehéz megmagyarázni, ha feltételezzük, hogy a bizalmas stílusú szövegekben a két így minősített szó, a *kalkuláció* és a *lerendez* ‘ügyet elintéz’ inkább lazább, általánosabb, kissé „metaforikus” értelemben használatos, míg a hivatali nyelvben, esetleg más szaknyelvekben is szabatosabb, jobban körülhatárolt szakmai jelentésben.

A regisztereket érinti a „gyermeknyelvi vagy bizalmas” kombináció is, amelyet a *nózi* szó kap. A „bizalmas” stílusminősítés és a regiszterre utaló „gyermeknyelvi” minősítés kapcsolatáról A *magyar nyelvi váltakozások dialektális háttere* című kötetben van szó bővebben, a „gyermeknyelvi” minősítés tárgyalása során.

A „régies vagy bizalmas” minősítést kapta a példák közül a *deputáció* ‘küldöttség’ és a *direktor*. Ezek a szavak régebben nyilván közömbös stílusértékűek voltak, mára azonban a bizalmas stílusba szorultak vissza.

A **jellemzőbb** tendencia az, hogy az **elavulás** folyamatában a szavak a **választékos** és az **emelkedett** stílusban maradnak meg, olykor a **formálisban**, vagyis leghamarabb épp a bizalmas stílusú szövegekből szorulnak vissza.

Ez esetben annak, hogy a bizalmas stílusban maradt meg ez a két szó, az lehet a magyarázata, hogy a **formális** és a **választékos** stílusban **az idegen eredetű szavak egy részét tudatosan cserélték fel belső keletkezésű szavakkal** (ez esetben a *küldöttséggel* és az *igazgatóval*), így aztán érthető, hogy a **latinizmusok épp a bizalmas stílusban őrződtek meg**.

Vagylagoságot jelöl a „régies, ma bizalmas vagy gúnyos” minősítés is, vagyis az így jelölt *kellemetes* szó a szótárírók szerint régies (a valóságban elavult), de ma is használják, bizalmas vagy gúnyos kontextusban. Ez alighanem meg is felel a valóságnak, azzal a kiegészítéssel, hogy a bizalmas stílusú szövegekben a *kellemetes* szó mindig jelölt stilisztikailag, nemcsak akkor, amikor ironikusan van értve. A jelöltséget nyilvánvalóan a szó amúgy elavult mivoltának tudata idézi elő.

Azok a vaglyagos jelölések, melyekben az egyik minősítés a „bizalmas”, a másik pedig az érzelmi dimenzióhoz tartozik, többnyire nem szorulnak magyarázatra. A példák közt a pozitív érzelmek oldalán a következő párosítások szerepelnek: „bizalmas vagy szépítő”, ill. „szépítő vagy bizalmas” (*kapatos, mesél* ‘hihetetlen vagy valótlan dolgot mond’), „bizalmas vagy tréfás” (*cvekedli, fater, gatyá, kaja, mesüge, szajré* ‘holmi’). A negatív érzelmekkel kapcsolatos

minősítéseket a „bizalmas vagy gúnyos” (*beleesik* ‘beleszeret’, *bezzeggyerek*, *kellemetes*, *mezei* ‘köznapi’), a „bizalmas vagy pejoratív” (*güzü*, *poronty*), „durva vagy bizalmas” (*frászt!*). A *poronty* „népnyelvi és bizalmas vagy pejoratív”.

Míg a fentebb tárgyalt, kettős minősítésű („bizalmas és tréfás”, „bizalmas és pejoratív” stb.) szavak egyszerre, ugyanabban a kontextusban bizalmasak és tréfásak, pejoratívak stb. addig a vagylagos minősítésűek („bizalmas vagy tréfás”, „bizalmas vagy pejoratív” stb.) bizonyos kontextusokban bizalmasak (és nem tréfásak, nem pejoratívak stb.), más kontextusban – elvileg – nem bizalmasak, hanem tréfásak, pejoratívak stb.

A felsoroltak közül egyedül a „bizalmas vagy tréfás” értelmezése okozhat némi problémát. Ez a kombináció elvileg azt jelenti, hogy a szó bizalmas kontextusban nem tréfás, de más kontextusban (pl. kiegyenlített vagy választékos stílusú szövegben) az. Hogy ez csakugyan így van-e, azt empirikusan kellene megvizsgálni. Kiegyenlített (vagy akár kissé választékos) stílusú szövegben valószínűleg nagyon sok bizalmas stílusértékű szó előfordulhat stilisztikailag jelölt, akár kissé tréfás elemként is. Nem könnyű belátni, miért épp a *cvekedli*, a *fater*, a *gatyá*, a *kaja*, a *mesüge*, a *szajré* ‘holmi’ lett ezek közül kiemelve. A „tréfás” minősítést inkább alkalminak, mintsem a felsorolt szavakhoz szervesen hozzátartozónak gondolnánk.

B) A „kissé bizalmas” (kissé biz) stílusminősítés

A kissé bizalmas stílusértékű szavak formalitás tekintetében a **bizalmas** és a **kissé választékos stílusértékűek között** helyezkednek el úgy, hogy **közelebb esnek a bizalmas stílusértékhez, mint a kissé választékoshoz.**

A „kissé bizalmas” stílusminősítés nemegyszer **viszonyító jellegű**, vagyis pl. azt fejezi ki, hogy az adott alakváltozat **kevésbé bizalmas, mint egy másik.**

Például az értelmező kéziszótárban a „kissé bizalmas” minősítésű *vádli* valójában közömbös stílusértékű, bár nyilván minél formálisabb egy szöveg, annál nagyobb a valószínűsége, hogy inkább a *lábikra* szinonima fog benne megjelenni. Ennek ellenére számos szakszövegből is lehet a *vádlira* példát hozni. Ilyen esetekben a „kissé bizalmas” alighanem úgy értendő, hogy a *lábikra* szinonimához képest kissé bizalmas.

A kissé bizalmas stílusértékű lexémák – átmeneti jellegüknél fogva – hasonló szerepet játszhatnak a közlésben, mint a közömbös stílusértékűek, annak ellenére, hogy ezektől határozottan különböznek.

Funkcióbeli hasonlóságuk abban áll, hogy sok esetben valószínűleg többé-kevésbé **elfogadhatóak** mind **informális**, mind **formális beszédhelyzetekben**, lényegileg eltérnek viszont abban, hogy bizalmas mivoltukból fakadóan alapvetően mégiscsak **a bizalmas stílusú diskurzusok jellemző elemei**, szemben a közömbös stílusértékűekkel, amelyek elvben nem asszociálnak különösképpen sem informális, sem formális beszédhelyzeteket.

÷ „Kissé bizalmas” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	agyoncsap ‘agyonüt’	kissé biz
2.	becsuk ‘intézmény megszűnik működni’	kissé biz
3.	behurcolkodik ‘beköltözik’	kissé biz
4.	csodálkozik ‘furcsáll, helytelenít’	kissé biz
5.	egyenesbe kerül ‘bonyolultabb helyzetből egyszerűbbe kerül’	kissé biz
6.	elcsapja a hasát, gyomrát ‘hasmenést okoz neki’	kissé biz
7.	elkeresztel ‘vmely (újabb, gyakran tréfás) tulajdonnévvel lát el, elnevez’	kissé biz
8.	épkézláb ‘munkára, erő kifejtésre alkalmas, ép testű <ember>’; ‘ép, hasznavehető <tárgy>’; ‘vmire való, jól formált <megnyilatkozás’	kissé biz
9.	fejvadász ‘(megbízásból) tehetséges, jól képzett munkaerőt felkutató személy’	kissé biz
10.	feka ‘fekália’	kissé biz
11.	gyerek ‘gyermek’	kissé biz
12.	háló ‘internet, világháló’	Inf, kissé biz
13.	idehúz ‘énhozzám, mihozzánk vonzódik’	kissé biz
14.	jómagam ‘magam’	kissé biz
15.	kassza ‘pénztárgép’	kissé biz
16.	keménykötésű ‘erős testalkatú’; ‘erős akaratú’	kissé biz
17.	kertel ‘mellébeszél, köntörfalaz’	kissé biz
18.	kibogoz <(bonyolult kérdést, ügyet) gondos, aprólékos munkával megold, megfejt’	kissé biz
19.	kicsúszik ‘ügyesen menekülve kiszabadul’	kissé biz
20.	kifiguráz ‘Vkit (utánozva) kicsúfol, nevetségessé tesz’	kissé biz
21.	kijár ‘utánajárással kieszközöl’	kissé biz
22.	kipukkad ‘pukkanó hangot adva szétreped’	kissé biz
23.	közös fn ‘közös vagyron, szerzemény’	kissé biz
24.	lecsap ‘gyors mozdulattal levág, lemetsz’	kissé biz
25.	mákos fn ‘mákos kalács, sütemény’	kissé biz
26.	megbolondít ‘önuralmától vagy józan ítélőképességétől megfoszt’	kissé biz, túlzó
27.	megdupláz ‘megkétszerez’, megduplázódik ‘megkétszereződik’	kissé biz
28.	megenged <csapot> megnyit, ill. <folyadékot, gázt> kienged’	kissé biz
29.	meginvitál ‘vendégül meghív’	kissé biz
30.	megmakacsolja magát ‘megköti magát, (hirtelen) makacssá válik’	kissé biz
31.	megmártja magát ‘rövid időre a vízbe megy, ugrik, merül’	kissé biz
32.	megneszel vmit ‘megsejt, észrevesz vmely (titkolt) dolgot’	kissé biz
33.	megrendszeresít ‘büntetve megfegyelmez vkit’	kissé biz
34.	megtapasztal ‘tapasztalat(ok) alapján megismer vmit, meggyőződik vmiről’	kissé biz
35.	megettold <bért, árat> vmennyivel megnövel’	kissé biz
36.	megüti a fülét vmi ‘hirtelen vmely hangot hall’; ‘véletlenül eljut hozzá vmely hír’; ‘meglepődve, megütközéssel hall (meg) vmit’	kissé biz
37.	megvall ‘őszintén megmond’	kissé biz
38.	megy ‘történik, folyik’	kissé biz
39.	mellémeleg ‘nem oda jut, megy vmi, ahova szánták, hanem melléje’	kissé biz

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
40.	mérgelődik 'haragszik, bosszankodik'	kissé biz
41.	mézes fn 'mézeskalács'	kissé biz
42.	normális 'épesű'	kissé biz
43.	nyomakszik 'nyomakodik'	kissé biz
44.	összekombinál 'különböző elemekből (kombinálva) egybeszerkeszt vmit'	kissé biz
45.	patikus 'gyógyszerész'	kissé biz
46.	pingpong 'asztalitenisz'	kissé biz
47.	presszó 'eszpresszó'	kissé biz
48.	produktum 'alkotás, mű'	kissé biz
49.	puskaporos 'robbanásig feszült <hangulat>; 'hirtelen haragú'	kissé biz
50.	purparlé 'beszélgetés, eszmecsere'	kissé biz
51.	skrupulus 'lelkiismereti kétség, aggály, töprengés'	kissé biz
52.	statiszta 'vmely esemény, cselekvés mellékszereplője, szemlélője'	kissé biz
53.	stoppos 'autóstoppos'	kissé biz
54.	szabadúszó 'szellemi szabadfoglalkozású'	kissé biz
55.	szakdolgozik 'szakdolgozatot ír'	Isk, kissé biz
56.	száz százalékban, száz százalékig 'teljesen'	kissé biz
57.	szortíroz 'szétválogat, osztályoz, rendez vmit'	kissé biz
58.	terepszemle 'a helyszín előzetes megszemlélése'	kissé biz
59.	többet 'többé'	kissé biz
60.	üres 'elfoglaltságtól mentes, szabad <idő>'	kissé biz
61.	üstök 'dús, hosszú, bozontos (férfi)haj'	kissé biz
62.	vádli 'lábikra'	kissé biz
63.	valaki 'ember, személy', pl. <i>a barátja pénzes valaki</i>	kissé biz
64.	verekszik 'fegyverrel harcol'	kissé biz
65.	visszatesz '<helyéből kimozdult tárgyat, testrészt> helyére illeszt'	kissé biz
66.	vízajtó 'vizelethajtó'	kissé biz
67.	zárójelbe tesz 'zárójelet ír vmi elé és mögé'; 'figyelmen kívül hagyja'	kissé biz
68.	zuhint '<folyadékot> hirtelen önt, zúdít'; '<súlyos tárgyat> (le)ejt, (le)dob'	kissé biz
69.	zsáner 'jelleg'	kissé biz
70.	zseb <kifejezésekben a vkinek rendelkezésre álló anyagi eszközök jelképeként> nem bírja a zsebe; vkinek a zsebére megy vmi	kissé biz

A példák alapján azt mondhatjuk, hogy a „kissé bizalmas” minősítésű szavak jelentős részének stílusértéke valóban **közel áll a közömböshöz**, de úgy tűnik, az ilyen szavak zöme **nem illik a formális stílusú szövegekbe**, vagyis leginkább „kissé bizalmas és választékos” stílusminősítéssel lehetne őket ellátni. Ilyen pl. az *egyesbe kerül, elkeresztel, épkézláb, idehúz, jómagam, keménykötésű (emberről), kertel, kibogoz, kicsúszik, kijár, lecsap* 'gyors mozdulattal levág, lemetsz', *megmakacsolja magát, megmártja magát, megneszel, meginvitál, megtold, megüti a fülét vmi, megvall, puskaaporos, skrupulus, szabadúszó, terepszemle* 'a helyszín előzetes megszemlélése', *többet* 'többé', *zárójelbe tesz, zsáner* stb.

Egy tüzetesebb vizsgálat némelyiküknél alighanem kimutatná, hogy a **választékos** jellemzőbb stílusértékük, mint a kissé bizalmas (ha egyáltalán tekinthetők kissé bizalmasnak).

Némely szó **formális stílusú** szövegekben is megjelenhet, így leginkább **közömbös** stílusértékű, pl. a *fejvadász*, a *gyerek*, a *háló* 'internet', a *produktum*.

A példák azt is igazolni látszanak, hogy a „kissé bizalmas” minősítés nemegyszer **viszonyító jellegű: egy másik szinonimához képest** minősül az ilyen jelölésű szó kissé bizalmasnak, pl. a *gyerek* a *gyermek*hez képest, a *megdupláz* a *megkétszerez*hez képest, a *megmakacsolja magát* a *megköti magát* formához képest, a *mérgelődik* a *bosszankodik*hoz képest, a *patikus* a *gyógyszerész*hez képest, a *presszó* az *eszpresszó*hoz képest, a *stoppos* az *autóstopp*shoz képest.

C) Az „argó” (argó) stílusminősítés

Az „argó” (mai terminológiával: „szlenghez tartozó”) minősítést azok a szavak kapják, melyeknek jellemző módon a szlengben fordulnak elő.

A szlenget a korábbi szakirodalom történetileg az alvilághoz kötötte (ezért nevezték korábban *argónak*), a saját korára nézve pedig leginkább az ifjúsággal vagy a munkássággal hozta kapcsolatba. Az újabb magyar szakirodalom szakítani látszik azzal a hagyományos nézettel, mely szerint a szlenget a fiatalok elkülönülési szándéka, a kamaszkor lélektani sajátosságai, esetleg a nyelvi lazítás hozza létre.

A mai felfogás szerint a szleng létrejöttének egyik alapvető feltétele egy olyan beszélőközösség, melynek tagjai **rendszeres és intenzív beszédkapcsolatban** állnak egymással. **Bármelyik társadalmi rétegben** előfordulhatnak szlengszavak, beleértve az idősebb értelmiségieket egyfelől, a parasztságot másfelől, bár kétségtelen, hogy a szleng prototipikus válfaja a **városi fiatalok** szlengje.

Minél intenzívebb a beszélőközösség tagjainak (beszéd)kapcsolata, minél szorosabb közösséget alkotnak, annál erőteljesebben jelentkeznek a szlenghez köthető jellegzetességek a beszédben.

Az „argó” minősítésű szavak gyakran erős érzelmi töltésű, expresszív (pejoratív, gúnyos, tréfás stb.) szókészleti elemek.

Ezek nem kötődnek ugyan olyan specializált tevékenységekhez, mint a más regiszterbeli minősítésű szavak, a tevékenységhez kötöttség mégis fontos jellemzőjük, hiszen a szleng ott jelenik meg, ahol egy-egy csoporthoz tartozó emberek közös tevékenységet folytatnak.

Az „argó” és a „bizalmas” stílusminősítés közt szoros az összefüggés: **minden szlenghez** tartozó nyelvi forma **bizalmas** stílusértékű, ugyanakkor **nem minden bizalmas** stílusértékű nyelvi forma **tartozik a szlenghez**, vagyis a „bizalmas” tágabb kategória, ezen belül helyezkednek el a „szlenghez tartozó” nyelvi formák.

Mivel minden szlengszó bizalmas stílusértékű, az értelmező szótárak az „argó” minősítés mellett nem tüntetik fel a „bizalmas” minősítést.

÷ „Argó” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	alma 'nincs, semmi'	argó
2.	andris 'rendőr'	argó rég
3.	apus <(fiatal) férfiak bizalmaskodó vagy gúnyos megszólításaként>	argó kiv
4.	átejt 'becsap'	argó
5.	beakaszt (egyet) vkinek '(horogszerű) ütést mér rá'	argó
6.	bebóvliz 'úgy csap be vkit, hogy értéktelen holmit (drágán) ad el neki', 'rászed, beugrat'	argó
7.	bevarr 'vkit börtönbüntetésre ítél, ill. börtönbe zár'	argó
8.	bukik vmire 'nagyon vágyik rá'; bukik vkire 'szerelmes bele'	argó
9.	becsajozik '(új) barátnője, kedvese lesz'	argó v. durva
10.	belő 'kábitószert fecskendez be magának'	argó
11.	cinkel '<hamiskartyás kártyalapot> titokban megjelöl'	argó
12.	cvikli 'szorongatott helyzet'	argó kiv
13.	csattogó 'cipő'	argó elav
14.	csávó '(fiatal) férfi, fiú'	argó
15.	csicskás, csicska '<börtönben, esetleg nevelőintézetben> társai kiszolgáltatására kényszerített személy'	argó
16.	csipáz 'néz'	argó durva
17.	csóró 'szegényes, elhanyagolt külsejű'; 'fiú, férfi, ember'	argó
18.	csöves nadrág 'csőnadrág'	argó kiv
19.	csövez 'alkalmilag adódó helyeken száll meg'	argó
20.	csuka 'cipő'	argó
21.	dalol 'vallomást tesz, <vallatáskor> elárul vmit, vkit'	argó
22.	defter: beadja a deftert 'jól odamond vkinek', 'megadja az utolsó lökést vminek'	argó kiv
23.	dob 'hanyag fölénnyel szakít vkivel, ill. így elhárítja a közeledését'	argó
24.	dög '<pusztán a férfiak szempontjából tekintve> nő'	argó durva
25.	dug 'közösül'	argó durva
26.	elintéz 'megöl'	argó
27.	eltép 'elrohan, elszáguld'	argó
28.	emeletes zsaru 'lovas rendőr'	argó
29.	falaz 'bűncselekmény elkövetésekor örködik, és szükség esetén társairól eltereli a figyelmet'	argó
30.	falcol 'titokban távozik, megszökik'; 'elítelt a börtönben (öngyilkossági szándékkal) eret fölívág'	argó
31.	ficcs '(szászforintos) bankjegy'	argó elav
32.	fírol '(vkit) szédít, becsapni igyekszik'	argó
33.	gáz 'baj, veszély'	argó
34.	gázos 'zavaros, nem tiszta'	argó
35.	góré 'főnök, vezető'	argó
36.	hamuka 'mellébeszélés', hamukázik	argó
37.	hepaj 'mulatság, muri'; 'lármas csődület'; 'kavarodás'; 'veszekedés, verekedés'	argó
38.	hernyó 'heroin'	argó

<i>Sor- szám</i>	<i>A szó (releváns jelentésének) értelmezése</i>	<i>A szó releváns jelentésének stílusértéke</i>
39.	hirig 'verekedés'	argó
40.	hirigel 'ver, ütlegel'	argó elav
41.	kajakra 'erővel, erőszakkal'	argó
42.	kasa 'jó, kitűnő'	argó kiv
43.	kicsontoz 'alaposan megver'	ritk argó
44.	kinyír 'megöl'	argó
45.	koffer '(nagy) női far, fenék'	argó kiv
46.	köp 'vallatáskor elárul'	argó
47.	lebaltáz 'leszid'	argó
48.	lejmol '(járókelőket leszólítva) pénzt kéreget; tarhál'	argó
49.	lesmárol 'megcsókol'; smárol 'csókol'; smár, smaci 'csók'	argó
50.	lóvé 'pénz'	argó
51.	majré 'félelem, ijedelem'; majrés 'félős, ijedős'; majrézik 'fél, retteg (gyakran indokolatlanul is)	argó
52.	mani 'pénz'	argó
53.	manusz, manus 'ember, férfi'	argó
54.	markecol '<részeg, ill. kitervelten leitatott embert> kifoszt'	argó v. sajtó
55.	megesz vmit 'elhisz', megetet vkit vmivel 'elhiteti vele'	argó
56.	megkrepál 'meghal'	argó gúny
57.	megszív vmit 'póru jár, ráfizet vmire'; megszívat vkit 'vkit szándékosan, gyakran fondorlattal kellemetlen, hátrányos helyzetbe hoz'; 'becsap, rászed'	argó
58.	megvezet 'becsap'	argó
59.	nagyvágó 'aki nagy összegeket szokott kölcsönkérni'	argó elav
60.	nimolé 'jelentéktelen <ember>'; (mondatszóként) szó sincs róla	argó kiv
61.	nyelvel 'alávaló módon hízeleg'	argó
62.	nyüzüge 'gyenge fizikumú'	argó
63.	odatúz 'odasiet, odarohan'	argó
64.	olajra lép 'megszökik'	argó
65.	palimadár, pali, madár 'rászedhető, kihasználható ember, balek'	argó
66.	pampula 'száj'	argó
67.	parázik '(nagyon) fél, izgul'	argó
68.	pedálgép 'gátlástalanul törtető személy'	argó tréf
69.	piroska 'százforintos'	argó elav
70.	puncimanci 'ledér, laza erkölcsű lány vagy fiatal nő'	argó tréf
71.	rahedli 'börtönbe küldött élelmiszercsomag'	argó
72.	rajzol 'zsebmetszéssel foglalkozik'	argó
73.	rizsa 'üres beszéd'	argó
74.	ruház 'ütlegel', ruha 'verés'	argó
75.	séró 'haj, frizura'	argó
76.	siti, sitt 'börtön'	argó
77.	stoki 'zálogház'	ritk argó
78.	sóder 'üres beszéd'	argó
79.	strigó 'strici'	argó kiv
80.	szajré 'lopott, rabolt holmi'; szajrézik 'lop'	argó
81.	szalámi 'gumibot'	argó elav
82.	szivar '(lenézett) ember, férfi'	argó

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
83.	tégla '(börtönben) besúgó'	argó pejor
84.	tép 'rohan'	argó
85.	tirpák 'műveletlen, udvariatlan ember'	argó pejor
86.	tosz, toszik 'közösül'	argó durva
87.	tökös 'keménykötésű, bevaló'	argó
88.	tré 'pocsék, vacak'	argó
89.	újít 'lop, szerez'	argó
90.	vaker, vakera 'beszéd, fecsegés, mellébeszélés', vakerál 'beszél, fecseg, mellébeszél'	argó
91.	vamzer 'besúgó (szerepét vállaló elítelt)'	argó
92.	vasutas 'bolondos, félkegyelmű ember'	argó
93.	világi 'jó, remek'	argó
94.	virgács '(női) láb'	argó
95.	zabol 'haragszik, mérgelődik'	ritk argó
96.	zokni: agyilag zokni 'buta'	argó
97.	zónázik 'potyautasként utazik'	argó kiv
98.	zrí 'lärmás jelenet, ramazúri', "hangos veszekedés", 'nagy mulatság, hecc'	argó
99.	zsé, zsernyák 'rendőr'	argó
100.	zsebes 'zsebtolvaj'	argó

1.

A szlengszavak felvétele értelmező szótárba – nagyfokú változékonyságuk miatt – nem kis kihívás elé állítja a lexicográfusokat, amennyiben a szótár arra törekszik, hogy csak az ún. **szótárérett** szavakat közölje, melyeknek a **használata jól dokumentálható** különböző forrásokból.

a) A nagyfokú változékonyság egyik aspektusa az, hogy **új meg új szlengszavak** jelennek meg a különböző beszélői csoportok nyelvhasználatában, mások pedig folyamatosan **szorulnak vissza** és válnak – a köznyelvi szavak többségéhez képest sokkal gyorsabban – **régiessé** és **elavulttá**.

Valószínűleg szép számmal vannak elavuló szlengszavak a fenti példák közt, de mivel ezt a tényt empirikus kutatás nélkül nem lehet pusztán a nyelvérzékre támaszkodva megállapítani, konkrét példákat kockázatos volna hozni. Az elavulás folyamatát azokkal a régebbi szlengszavakkal lehet dokumentálni, melyeket az értelmező kéziszótár kronolektális minősítéssel összekapcsolva tartalmaz.

Ilyen az „argó és régies” (*andris* 'rendőr'); „argó és elavult” (*csattogó, ficcs, hirigel, nagyvágó, piroska, szalámi* 'gumibot'); „argó és kivesző” (*apus* – megszólításként, *beadja a deftert, cvikli, csöves nadrág, kasa, koffer* 'nagy női far, fenék', *nimolé, zónázik* 'potyautasként utazik').

Ezek közül a *ficcs* és a *piroska* historizmusnak is tekinthető, mivel százforintos bankjegyek ma már nincsenek (ez esetben az „argó” mellett a „történeti” fogalomköri minősítéssel lehetne őket ellátni).

b) Az életképesnek bizonyuló, a visszaszorulást elkerülő szlengszavak egy része kikerülve a szűkebb közösségből, melyben megszülettek, **elterjedhetnek** akár az egész nyelvközösségben is, ezzel együtt pedig **el is veszíthetik szlengjellegüket**. Ezeknél nem könnyű eldönteni, hogy a megfelelő minősítés vajon a „szleng” (hagyományosan: „argó”) vagy a „bizalmas”, netán a „kissé bizalmas”, sőt olykor a „közömbös”-e.

A „közömbös” minősítést képletesen kell érteni, mivel ezt a stílusértéket – amint alább látni fogjuk – az értelmező szótárban a stílusminősítés hiánya jelzi.

A szlengszavak **stílusértékének megváltozása** a beszélők egyre tágabb körében való elterjedése tehát a szlengszavak **változékonyságának másik aspektusa**.

A szlengszavak ilyen terjedése lehet a fő oka annak, hogy az értelmező kéziszótárban közölt szlengszavak között jelentős számban vannak olyanok, **amelyek ma már a valóságban inkább csak bizalmas stílusértékűek**, pl. *beakaszt vkinek, belő* ‘kábitószert fecskendez magának’, *csávó, csóró, csuka, gáz, kinyír, lebaltáz, lóvé, mani, manusz/manus, megszív, megszívot, olajra lép, rizsa* ‘üres beszéd’, *sóder, téгла* ‘besúgó’, *tökös, zsebes*.

c) A szlengszavak változékonyságának harmadik aspektusa denotatív jelentésük megváltozása.

Erre látványos példa a *cucc* szó, melyet az értelmező szótár még „argó” minősítéssel lát el, és így értelmezi: ‘úti vagy egyéb holmi, cókmók’. Nyelvtani megjegyzést is fűz hozzá, mely szerint a szó csak egyes számban használatos. (Ez – óvatosabban fogalmazva – azt jelenti, hogy a szótár összeállításakor a szótárírók úgy látták, hogy a *cucc* csak egyes számban használatos.) Az értelmező kéziszótár első kiadása már „bizalmas” stílusminősítéssel látja el a *cucc* szót, s ugyanúgy jár el a második kiadás is. Jelentését így adja meg mind a két kiadás: ‘(vkivel vele levő) holmi, cókmók’, vagyis tartalmilag az értelmezésben nem történik változás. A nyelvtani megjegyzés viszont, mely szerint a szó csak egyes számban volna használatos, elmarad.

Ma a *cucc* nagyon tág jelentésű, olyasféleképpen határozható meg, mint amit az értelmező kéziszótár 2. kiadásában a *dolog* szó 9. jelentéseként olvasunk: ‘szabatosan meg nem nevezett tapasztalati, képzeleti vagy gondolati tárgy’, ami nagyon sok mindent jelenthet a kábítószertől egészen a fájllokig (az egykori *toldacuccot.hu* oldal nagyméretű fájllok továbbítását tetté lehetővé).

A magyar nyelv nagyszótára (amely ugyancsak „bizalmas” stílusminősítéssel látja el a *cuccot*) a tág jelentésen kívül külön tartja számon az eredeti jelentését, valamint két további jelentést is: 1. különféle, de vmely szempontból egységet alkotó(nak tekintett) tárgyak, dolgok összessége, ill. ezek közül egy; 1a. (*rendszerint birtokszóként*) vkihez tartozó (és nála levő) tárgyak összessége, ill. ezek közül egy; 1b. (divatos) ruhadarab, különösen felsőruha; 2. (megnevezni nem akart vagy nem tudott dolog nevének helyettesítésére:) valami, izé; 3. kábítószert, drog.

A nagyszótár adatai szerint *cucc* értelmező szótárakbeli szűk értelmezése már a kéziszótár 1. kiadása megjelenésekor se volt helytálló, bár lehet, hogy akkor még a tágabb, ill. egyéb jelentései marginálisak voltak. Ugyanis a tág jelentésre már 1958-ból is van példa.

2.

A szlengszavak a szótár tanúsága szerint ritkán kapcsolódnak össze más stílusértékekkel, vagy – óvatosabban fogalmazva – a szótárírók ritkán tüntetnek fel az „argó” mellett más stílusminősítést is. Ennek azonban nem feltétlenül az az oka, hogy csakugyan ritka eset volna

az, hogy egy szlengszó más stílusértéket is hordoz akár ugyanabban a kontextusban, akár eltérő kontextusban.

Kettős minősítések

A fentebb már említett kronolektális minősítéseken kívül még az érzelmi dimenzió minősítéseit várnánk nagyobb számban az „argó” mellett, de ezekből – meglepő módon – elég keveset találunk a szótárban: „argó és tréfás” (*pedálgép, puncimanci*); „argó és pejoratív” (*tirpák* ‘műveletlen, udvariatlan ember’); „argó és durva” (*csipáz* ‘néz’, *dög* ‘nő’, *dug* ‘közösül’); „argó és gúnyos” (*megkrepál* ‘meghal’, *tosz, toszik* ‘közösül’).

Az, hogy az „argó” mellé a szótárírók ritkán illesztenek ilyen minősítéseket, talán azzal magyarázható, hogy a szótárírók úgy érezhették, **szlengszó mivoltuk „übereli” más jellegű expresszivitásukat.**

Vagylagos minősítések

b) Nemcsak kettős minősítésekből van kevés a szlengszavak közt, hanem a vagylagos minősítésekből is. Mindössze ezek találhatók a szótárban: „argó vagy sajtó” (*markecol*), „argó vagy durva” (*becsajozik*); „argó vagy bizalmas” (*falazás, keresztapa*).

Az utóbbiak az „argó” minősítés használatára hozott példák közt nem szerepelnek, mivel fentebb már szerepeltek a „bizalmas” minősítés példái közt.

Az „argó vagy sajtó” minősítés nyilván a **bűnügyi híreknek, tudósításoknak** köszönheti a létét. Mivel a *markecol* szónak nincs egyszavas köznyelvi szinonimája, elképzelhető, hogy stílusértéke közel áll a közömböshöz.

A markecolásnak azt a válfaját, amit prostituált hajt végre, *kéjlopásnak* nevezik hivatalosan, de ez köznyelvi megnevezésnek nyilvánvalóan nem megfelelő, arról nem is beszélve, hogy nincs igei formája.

Érdemes még kitérni a *falcol* ‘ereit felvágja (elítélt a börtönben, öngyilkossági szándékkal)’ szóra, amely valamiképpen „kiszabadulhatott a börtönből” ☺ (a börtönszlengből), és némileg eltérő, de összefüggő jelentésre tett szert: ‘önsebző tevékenységet végez’ (bőrön ejtett bevágás formájában), hangsúlyozottan olyat, amely nem öngyilkossági szándékkal történik. Ebben a jelentésben a pszichológiában terminussá vált, akárcsak a belőle képzett *falcolás* ‘önsebző tevékenység’.

Arról a nyilván ritka esetről van szó, amikor **egy szlengszó beépül valamely szaknyelvbe, műszóvá válik**, s így **formális** stílusértékű szövegekben is használatos anélkül, hogy stilisztikailag jelöltnék érződne (ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szó közömbös stílusértékűvé vált).

& VÁLASZTÉKOS STÍLUSÚ SZÖVEGEK

Ez a fejezet is két részre tagolódik, akárcsak az előző. Az első alfejezetben a választékos stílust jellemezzük, a másodikban pedig az ilyen stílusú szövegekre jellemző stílusértékekkel, a választékos, a kissé választékos és az erősen választékos (emelkedett) stílusértékkel fogunk foglalkozni, melyek a szótárakban „választékos”, „kissé választékos”, „irodalmi”, ill. „költői” stílusminősítésként jelennek meg.

1. Választékos stílus

A **VÁLASZTÉKOS STÍLUS** a **formális beszédhelyzetek bizonyos válfajaiban** érvényesülő sajátos stílus, melynek fontos ismérve, hogy célja **nem** vagy **nemcsak** a **tájékoztatás**, hanem a **gyönyörködtetés** is.

A szóbeli interakcióban ritkábban jelenik meg, inkább az **írástermékekre** jellemző, olyanokra, amelyek nagyobb célközönségnek íródnak. Ha mégis szóban találkozunk vele, legtöbbször hangosításról vagy reprodukív beszédéről van szó (azaz előre megfogalmazott szöveg felolvasásáról vagy felmondásáról).

A tipikusan választékos stílusú diskurzusok fő jellemző jegyei közé – a formális stílustól eltérően – nem tartozik az érzelemmentesség és a személytelenség, a választékos stílusú szövegek tartalmazhatnak **érzelmileg telített** szóképzeti elemeket, a fogalmazás éppúgy lehet **személyes**, mint **személytelen**.

Mivel e tekintetben a választékos stílus nem nagyon különbözik a bizalmas (informális) stílustól, ettől leginkább aszerint tudjuk elkülöníteni, hogy nem informális, hanem **formális beszédhelyzetekhez** (és különösen bizonyos **szépirodalmi, retorikai és sajtóműfajokhoz**) kötődik.

A választékos stílus ezenkívül a nyelvhasználónak azt a törekvését is tükrözi, hogy az általa létrehozott írás- vagy beszéléstermék **esztétikai élményt** is nyújtson. Ebben mindenképp a formális stílustól különbözik, mely nem törekszik esztétikai hatásra (az informális stílus bizo-

nyos tekintetben igen: gondoljunk csak arra, mennyire tele van például a szleng szemléletes-nél szemléletesebb metaforákkal).

A választékos stílus szívesen alkalmaz **archaizmusokat** is; a kissé régies, ill. régies és a választékos stílusérték nem is mindig különböztethető meg egymástól. Ugyanakkor szükség esetén bátran nyúl a **neologizmusok** bizonyos típusaihoz is a választékos stílus, különösen ha azok esztétikai szempontból előnyösek vagy erősebb érzelmi töltésűek.

Ami a nyelvi elemek nyelvi (formális) sajátosságait illeti, a választékos stílusról nem mondható el, hogy inkább a rövidebb, ill. egyszerűbb, vagy a hosszabb, ill. bonyolultabb felépítésű szóképzési egységeket kedveli-e, ilyenek is, olyanok is vannak közöttük.

Megformáltság szempontjából a **gondozottság** az összes stílusváltozat közül a választékosra a legjellemzőbb, a puszta rendezettség, de főleg a rendezetlenség nagyon idegen tőle. Egy csupán rendezett szöveg nehezen mondható választékosnak, egy rendezetlen pedig nem lehet választékos, legföljebb választékosságra törekvő (amely azonban rendezetlensége miatt akár groteszk hatást is kelthet).

Tudni kell azonban, hogy a választékos stílust nem annyira az egyes elemek sajátos stílusértéke különbözteti meg a bizalmas és a formális stílustól, hanem a fogalmazás módja, a különféle **stíluselemek** jelenléte, pl. szokatlan kollokációk, egyedi metaforák és a legkülönbélebb **stílusalakzatok**. Tehát elvben úgy is lehet egy szöveget választékosan fogalmazni, hogy csupa közömbös stílusértékű szó lesz benne, s **választékossága a benne található stíluselemek alkalmazásából** fakad.

Ami a műfajokat illeti, választékos stílusban hangzanak el bizonyos **szónoklatok** (mindegyik az **ünnepi beszéd**), s választékos stílusban íródik a **szépirodalom** egy része, továbbá az **esszék** és több kifejezetten publicisztikai műfaj, például a **vezércikk**, a **riport**, a **kritika**, a **könyvismertetés**; a választékos stílus jegyeit is hordozhatja, de a formális vagy akár a bizalmas stílusét is a **tudósítás**.

Ha kérdenéd, mi az a Közép-Európa, a válaszom, ha egyáltalán válaszolnék, és meg is hallgatnád a feleletemet, az lenne: Európának az a része, ahol mindig történelmet bontanak. A múltbontás az itt élő népek alkati tulajdonsága, mint máshol a vastag ajak, a lószőke haj vagy az olyan kultúra, amelyben minden benne élő jól érzi magát. Itt, évszázadokkal korábbi helyzetbe visszaaraszolva, mindig újra akarnak kezdeni valamit, amiről hiába derül ki, hogy nem mi vagyunk, tetszik, nem tetszik, a kezdés újakezdődik; hajszolja magát a menet az ígért aktuális föltámadásba – és szenved, mert az magukat filozófusnak, tudósnak és tanítóknak kinevezett politikusok ígérte jutalom előtt ennek is meg kell történnie. Az írásban dolgozó munkás meg belekapaszkodik egy tenyérnyi lapba, azon éppen a város köveiről, a zsinagóga csertölgyeiről, fűszálakról meg semmi kis kulcsokról vázlatolt, végtére is, neki ez a szabadság, ez a munkával kifejezett gondolat, ez a létezés, ez a forma. Nem hajlandó, bár-hogyan is noszogassák, a helyéről kimozdulni. Marad, hiába bontották el körüle vagy százszor, akár ha díszleteket, a házát, a városát, a hegyeit, az országát, ő már csak velük tudott párbeszélteni, most pedig a hiányukkal, egyébként pedig a jövőből farigcsált légbábukkal neki nincs fecsegnivalója.

Közép-Európa azért nincs, mert különböző tisztességek, eszmék, erkölcsök, rendek és idegbajok nevében mindig elbontják a kisajátító többes számok – egyébként pedig nem hallod a választomat, mert meg se születhetett, beléd fagyott – mint irreálisba a valóság – a kérdés.

Közép-Európa az lehetett volna, ahol födetlen fővel megyek be a zsinagógába, kalapban a bazilikába, megbecsülik a négerségemet, jogom van a remek sétákhoz, a regényíráshoz, a másodrendű veszprémi napfelkeltékhez, és nem veszik zokon, ha nem veszem komolyan a közép-európaiságot. (Géczy János: Esszék)

F: Jellemezzük a szövegben található választékos stílusértékű elemeket!

F: Vannak-e a szövegben expresszív, átvitt, szépítő, kedveskedő, túlzó, rosszalló stílusértékű nyelvi formák? Ha igen, melyek azok?

F: Azonosítsuk a szövegben a különféle stíluselemeket, amelyek a stílus választékosságához hozzájárulnak!

HF: Keressünk egy tipikusan választékos stílusú szöveget, és írjuk le, milyen jegyek alapján gondoljuk a szöveget tipikusan választékosnak!

2. A választékos stílusra jellemző nyelvi formák stílusminősítése

A választékos stílusú szövegekre jellemző nyelvi formák stílusminősítését a következő táblázat tartalmazza:

Szótárak		Minősítés
magyar	hagyományos	„választékos” „irodalmi”, „szépirodalmi”, „költői”
	Termini	„választékos” „szépirodalmi”
angol		“literary”, “poetic”, “rhetorical”, “laudatory”, “journalism”
szlovák		„knižný” „poetický”

József Attila: Esmélet

Láttam a boldogságot én,
lány volt, szőke és másfél mázsa.
Az udvar szigorú gyöpen
imbolygott göndör mosolygása.
Ledőlt a puha, langy tócsába,
hunyorogott, rőffent még felém -
ma is látom, mily tétovázva
babrált pihéi közt a fény.

Amint említettük, a választékos stílus bizonyos válfajaitól nem idegenek az **érzelmi telíttségű** szavak sem. Ezért többféle típusú expresszív szó a választékos stílusú szövegekbe is beillik:

Szótárak		Minősítés
magyar	hagyományos	„szépítő”, „kedveskedő”, „túlzó”, „rosszalló” „átvitt”, „átvitt is”
	Termini	„expresszív” „átvitt”
		angol
szlovák		„eufemistický”, „zjemnený”, „expresívny”, „pejoratívny”

Természetesen a választékos stílusú szövegekben is nagy számban fordulnak elő **közömbös** stílusértékű nyelvi formák, tehát olyanok, amelyek bármilyen stílusú szövegbe beleillenek.

Amint említettük, a választékos stílustól nem idegen a **kissé régies és régies** nyelvi formák használata sem, ami persze nem jelenti azt, hogy neologizmusok ne fordulhatnak elő benne.

Az alábbiakban a választékos stílusú szövegekre legjellemzőbb szavak stílusértékével, ill. stílusminősítésével foglalkozunk, a „választékossal”, a „kissé választékossal” és az „irodalmival”.

A) A „választékos” (vái) stílusminősítés

Választékos stílusértékűek azok a szóképzleti elemek, ill. szójelentések, amelyek többnyire a **formális beszédhelyzetek egy részében** használatosak, jellemzőbb módon **írásban**, mint **szóban**.

A választékos stílusértékű szójelentések a formális stílusértékűektől elsősorban abban különböznek, hogy **esztétikai élményt** akarnak nyújtani, ami a formális stílusértékű nyelvi formáktól teljesen idegen.

Egy további fontos különbség az, hogy a formális stílusértékű szavaktól és kifejezésektől, ill. szójelentésektől eltérően a választékos stílusértékű szavak és kifejezések, ill. szójelentések **érzelmileg telítettek** is lehetnek.

A beszélők a választékos stílusértékű szavakat sok esetben **szebbnek, jobbnak, helyesebbnek** érzik a másfajta beszédhelyzetekben használt szinonimáiknál, tehát a bizalmas, a formális stílusértékű szavaknál, sőt a közömbös stílusértékű szavaknál is. Ennek alapja a **nyelvi elitizmus** ideológiája.

A választékos stílusértékű szavak **nemcsak egyszerűen tükrözik a formálisabb beszédhelyzetet**, hanem képesek is **aktívan hozzájárulni a beszédhelyzet formalitásához**, elsősorban az ünnepélyességéhez.

÷ „Választékos” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	abbeli ‘az vagy azt a(z)’, pl. kifejezte abbeli óhaját, hogy...	hiv v. vál
2.	aberráció ‘erkölcsi, nemi eltévelyedés, beteges hajlam’	vál
3.	abnormis ‘abnormális’	vál
4.	ábránd ‘érzelmes, színes, de rendszerint nem teljesülő vágy, elképzelés’	vál
5.	ábrázat ‘emberi arc, arckifejezés’	vál
6.	adekvát ‘vminek teljesen megfelelő, vele egyenlő értékű’	vál
7.	adoptál ‘örökbe fogad vkit’	vál
8.	affér ‘kellemetlen ügy, összeütközés’	vál
9.	agónia ‘haldoklás, haláltusa’; agonizál ‘haldoklik, haláltusáját vívja’	vál
10.	ajakpirosító ‘ajakrúzs’	rég vál
11.	ajánlatos ‘célszerű, helyes’	vál
12.	alábbi ‘a szöveg további részében következő’	vál hiv
13.	allűr ‘modoros vonás, viselkedés, szokás’	vál pejor
14.	amazon ‘harcias, bátor, férfias magatartású nő’	vál tréf
15.	báb ‘sakkfigura’	vál
16.	bábáskodik ‘vminek a létrehozásában közreműködik’	vál
17.	baby-sitter ‘<a szülők távollétében> a gyermekekre órabérért vigyázó (fiatal) nő; pótmama’	vál
18.	badar ‘furcsán ostoba, zagyva’, badarság ‘badar dolog, különösen ilyen gondolat, beszéd’	vál
19.	balga ‘gyermetegen együgyű’	vál
20.	bántalmaz ‘(ok nélkül) üt, ver, bánt vkit, vmit’	hiv vál
21.	berekeszt ‘<tárgyalást, ülést stb.> befejezettnek nyilvánít’	vál hiv
22.	búbánat ‘tartós, mély bánat’	vál
23.	búvárlás ‘tudományos búvárkodás’	rég vál
24.	célravezető ‘a kívánt eredményhez hozzásegítő’	vál
25.	cicáz ‘cicázik’	vál
26.	cikkez ‘cikkezik’	vál
27.	cirkulál ‘körforgásszerű mozgást végez’	vál
28.	csacska ‘aki sokat csacsog’, ‘gyerekesen bohó’	vál kedvesk
29.	csakhamar ‘nemsokára’	vál
30.	csalogány ‘fülemüle’	vál
31.	csecsemő ‘gyermek körülbelül az egyéves korig’	hiv vál
32.	cselekedet ‘végrehajtott cselekvés’	vál
33.	dagályos ‘fellengzős, zavaros és erőltetett képekkel zsúfolt <mű>’	vál pejor
34.	derék ‘vmely időszak közepe’	nép v. vál
35.	ditirambus ‘túlzott, lelkenedező dicséret’	túlzó vál
36.	divathullám ‘divatossá vált, sodró erejű folyamat, jelenség’	vál v. sajtó
37.	divatjamúlt ‘ami már nem divatos’	vál
38.	dorgatórium ‘dorgálás’	vál tréf
39.	ecsetel ‘színesen, szemléletesen, érvelve elmond vagy leír vmit’	vál
40.	égzengés ‘mennydörgés’	nép v. vál
41.	egyenértékű ‘azonos értékű’	hiv vál
42.	egyidejűleg ‘vmivel egy időben, ugyanakkor’	hiv v. vál

<i>Sor- szám</i>	<i>A szó (releváns jelentésének) értelmezése</i>	<i>A szó releváns jelentésének stílusértéke</i>
43.	eleve 'mindjárt eleinte, már előre'	vál
44.	elfordul '<veszedelem> elhárul'	rég vál
45.	élvez '(anyagi) előnyben részesül; vmi számára kedvezőt (meg)kap', pl. ösztöndíjat élvez; élvez a bizalmát vkinek'	vál v. hiv
46.	esztendei 'évi'	nép v. vál
47.	ezúton 'ilyen módon'	vál hiv
48.	fajtalan 'a nemi erkölcsöt súlyosan sértő (viselkedésű, természetű)'	nép v. vál
49.	farkasnevetés 'dühöt leplező, erőltetett nevetés'	vál v. irod
50.	felindul 'hirtelen indulatba jön'	vál
51.	felkarol 'támogat, pártfogásába vesz'	vál
52.	felmagasztal 'nagyon feldicsér'	vál
53.	fiaskó 'kudarcc, balsiker'	vál
54.	folyamodás 'az a tény, hogy vki (vkihez, vmihez) folyamodik'	vál hiv
55.	fúl 'vmibe fullad'	vál
56.	galamblelkű 'szelíd, jólelkű'	vál
57.	generáció 'nemzedék', 'emberöltő'	vál
58.	generális 'általános (érvényű), egyetemes'	vál
59.	gondolatkör 'fontosabb tárgyra vonatkozó gondolatok összessége, köre'	vál
60.	gyarló 'gyatra', 'bűnre hajló, esendő'; gyarlóság 'gyengeség, silányság', 'erkölcsi gyöngeség'	vál
61.	gyászszertartás 'temetési szertartás'	hiv v. vál
62.	habár 'bár, noha'	vál
63.	hajlék 'lakás, otthon'	vál
64.	hírlap 'újság, különösen napilap'	hiv v. vál
65.	hozzájárulás 'az az összeg vagy adomány, amelyet vmihez segítségül adnak, ill. kapnak'; 'beleegyezés'	hiv vál
66.	identikus 'azonos'	elav vál
67.	intuíció 'ösztönös megérzés, felismerés'	vál
68.	irigylendő 'irigylésre méltó'	vál
69.	jámbor 'jóakarátú, de nehezen teljesülő <kívánság, szándék stb.>'	vál
70.	javall 'javasol, ajánl, tanácsol vmit'	nép v. vál
71.	jelentékeny 'jelentős'	vál
72.	káresemény 'káreset'	hiv vál
73.	kéjnyő 'prostituált nő'	hiv vál
74.	kibontakoztat 'segíti vminek a kibontakozását'	vál v. sajtó
75.	kikacag '(hangosan) kinevet vkit'	táj v. vál
76.	kompetencia 'illetékesség'	sajtó v. vál
77.	kvintesszencia 'vminek a lényege, veleje'	vál
78.	koros 'idős korú'	vál
79.	lábado: könnybe lábado a szeme 'könnyes lesz a szeme'	vál
80.	labilis 'bizonytalan, ingatag'	vál
81.	lakhely 'lakóhely'	vál
82.	lakoma '(örvendetes alkalomból rendezett) bőséges társas étkezés', 'az ott fogyasztott ételek'	vál
83.	leány 'nőnemű gyermek'	vál v. hiv
84.	liliputi 'igen kicsiny, törpe'	vál tréf
85.	logikátlan 'nem logikus'	vál

<i>Sor- szám</i>	<i>A szó (releváns jelentésének) értelmezése</i>	<i>A szó releváns jelentésének stílusértéke</i>
86.	mag 'ondó'	vál
87.	magakelletés 'az a magatartás, ahogy valaki kelletti magát'	vál pejor
88.	maximalista 'meg nem valósítható, túlzott igényű'; 'ilyen követelményeket támasztó személy'	vál pejor
89.	mészárlás 'vérengzés, öldöklés'	vál
90.	műalkotás 'művészi alkotás'	vál
91.	napnyugta 'naplemente'	vál
92.	nehezül 'nehezedik'	vál
93.	noha <megengedő mondat bevezetésére> bár'	vál
94.	nonszensz 'képtelenség, lehetetlenség, oktalanság'	vál
95.	növés 'emberi termet'	vál v. nép
96.	ódivatú 'divatjamúlt'	vál
97.	óhajt '(nagyon) vágyik vmire'; 'kíván, akar, szeretne'; óhaj, óhajtás 'az a tény, magatartás, hogy vki vmit óhajt'; '(szerény) kívánság'	vál
98.	olybá 'úgy vagy olyannak, olyanként'	vál kiv
99.	orvosol '<sérelmet, panaszt> intézkedéssel megszüntet'	vál
100.	parvenü 'előkelősködő újgazdag'	vál pejor
101.	penzum 'kiszabott munka, feladat'	vál
102.	piciny, picinyke 'pici'	vál kedvesk
103.	pionír 'előharcos, valamiben úttörő'	vál
104.	piperkóc 'külséjére, ruházatára nagy gondot fordító (férfi)'; 'divatmajom'	vál pejor
105.	pirongat 'enyhén dorgál'	vál
106.	ragály 'fertőző betegség'	vál rég
107.	reménység 'remény'	vál
108.	részeltet 'részesít'	vál v. nép
109.	réved 'ábrándozva, merengve sokáig néz <a messzeségbe>'; 'a külvilágról megfélemedkezve belemerül <vmely emlék- vagy fantáziaképbe>'	vál
110.	sebaj 'nem baj'	vál
111.	sebzett 'akit, amit megsebeztek'	vál
112.	sokatmondó 'jelentős (dolgát sejtető)'	sajtó v. vál
113.	stílusgyakorlat 'kezdőre valló, tartalmilag csekély értékű, de tetszetős stílusra törekvő írásmű'	vál pejor
114.	sületlen 'sikerületlen'	vál gúny
115.	szelekció 'vmiből, vkik közül való kiválogatás, kiválasztás, kiszűrés'	vál
116.	szenvtelen '(bántóan) közönyös, érzéketlen'	vál, kissé pejor
117.	szofista 'formálisan helyes, valójában téves következtetésekkel okoskodó személy'	vál pejor
118.	szomorkás 'kissé szomorú'	vál
119.	szökik '<ember, állat> könnyedén ugrik'	táj v. vál
120.	szubvenció 'az államtól vmely intézménynek rendszeresen juttatott pénzbeli támogatás'	hiv vál
121.	titánkodik 'nagy szellemnek tartja magát, és így viselkedik'	vál gúny
122.	vagylagos 'több lehetőség közti választásra módot adó'	hiv vál
123.	varázslatos 'elbűvölő, lebilincselő'	vál túlzó
124.	végeszakadatlan 'rendkívül hosszú'	vál túlzó
125.	végzet 'elkerülhetetlen sors'	vál
126.	velőtrázó 'rendkívül erős, ijesztően éles <hang>'	vál

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
127.	visszajuttat 'elrendeli, gondoskodik róla, hogy vki, vmi visszajusson vhoiva, vkihez'	vál v. hiv
128.	záróakkord 'esemény utolsó mozzanata'	vál
129.	zilál 'szálaira bontva rendetlenné tesz'	vál
130.	zsn 'kínos, feszélyezett helyzet'	kiv vál

1.

A kéziszótár minősítései itt sem mindig felelnek meg a valóságnak. Feltehető, hogy legfőljebb **kissé választékos** vagy még inkább **közömbös** stílusértékű például az *ábránd, adoptál, affér, allűr, baby-sitter, ecsetel, eleve, felkarol, labilis, logikátlan, maximalista, műalkotás, non-szensz, óhaj, penzum, sebjaj*. Ezeket azért érezheti a beszélők egy része választékosnak, mert inkább az **iskolázott emberek használják** őket, azok viszont mindenféle beszédhelyzetben, ill. mindenféle stílusú szövegekben, nemcsak a bizalmas stílusúakban.

Nem annyira választékos, hanem inkább **formális** stílusértékű az *aberráció, abnormis, adekvát, cirkulál, generáció, generális, identikus, intuíció, lakhely, szelekció*. A „választékos” minősítést kellően magyarázza, hogy **a szótár nem ismeri a „formális” minősítést**. (S persze az is hozzájárul, hogy ezek a szavak választékos szövegekben is lehetnek stilisztikailag jelöletlenek.)

A *búbánat* lehet **bizalmas** stílusértékű is. A *lakoma* szó ma inkább **történeti** kontextusban fordul elő, vagyis közel áll ahhoz, hogy **historizmus** legyen. A mai dáridókat legfeljebb metaforikusan nevezik *lakomának*. A *cselekedet* a vallási, filozófiai és jogi regiszterekben nem választékos, hanem **közömbös** vagy **formális** stílusértékű is lehet.

2.

Amikor egy választékos stílusértékű szó a hivatali nyelvben is használatos, van lehetőség jelezni mind **választékos**, mind **formális** stílusértékét.

Ennek egyik módja a „választékos és hivatalos”, ill. a „hivatalos és választékos” kettős minősítés alkalmazása. Ezt látjuk a fenti példák közül a következőkben: *alábbi, bántalmaz, berekeszt, csecsemő, egyenértékű, ezúton, folyamodás, hozzájárulás, káresemény, kéjnjő, szubvenció, vagylagos*. Ez a jelölési mód úgy értelmezendő, hogy a felsorolt szavak **egyszerre választékos és hivatalos stílusértékűek, vagyis ez a kétfajta stílusérték elvileg mindenféle szövegben érvényesül**.

A másik lehetőség a „választékos vagy hivatalos”, ill. a ‘hivatalos vagy választékos’ kettős minősítés alkalmazása. Ilyen a példák közül az *abbeli, egyidejűleg, élvez* ‘vmit kap, ami számára kedvező, gyászszertartás, hírlap, leány, visszajuttat’. Ezek tehát a szótári jelölés szerint **a választékos stílusú szövegekben választékos stílusértékűek, a formális stílus szövegekben pedig formális stílusértékűek**, ez utóbbin belül használatuk – a szótári minősítés értelmében – a hivatali nyelvre jellemző.

A gyakorlatban nem könnyű belátni a kettő közti különbséget, mivel mindkettőnek az a lényege, hogy az érintett szavak **nem használatosak a kifejezetten bizalmas stílusú szövegekben**, ill. ha ott mégis előfordulnak, nagy részük valószínűleg stilisztikailag kisebb-nagyobb mértékben **jelölt**.

3.

A többi stílusértéknél nincs ilyen átfedődés az összetett és a vagylagos minősítések közt.

A leggyakoribb vagylagos minősítés a „választékos vagy népnyelvi”, ill. a „népnyelvi vagy választékos” kettős minősítés (*derék* ‘vmely időszak közepe’, *égzengés*, *esztendei*, *fajtalan* ‘nemi erkölcsöt súlyosan sértő’, *javall*, *növés* ‘emberi termet’, *részeltet*). Itt említhetjük meg a „tájnyelvi vagy választékos” minősítést is (*kikacag*, *szökik* ‘ugrik’).

Ezek értelmezése nem nehéz, s a minősítés ellen nem is emelhetünk kifogást. Az így jelölt szavak **népnyelvi közegben népnyelvinek**, ill. **népiesnek** érződnek, **választékos szövegben pedig választékosnak**. Vagyis népnyelvi szövegben nem érződnek választékosnak, hanem hihetőleg közömbös vagy bizalmas stílusértékűek, választékos szövegben pedig nem érződnek népiesnek, hanem választékosnak. Az ilyen jelölésű szavak használata **a bizalmas stílusú szövegekre nem jellemző**, ott stilisztikailag jelöltek volnának.

A „választékos és népnyelvi”, ill. a „népnyelvi és választékos” összetett minősítés hiányát jól magyarázza, hogy a népnyelvi minősítésű szavak a köznyelvi szövegekben népiesnek érződnek, nem választékosnak, a kettő kizárja egymást.

Más a helyzet a „választékos vagy irodalmi” kettős minősítéssel, amit egyetlen szó képvisel a szótárban, a *farkasnevetés*. Ennek az egynek az esetében sem látjuk a kettős jelölés értelmét, **redundáns** mivolta miatt: **minden irodalmi stílusértékű szó egyszersmind választékos** is.

Az előzővel szemben a „választékos vagy sajtónyelvi”, ill. a „sajtónyelvi vagy választékos” kettős jelölés (*divathullám*, *kibontakoztat*, *kompetencia* ‘illetékesség’, *sokatmondó*) reálisan értelmezhető: ezek a szavak a legtöbb szövegtípusban választékosnak érződhetnek, de a sajtónyelvben – gyakori használatuk miatt – ez a választékos jelleg nem nagyon érvényesül.

4.

Ami az összetett minősítéseket illeti, ezek az időbeli vagy az érzelmi dimenzión jelennek meg.

A választékos minősítésnek a kronolektális minősítésekkel való kapcsolódásával *A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere* című kötetben foglalkozunk bővebben. Itt csak néhány példát idézünk: „választékos és régies”, ill. „régies és választékos” az *ajakpirosító*, *búvárítás*, *elfordul* ‘elhárul’, *ragály*; „elavult és választékos” az *identikus*; „választékos és kiveszőben lévő”, ill. „kiveszőben lévő és választékos” az *olybá* és a *zsén*.

A választékos stílusérték könnyen kombinálódik az érzelmi dimenzió minősítéseivel, mivel – amint fentebb láttuk – a választékos stílusra nagyon is jellemző az érzelmi telítettség, az expresszív kifejezőmódra való törekvés.

A táblázat több ilyen párosítást tartalmaz.

A pozitív oldalon ezeket: „választékos és kedveskedő” (*csacska, piciny, picinyke*); „választékos és tréfás” (*amazon ‘harcias, bátor nő’, dorgatórium, liliputi*); „választékos és túlzó”, ill. „túlzó és választékos” (*ditirambus ‘túlzott, lelkesítő dicséret’, varázslatos, végeszakadatlan*).

A negatív érzelmek oldalán a következők helyezkednek el: „választékos és pejoratív” (*allűr, dagályos, magakelletés, maximalista, parvenü, piperkőc, stílusgyakorlat ‘csekély értékű, de tetszetős stílusra törekvő írásmű’, szofista*); „választékos és kissé pejoratív” (*szenvtelen*); „választékos és gúnyos” (*sületlen ‘sikerületlen’, titánkodik*).

B) A „kissé választékos” (*kissé vál*) stílusminősítés

A „kissé választékos” stílusminősítésű szavak a **választékos** és a **bizalmas stílusértékűek között** helyezkednek el úgy, **hogy közelebb esnek a választékos**, mint a bizalmas stílusértékűekhez.

A „kissé választékos” stílusminősítés **viszonyító célzattal** is használható: ilyenkor azt fejezi ki, hogy az adott alakváltozat **kevésbé választékos vagy választékosabb, mint egy másik**.

Például a *gennyed* ige kissé választékos a közömbös stílusértékű *gennyesedik* igehez képest; a *megdühödik* kissé választékos a közömbös stílusértékű *megdühösödik* változathoz képest; a *továbbhalad* kevésbé választékos, mint a *tovahalad*.

Másfelől az *iramodik* kissé választékos a nála választékosabb *iramlik* változathoz képest, a *jelentős* kissé választékos a választékos *jelentékeny* szinonimájához képest, hasonlóképpen a *rejtelmes* valamivel választékosabb (és rejtelmesebb ☺), mint a *rejtélyes*.

A „kissé választékos” szóképzési elemek **átmeneti jellegüknél** fogva hasonló szerepet játszhatnak a közlésben, mint a „**közömbös**” minősítésű elemek, annak ellenére, hogy ezektől határozottan **különböznek**.

Funkcióbeli hasonlóságuk abban áll, hogy sok esetben valószínűleg többé-kevésbé **elfogadhatóak** mind **formális**, mind **informális** beszédhelyzetekben, lényegileg eltérnek viszont abban, hogy választékos mivoltukból fakadóan alapvetően mégiscsak **a választékos stílusú diskurzusok jellemző elemei**, szemben a közömbös stílusértékűekkel, amelyek elvben nem aszociálnak különösképpen sem formális, sem informális beszédhelyzeteket.

÷ „Kissé választékos” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	ábrázol 'lerajzol; rajzban, képben bemutat, elképzeltet vkit, vmit'; '(művészi eszközökkel) megjelenít, szemléltet, megelevenít'	kissé vál
2.	adott 'jelenlegi, szóban forgó', pl. adott esetben	kissé vál v. hiv
3.	áldozatos 'áldozatkész'; 'áldozattal járó, terhes'	kissé vál
4.	állhatatlan 'ingatag, változékony'	kissé vál
5.	átkel '<vmin, különösen tengeren, folyón> (vmilyen közlekedési eszközön) átmegy'	kissé vál
6.	átszüremlik 'átszűrődik, átszivárog'	kissé vál
7.	banális 'elcsépelet, lapos, mindennapi'	kissé vál
8.	bizalomgerjesztő, bizalomkeltő 'bizalmat keltő, bizalomra érdemes'	kissé vál
9.	borbarát 'borissza'	kissé vál
10.	civódik 'civakodik'	kissé vál
11.	csaknem 'majdnem'	kissé vál
12.	csalóka 'ami tévedésbe ejt, félrevezet'	kissé vál
13.	csekély 'kevés, kis'	kissé vál
14.	cseveg 'könnyed hangnemben, elmélyülés nélkül beszél vagy társalog'	kissé vál
15.	csorbít 'vmit csökkent, kisebbít', pl. csorbítja az önállóságát	kissé vál
16.	derekas 'elismerésre méltó, (nagyon) jó'	kissé vál
17.	drapéria '(fal)felületet díszítő, redőzött textilanyag'	kissé vál
18.	drill 'erőszakos fegyelmezés'; 'vakfegyelem'	kissé vál, pejor
19.	egybehord 'egy helyre, egy csomóba hord'; 'gyűjtőmunkával összegyűjt'	kissé vál
20.	egybekapcsol 'összekapcsol'; 'vkiket egységbe fog'	kissé vál
21.	egybemos '<különb(öző)séget, ellentétet> figyelmen kívül hagy, eltüntet'	kissé vál, gyak. pejor
22.	egyébkor 'máskor'	kissé vál
23.	egyedüllét 'magányosság'	kissé vál
24.	egyenes 'őszinte és becsületes'; egyenesség 'nyílt őszinteség, becsületeség'	kissé vál
25.	egyenlőtlenség 'az emberek közötti vmilyen különbözőség'	kissé vál
26.	egyúttal 'ugyanazon alkalommal, ezzel együtt'; 'egyszerre, azonkívül még'	kissé vál
27.	egyveleg 'vegyes tartalmú dolog, összeállítás; keverék'	kissé vál
28.	él 'bántó, támadó célzat'	kissé vál
29.	elcsügged 'hitét, reményét veszti, letör(ik)'	kissé vál
30.	elegendő 'kielégítő mennyiségű, elég'	kissé vál
31.	elégséges 'elegendő'	kissé vál
32.	elejt 'mellesleg vagy csak látszólag akaratlanul említ meg, mond ki vmit'	kissé vál
33.	elesik vmitől 'nem jut (többé) hozzá vmely előnyhöz'	kissé vál
34.	eleste 'az a történet, tény, hogy vki, vmi (harcban) elesett'	kissé vál
35.	elhalványul 'elhalványodik'	kissé vál
36.	ellenállhatatlan 'minden akadályt elsöprő'; 'leküzdhetetlen, visszafojthatatlan'; 'hódító, lenyűgöző'	kissé vál
37.	előkészület 'vminek a megtételéhez, megvalósításához szükséges körülmények, föltételek megteremtése'	kissé vál
38.	ered 'vki, vmi származik vhonnan, vkitől, vmitől'	kissé vál

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
39.	értesül 'értesítést kap, tudomást szerez vmiről'	kissé vál
40.	érzékenykedik 'sértődékenyen viselkedik, beszél, adja a megbántottat'	kissé vál
41.	eshetőség 'olyasmi, ami bekövetkezhet; lehetőség'	kissé vál
42.	eszélős 'betegesen rögeszmés'	kissé vál
43.	feltornyoz 'vmit gúlaszerű, magas halomba rak, felmagasít'	kissé vál
44.	felügyel 'vigyáz vkire, vmire, hogy baj ne érje'	kissé vál
45.	fogódzó 'amibe fogódzni lehet'; 'ilyen tárgy, eszköz'; 'vminek a megoldá- sához alkalmas támpont, kiindulási pont'	kissé vál
46.	főképpen 'főként'	kissé vál
47.	gennyed 'gennyesedik'	kissé vál
48.	hálás 'akinek, aminek a tetszését könnyű kivívni, megnyerni'	kissé vál
49.	idehangzik 'idehallatszik'	kissé vál
50.	időszerű 'vmely időpontban helyes, kívánatos, esedékes'	kissé vál
51.	ingerült 'bosszús, ideges'	kissé vál
52.	intéz '<szóbeli megnyilatkozást> közöl vkivel, ezzel fordul hozzá', pl. kér- dést intéz a miniszterhez	kissé vál
53.	iramodik 'hirtelen, lendületesen futni kezd (vmerre, vki, vmi után)'	kissé vál
54.	irányomban 'irántam', irányodban 'iránta' stb.	kissé vál
55.	ismételt 'újra előforduló, ismétlődő'; ismételten 'újra, megint'	kissé vál
56.	jelen van 'itt van, nem hiányzik'	kissé vál
57.	jelentős 'következményeiben, hatásában nagyon fontos'; 'fontos szerepű, tekintélyes'; 'számottevően nagy'; 'sajátos, rejtett értelmű'	kissé vál
58.	kacag 'nevet'	táj v. kissé vál
59.	kamatoztat '<képességét, előnyét> ügyesen felhasználja, gyümölcsözteti'	kissé vál
60.	karikíroz 'karikatúraszerűen ábrázol, különösen utánoz vkit, vmit'	kissé vál
61.	keletű 'a jelzett időpontból származó, akkori eredetű', pl. újabb keletű hír	kissé vál
62.	kémlel 'fürkészve, figyelmesen néz vmit'; 'így néz vhova'	kissé vál
63.	kérdéses 'a szóban forgó, az említett'; 'kétséges, bizonytalan, vitatható'	kissé vál
64.	kifürkész 'fürkészve földerít'	kissé vál
65.	megátalkodik 'elítélendő magatartása mellett makacsul, konokul kitart'; megátalkodott 'elítélendő szándéka vagy szokása mellett konokul kitartó'	kissé vál
66.	megdöbben '<fájdalmas vagy kellemetlen hír, élmény hatására> nagyon meglepődik, megijed'	kissé vál
67.	megdühödik 'megdühösödik'	kissé vál
68.	megrajzol '(részletesen) leír'	sajtó, kissé vál
69.	megsúg '<sugallat, megérzés> megmond vmit', pl. ösztöne megsúgta neki, merre menjen	ritk, kissé vál
70.	merev 'sémákba rögződött <gondolkodás>'	kissé vál, pejor
71.	mintaszerű 'példás, kiváló'	kissé vál
72.	múlt 'vkinek erkölcsileg kifogásolható előélete'	kissé vál, szépítő
73.	napfürdőzik 'napozik'	kissé vál
74.	némi 'egy kevés, valamelyes'	kissé vál
75.	nemzedék 'gépeknek, berendezéseknek bizonyos fejlettségi foka, ill. típu- sa'	Műsz, kissé vál
76.	nyel '<lyukacsos anyag, üreges tárgy> nagy mennyiségben magába fogad vmit'	kissé vál
77.	nyelvtisztaság 'a nyelvnek fölösleges idegenszerűségektől való mentessé-	kissé vál

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
	ge'	
78.	nyereségvágy '(üzleti) nyereség szerzésére irányuló vágy'	kissé vál
79.	nyiladozik az értelme, az esze '<gyermek> kezd értelmesen gondolkozni'	kissé vál
80.	ocsmány 'visszataszítóan rút, ronda'; 'undorítóan kellemetlen'; 'gyalázatos'; 'szemérmetlen, trágár'; 'ocsmányság 'vkinek, vminek ocsmány volta'; 'ocsmány szenny'; 'ocsmány tett vagy beszéd'	kissé vál
81.	ostrom 'heves udvarlás'; ostromol 'hevesen udvarolva igyekszik vkit meghódítani'	kissé vál
82.	pillant 'hirtelen, röviden vhova tekint'	kissé vál
83.	pironkodik '(restelkedve) el-elpirul'	kissé vál
84.	prűd 'álszemérmes'	kissé vál
85.	rejtélyes 'rejtélyekkel teli, titokzatos, rejtelmes'	kissé vál
86.	rendelkezik vmivel vagy <pongyola használatban> vmi fölött 'vminek a felhasználásáról dönt(het)'	kissé vál
87.	renomé 'vkinek, vminek a jó híre, tekintélye'	kiv, kissé vál
88.	részút 'ferde irányban, részútosan'	kissé vál
89.	sajátság 'vkire, vmire jellemző, más(ok)tól megkülönböztető tulajdonság'	kissé vál
90.	sarj 'növényen fiatal hajtás'; sarjad '<növény> hajt'	kissé vál
91.	sétány 'szélesebb, rendszerint fákkal, gyeppel, virágágyakkal szegett, padokkal ellátott sétaút'	kissé vál
92.	sejtet 'sejteni enged'	kissé vál
93.	sivár 'változatosság nélküli, egyhangúságával lehangoló'; 'kopár, terméketlen'; 'dísztelen, szegényes'; 'nemesebb érzelmek, eszmények híjával levő'; 'örömtelen, magányos, rideg'	kissé vál
94.	spontán 'külső irányítás, beavatkozás nélkül, ösztönösen megszülető, végbemenő'; 'közvetlen, őszinte'	kissé vál
95.	studíroz 'tanulmányoz'	kissé vál
96.	sugároz '<rádió műsort> közvetít'	kissé vál
97.	summa 'összegzés, vminek a lényege, veleje', pl. a történet summája'	kissé vál
98.	susog 'suttog'	kissé vál
99.	szeretetreméltóság 'vkinek szeretetre méltó volta'	kissé vál
100.	szolgál 'vmire való', pl. a toll írásra szolgál	kissé vál
101.	továbbhalad 'tovahalad'; '<út, vezeték> olyan, hogy vmin túl is folytatódik'; 'munkában előbbre jut'	kissé vál
102.	újjáteremt 'alapvetően megújít'	kissé vál
103.	újszerű 'a megszokottól eltérő, eddig nem tapasztalt'	kissé vál
104.	utolérhetetlen 'akit, amit nem lehet (vmely teljesítményben) utolérni; nagyon jó, kiváló'	kissé vál
105.	üdit 'frissít, élénkít'	kissé vál
106.	üldöz 'állandóan nyugtalanít, zaklat', pl. szerelmével üldöz vkit	kissé vál
107.	ütközik 'ellentétbe kerül vmivel', pl. törvénybe ütközik	hiv, kissé vál
108.	veszedelem 'bajjal, pusztulással fenyegető helyzet; veszély'	kissé vál
109.	zárul 'záródik'	kissé vál
110.	zöm: vminek a zöme 'a nagyobb része, többsége'	kissé vál

1.

Az idézett szavak, ill. szójelentések közt is akadnak olyanok, amelyek (ma) valójában **inkább közömbös**, mint kissé választékos stílusértékűek. Ilyen lehet a *banális*, *bizalomgerjesztő*, *csalóka*, *egyedüllét*, *egyenes*, *ellenállhatatlan*, *előkészület*, *ingerült*, *kérdéses* 'kétséges, vitatható', *keletű*, *megdőbben*, *prűd*, *sétány*, *sivár*, *spontán*, *üldöz*.

Itt is előfordulhat, hogy a szótárírók azért véltek némely szót kissé választékosnak, nem pedig közömbösnek, mert **inkább az iskolázott beszélők használják**, ők viszont bizalmas stílusú megnyilvánulásaikban sem tartózkodnak a használatától.

Az *érzékenykedik* az előbbiektől abban különbözik, hogy nem illik bele a formális stílusba, viszont a bizalmasba igen. Az *ocsmány* szó ma inkább bizalmas stílusértékű, kissé választékos stílusú szövegekbe nem nagyon illik. A *civódik*, az *iramodik*, a *napfürdőzik* és a *pironkodik* épp ellenkezőleg: inkább erősen, mint kissé választékos. A *nemzedék* 'gépeknek, berendezéseknek bizonyos fejlettségi foka, ill. típusa' formális stílusú (szaknyelvi) szövegekbe is beleillik.

2.

A „kissé választékos” ritkán kapcsolódik össze más minősítésekkel.

a) Az *adott* szó 'jelenlegi, szóban forgó' jelentésben „kissé választékos vagy hivatalos”, ami azt a tényt tükrözi, hogy az *adott* beleillik a formális stílusú szövegekbe is, sőt oda illik igazán, hiszen számos szaknyelvnek jellegzetes eleme. Nem nagyon értelmezhető másképp a „hivatalos és kissé választékos” minősítés sem, mellyel az *ütközik* 'ellentétbe kerül vmivel' (pl. törvénybe ütközik) szó van ellátva: ez is jellemzőbben formális, mint választékos stílusértékű, bár nyilvánvaló, hogy a választékos stílusú szövegekből sem rí ki.

Ezekhez hasonló a „sajtónyelvi vagy kissé választékos” minősítés is, amit a *megrajzol* szó kap: ez úgy értelmezhető, hogy a szó általánosságban véve kissé választékos stílusértékű, emellett pedig jellemző a sajtónyelvre is (ahol – elvileg – nem számít kissé választékosnak, különben nem kötné össze a két minősítést a *vagy* kötőszó).

A dialektális dimenzió csak a „tájnyelvi vagy kissé választékos” *kacag* szót találjuk 'nevet' jelentésben: a szótár szerint a *kacag* a köznyelvben egy sajátos fajta nevetést jelent, az „elaprózott hangokat hallatva, önfeledten, szívből jövő” nevetést, némely nyelvjárásban viszont általában is vonatkozhat a nevetésre; ebben az általános jelentésben tekinti a szótár a *kacag* szót kissé választékosnak.

A kronolektális dimenzió is egyetlen példát találunk, a „kiveszőben vagy kissé választékos” minősítést, amelyet a *renomé* szó képvisel.

b) Az összetett minősítések közül főntebb már említettük a „hivatalos és kissé választékos” kombinációt. Ezen kívül már csak az érzelmi dimenzió fordul elő néhány kettős minősítés: „kissé választékos és szépítő” a *múlt* főnév 'vkinek erkölcsileg kifogásolható előélete' jelentésben, „kissé választékos és (gyakran) pejoratív” pedig a *drill*, az *egybecsinos* és a *mercv* 'sémákba rögződött <gondolkodás>’.

C) Az „irodalmi” (irod) stílusminősítés

A szépirodalmi regiszterhez azok a szavak tartoznak, amelyek az ún. **szépirodalmi stílus sajátos kifejezőeszközei**, más regiszterekben nem nagyon fordulnak elő.

Ezeknek meglehetősen „karakteres” a stílusértéke, jól elkülöníthető más regiszterekhez tartozó sajátos szavak stílusértékétől. Az irodalmi irányzatok, azok stílusának változása miatt szótáraink irodalmi stílusértékű szavai elég gyorsan **régiessé, elavulttá** válnak.

A szépirodalom nyelvére ugyan épp az a jellemző, hogy minden stílusrétegből bőven merít elemeket, ám a sajtónyelvi, szaknyelvi szavaknak vagy szlengszavaknak stb. a szépirodalmi művekben való használata nem teszi őket szépirodalmivá. Ha azzá válnának, épp azt a sajátos stílusértéket veszítenék el, ami miatt a szépírók alkalmazzák őket.

A „választékos” és az „irodalmi” minősítés közt nagyjából olyan a viszony, mint a „bizalmas” és az „argó” (szlenghez tartozó) minősítés közt.

A „bizalmas” és az „argó” (szlenghez tartozó) stílusminősítés tárgyalásakor láttuk, hogy minden „argó” minősítésű szó bizalmas stílusértékű, de nem minden „bizalmas” stílusminősítésű szó szlengszó; a szlengszavak a bizalmas stílusértékű szavaknak egy sajátos csoportját alkotják. Ugyanígy minden „irodalmi” minősítésű szó választékos stílusértékű, de nem minden „választékos” stílusminősítésű szó irodalmi stílusértékű; az „irodalmi” minősítésű szavak a **választékos stílusértékű szavaknak egy sajátos csoportját** alkotják.

Ennek ellenére – amint az alábbi táblázatban látni fogjuk – jó néhány esetben előfordul, hogy **ugyanaz a szó ugyanabban a jelentésben megkapja mind az „irodalmi”, mind a „választékos” minősítést**, pedig ez utóbbi – a fentiek értelmében – **redundáns**.

Akárcsak az „argó” (szleng) minősítés, az „irodalmi” is alapvetően a regiszterbeli dimenzióhoz tartozik, nem a stílusbelihez, de mindkettő tekinthető úgy is, mint egy stílusbeli minősítés erősebb változata: az „argó” felfogható úgy, mint „erősen bizalmas”, s ehhez hasonlóan az „irodalmi” felfogható úgy, mint „erősen választékos” vagy „emelkedett”.

÷ „Irodalmi” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	abrosz ‘térkép’	rég irod
2.	ádáz ‘gonoszul ártó szándékú, kegyetlenül vad’; ‘szörnyű, pusztító’	irod
3.	ág-bog ‘fa, bokor görbe ága’	irod
4.	ájult ‘kábult, ernyedt’	irod
5.	akárminemű ‘akármilyen’	rég irod
6.	akárminő ‘akármilyen’	irod
7.	aki ‘amely’	nép irod
8.	akként ‘olyan módon, úgy’	vál irod

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
9.	aláereszkedik 'leereszkedik, lejjebb ereszkedik'	irod
10.	alant mn 'alantas'	elav irod
11.	álhírlapíró 'magát hírlapírónak kiadó, esetleg ezen a címen másokat zsaroló személy'	kiv irod
12.	állong 'álldogál'	irod
13.	álomittas 'alvástól bódult'	irod
14.	amottan 'amott'	nép v. irod
15.	aranyló 'aranyként csillogó'	irod
16.	arszlán 'nagyvilági, előkelő divatfi, dendi'	elav irod
17.	átsuhan 'gyorsan, (szinte) suhanva áthalad, átmegegy vmin, vhova'; '<ézés, gondolat vagy ennek jele> vkin, vmin rövid időre felötlík, és tovatűnik'	vál irod
18.	balvégzet 'elkerülhetetlennek érzett balsors'	irod
19.	bámész '(szájtátva, önfeledten) bámézkodó'	nép irod
20.	boszorka 'boszorkány'	nép irod
21.	búzhódt 'búzös'	rég v. irod
22.	céda 'feslett erkölcsű, ledér'	irod
23.	ciher 'bokros, cserjés hely'	táj v. irod
24.	csalít 'cserjék, bokrok szövevénye', csalitos 'csalittal benőtt (terület)'	nép irod
25.	csikland 'csiklandoz'	irod
26.	csillagközi 'a csillagok között, a világűrben levő, történő'	Csill v. irod
27.	csókdos 'csókolgat'	irod, ma tréf
28.	csókol 'szeretkezik, ölel'	irod szépítő
29.	diadalmi 'győzelmi'	irod
30.	dicsszomj 'dicsőségvágy'	rég irod
31.	donog 'dong'	ritk nép irod
32.	dzsinn 'keleti mesékben gonosz vagy pajkos szellem, démon'	irod
33.	egyébíránt 'más céllal'	irod rég
34.	egyebűtt 'máshol', egyebűvé 'máshova'	táj v. irod
35.	elandalít 'okozza, hogy vki elandalodjon, ábrándos, méla hangulat fogja el'	irod
36.	elefántcsonttorony '<a társadalom, a közélet (mindennapi) problémái elől elzárkózó művészi magatartás jelképe>, pl. elefántcsonttoronyba zárkózik	irod pejor
37.	emelet 'emelvény'	elav irod
38.	érette 'érte'	kiv irod
39.	esteli, estéli 'esti'	nép irod
40.	észvesztő 'észbontó'	vál irod
41.	ezerfejű <kifejezésekben> ezerfejű cézár, ezerfejű szörny stb. 'a kiszámít-hatatlanul ítélkező közönség, tömeg'	irod pejor
42.	fátum 'sors, végzet'	vál irod
43.	feled 'felejt'	vál irod
44.	felemészt 'lassanként teljesen tönkretesz, megsemmisít'	irod túlzó
45.	felleg 'felhő'	táj v. irod
46.	fellel 'megtalál'	táj v. irod
47.	fentebb 'felsőbbrendű'	elav irod
48.	földindulás 'földrengés'; 'társadalmi megrázkódtatás'	rég v. irod
49.	frigyesül 'szövetségre lép'	elav irod
50.	fuvalom 'gyenge, szelíd szellő'	irod
51.	gaz 'alávaló, galád'	irod

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
52.	gebed 'döglük, nyomorultul elpusztul'	táj v. irod
53.	gépkorszak 'a gépek tömeges elterjedésének korszaka'	sajtó v. irod
54.	görbe 'hegyes-völgyes <táj>'	irod tréf
55.	grizett 'párizsi varrólány vagy divatárusnő'	kiv irod
56.	gyakorta 'gyakran'	rég v. irod
57.	gyertyaláng 'égő gyertyának a lángja'	vál irod
58.	gyertyavilág 'égő gyertya fénye'	nép v. irod
59.	győzhetetlen 'legyőzhetetlen'	irod
60.	hajnallik 'hajnalodik'	nép v. irod
61.	hajsátor 'dúsan leomló (női) haj'	irod
62.	halkal 'halkan'	elav irod
63.	hitves 'feleség'	vál irod
64.	híves 'hűvös'	táj irod
65.	inkarnáció 'istenség vagy halott szellemének megtestesülése'	Vall irod
66.	ingó-bingó 'kecsesen hajladozó'	irod kedvesk
67.	ír 'gyógykenőcs'	rég irod
68.	irály '(írott) nyelvi stílus'	rég irod
69.	iramat 'lendület, iram'; 'iramodás'	rég irod
70.	iramszarvas 'rénszarvas'	kiv v. irod
71.	istenül 'dicsőítve, bálványozottan szinte istenné válik'	irod túlzó
72.	iszonytató 'iszonyatos'	irod
73.	jelenet 'jelenség, jelenés'	elav irod
74.	jövendöl '(sugallatra) jósol'	Vall v. irod
75.	kalit 'kalitka'	irod
76.	kandi 'kíváncsi, leskelődő'	nép irod
77.	kandikál 'lopva nézeget vhova, leselkedik'	nép v. irod
78.	képzleg 'képzlődik'	irod pejor
79.	kicsiny 'kicsi'	vál irod
80.	kínkeserves 'kínosan keserves'	nép v. irod
81.	kobold 'csintalan törpének képzelt szellem'	irod
82.	kondor 'göndör'	nép irod
83.	ködalak 'homályosan elképzelt alak'	irod
84.	közelget 'közeleg'	vál irod
85.	künn 'kinn'	táj v. irod
86.	lángol vmiért 'rajong vmiért'	irod
87.	lápvirág 'züllött (környezetben élő) szép fiatal nő'	irod
88.	leng 'szél enyhén fúj'	vál irod
89.	mart 'magasabb fekvésű, meredek hely'	táj v. irod
90.	megtér 'visszatér'; megtérés 'visszatérés, visszaérkezés'	táj v. irod
91.	méhike 'méhecske'	irod kedvesk
92.	mélymagyarság 'azoknak a (szellemi) tulajdonságoknak a foglalata, amelyek a magyarság vélt lényegét alkotják'	irod kiv
93.	miáltal 'amely dolog által'	sajtó v. irod
94.	mindazon 'mindazok a..., mindazok az...'	hiv v. irod
95.	mindezen 'mindezek a..., mindazok az...'	hiv irod
96.	minélfogva ' <nem valódi alárendelésben> ennélfogva'	kiv irod
97.	mondhatatlan 'kimondhatatlan, igen-igen nagy'	irod túlzó

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
98.	mondandó 'mondanivaló, (írói) szándék'	nép v. irod
99.	naphajlat 'alkonyat'	táj irod
100.	naptalan 'nap nem sütötte, sötét'	irod
101.	nemlét 'az a tény, hogy vki, vmi nincs többé'	irod
102.	néki 'neki'	nép v. irod
103.	nosza '<felhívásként, biztatásként>, pl. nosza rajta!; <gyorsaság érzékeltetésére>, pl. (erre) aztán nosza, mind arra futott	irod
104.	nyeldekő 'garat, torok'	nép v. irod
105.	nyoszolya 'ágy'	nép rég v. irod
106.	nyúlfi 'fiatal nyúl'	nép v. irod
107.	ó 'ódon, ősi'	irod
108.	ocsúdik 'álomból, bódulatból magához tér'; 'kezd ráébredni vmire'	irod
109.	oly 'olyan'	irod
110.	olyaténképpen, olyaténképp 'olyan módon, úgy'	táj irod
111.	ozsonna 'uzsonna'	táj v. irod
112.	pagony 'fiatal, ritkás erdő'	irod
113.	panácea 'minden bajt gyógyító csodaszer'	kiv irod
114.	párjavesztett 'aki, ami párját, élettársát elvesztette'	irod
115.	pártütő 'pártütést, lázadást elkövető, lázadó <személy, csoport>'	vál irod
116.	pillangó 'lepke'	táj v. irod
117.	pirkadat 'kora hajnal'	nép v. irod
118.	pissz '<csendre intő szó> 'pszt'	irod
119.	porlik 'porladozik'	vál irod
120.	rátípor 'kíméletlenül rátapos'	nép irod
121.	rekken 'hőségtől hevül'	irod elav
122.	rendre 'egymás után, sorjában'	nép v. irod
123.	rettenet 'rémület'; 'irtózatos dolog, rémség'	rég v. irod
124.	réveteg 'tétován mélázó, révedező'	irod
125.	rivall 'indulatos, rikoltó hangon kiált (vkire)'	irod
126.	rivall '<fúvós hangszer> átható, harsány hangon szól(al meg)'	irod vál
127.	rögvest 'rögtön'	nép v. irod
128.	sárteke 'földgolyó'	irod
129.	sasbérc 'magános, minden oldalról meredek hegy, rög'	Föld v. irod
130.	sínylik 'sínylődik'	táj v. irod
131.	sió 'hegyi patak'	elav irod
132.	suhogó '(ütésre használt) hajlékony pálca, vessző'	nép irod
133.	szakállszáritó 'ház előtti kis pad'; 'tereferelésre használt hely'	nép v. irod tréf
134.	szível 'kedvel, szeret'	nép v. irod
135.	topánka 'könnyű kis női vagy gyerekcipő'	irod kedvesk
136.	túlhan 'a túlsó oldalon'	nép rég v. irod
137.	tusáz 'küzd'	rég v. irod
138.	tűztánc 'tűz körül táncolt kultikus (eredetű) tánc'	Népr v. irod
139.	tyúkprókátor 'csak apró-cseprő perekkel foglalkozó ügyvéd'	irod gúny
140.	ugrifüles 'szeleburdi, fiatal, tapasztalatlan'	irod tréf
141.	újul 'újjaéled'	vál irod
142.	üdvösség 'nagy boldogság, beteljesülés'	irod túlzó
143.	vaj, vajh '<különösen fájdalom, panasz kifejezésében> hej, haj, jaj!'	elav irod

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
144.	verő 'verőfény'	táj v. irod
145.	vérözön 'sok kiontott vér'	irod túlzó
146.	vérvíatar 'véres háború, csata'	irod
147.	zimankó 'föregetes, hófúvásos idő'	irod
148.	zivatar 'válságos, viharos időszak', pl. a háború zivatara	irod
149.	zsarát 'zsarátnok'	irod
150.	zsibaj 'zshivaj'	táj irod

1.

A felsorolt szavak, ill. szójelentések nagy része feltehetőleg csakugyan irodalmi stílusértékű, vagyis erősen választékosak, ill. némelyek inkább (kissé) régiesek, pl. *akárminemű*, *akárminő*, *diadalmi*, a *csókdos* pedig talán már elavult.

Több olyan szó, ill. szójelentés is akad a példák közt, melyeknél az „irodalmi” minősítés nem tűnik (teljesen) helytállóknak.

Az *elefántcsonttorony* szó például sokkal inkább **választékos** stílusértékű, mint irodalmi, s használata az MNSZ2 adatainak tanúsága szerint a **sajtónyelvre** is jellemző. A *zimankó* az MNSZ2 adatai szerint ugyan **nem túl gyakori** szó, viszont viszonylag sok példa van rá a „**sajtónyelvi**” alkorpuszból is, ami ez esetben arra utal, hogy **inkább választékos**, mint irodalmi stílusértékű. A *dzsinn* szónak a stílusértéke közel állhat a **közömböshöz**, bár ezt részben viszonylagos **ritka használata** miatt nem könnyű egyértelműsíteni. Hasonló mondható el a *gyertyaláng* szóról is.

A *nosza* indulatszó használata sem korlátozódik az MNSZ2 adatai szerint a szépirodalmi regiszterekre, hanem **választékos**, sőt **bizalmas** stílusú szövegekben is megjelenik, amit nyilván **érzelmi telítettségének**, **expresszivitásának** is köszönhet. **Stilisztikai jelöltsége** miatt viszont a **formális stílusú szövegekbe nem illik**. A *kicsiny* valóban lehet irodalmi stílusértékű, ám emellett tájnyelvi is. Az *iszonytató* szó pedig újabban akár bizalmas stílusértékűnek is érződhet, ennél fogva az „irodalmi és bizalmas” stílusminősítés volna a megfelelő, mivel a formális stílusban ez a szó nem használatos, ott erősen jelölt volna.

2.

A kettős minősítések közül könnyen értelmezhető az „irodalmi” minősítésnek a kronolektális minősítésekkel való kombinálása: az így jelölt szavak a mai irodalmi nyelvben többnyire **elavultak**.

A szótárban „irodalmi és elavult”, ill. „elavult és irodalmi” minősítést kap az *alant* melléknév, *arszlán*, *fentebb* 'felsőbbrendű', *frigyesül*, *halkal*, *jelenet* 'jelenység', 'jelenés', *rekken*, *sió*, *vaj/vajh*; „irodalmi és régies”, ill. „régies és irodalmi” minősítést kap az *abrosz* 'térkép', *akárminemű*, *dicsszomj*, *egyébiránt* 'más céllal', *ír* 'gyógykenőcs', *irály*, *iramat*; „irodalmi és kiveszőben”, ill. „kiveszőben és irodalmi” minősítést pedig az *álhírlapíró*, *érette*, *grizett*, *mélymagyarság*, *minélfogva*, *panácea*.

Az értelmező kéziszótárban a „régies” minősítés többnyire éppúgy **elavult** szavakat, kifejezéseket, szójelentéseket, alakváltozatokat jelöl, mint az „elavult” minősítés: erről bővebben *A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere* című kötetben van szó. Az itt idézett, „régies” minősítésű példák ugyanezt bizonyítják: egyetlen sincs köztük, melyről feltételezhetnénk, hogy a mai irodalmi nyelvben rendszeresen előfordulna.

A „kiveszőben” kronolektális minősítéssel jelölt irodalmi szavak közül a *minélfogva* inkább erősen formális stílusértékű, mintsem „kiveszőben”, a „kiveszőben” minősítést inkább nyelvhelyességi okokból kaphatta: a nyelvőrök helytelenítik azt a mondat típust, melynek a *minélfogva* az egyik jellemző kötőszava.

Ugyancsak **megbélyegző célzattal** kaphatta a „kiveszőben” minősítést a *mélymagyarság*, bár itt az okok nem nyelvhelyességek, hanem tartalmiak: nyilván maga a mélymagyarság koncepciója a problematikus a szerzők szemében, bár a minősítést – ha nagyon jóhiszeműek szeretnék lenni – azzal is magyarázhatjuk, hogy a szótárírók a fogalmat kizárólag Németh Lászlóhoz kötik, aki a *mélymagyar* szót megalkotta 1940-ben.

Meglepő az *érte* szó *érette* alakváltozatának „kiveszőben lévőnek” minősítése (természetesen az „irodalmi” mellett): inkább „irodalmi és elavult” vagy „irodalmi és régies” minősítést várnánk, mivel a „köztiszteletben álló” szavak nem szoktak „kiveszőben” minősítést kapni, amikor az elavulás útjára lépnek. Erről bővebben *A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere* című kötetben van szó.

Az „irodalmi” minősítésnek a „népies” és a „tájnyelvi” minősítéssel való kombinálása felettből problematikus. Főntebb ezek a példák vannak idézve: „népies és irodalmi” *aki ‘amely’, bámész, boszorka, csalit, csalitos, donog, esteli, estéli, kandi, kondor, rátipor, suhogó*; „tájnyelvi és irodalmi” *híves, naphajlat, olyaténképp, olyaténképpen, zsibaj*.

Ezeknek, ha a minősítést komolyan vennénk, ugyanabban a kontextusban kellene egyszerre irodalmi és népies, ill. irodalmi és tájnyelvi stílusértékűnek lenniük, ami aligha van így. Nyilván a szerzők tévedésből jelölték ily módon ezeket a szavakat, a helyes minősítés a „népies vagy irodalmi”, ill. a „tájnyelvi vagy irodalmi” lett volna. Ezt bizonyítja a *kandi* ‘kíváncsi, leskelődő’ szó, amely „népies és irodalmi” minősítéssel van ellátva, miközben az ezzel etimológiai és jelentéstani kapcsolatban álló *kandikál* ‘lopva nézeget vhova, leskelődik’ – helyesen – a „népies vagy irodalmi” vagylagos minősítést kapja.

Hasonló – de még feltűnőbb – hibát találunk a „hivatali és irodalmi” minősítéssel ellátott *mindezen* szó esetében is, melynek mély hangrendű párja, a *mindazon* viszont „hivatali vagy irodalmi” minősítésű – nyilvánvaló, hogy mindkettőt ez utóbbi, vagylagos minősítéssel kellett volna ellátni.

Ezek a példák **óvatosságra intenek** a kettős (többes) és a vagylagos minősítések értelmezésében.

Végül soroljuk fel a főntebb már szóba hozott kategóriát képviselő példákat, azokat, amelyek a redundánsnak tűnő „választékos és irodalmi”, ill. „irodalmi és választékos” minősítéssel

vannak ellátva: *akként, átsuhan, észvesztő, fátum, feled, gyertyaláng, hitves, kicsiny, közelget, leng* ‘szél enyhén fúj’, *pártütő, porlik, rivall, újul* ‘újjáéled’.

A minősítést elvben az a tény magyarázhatja, hogy az „irodalmi” minősítés a szó regiszterbeli hovatarozására utal, míg a „választékos” a stílusára, csak hogy mindez igaz volna az összes többi „irodalmi” minősítésű szóra is, a többi mellett mégsem találjuk a „választékos” minősítést.

Nem okoz gondot az „irodalmi” minősítés kombinálása az érzelmi dimenzió minősítéseivel.

A pozitív érzelmek oldalán a következő példák találhatók a fenti táblázatban: „irodalmi és kedveskedő” *ingó-bingó, méhike, topánka*; „irodalmi és szépítő” *csókol* ‘szeretkezik, ölel’; „irodalmi és tréfás” *görbe* ‘hegyes-völgyes táj’, *szakállszárító, ugrifüles*.

A negatív oldal példái a következők: „irodalmi és pejoratív” *elefántcsonttorony, ezerfejű cészár, ezerfejű szörny, képzaleg*; „irodalmi és gúnyos” *tyúkprókátor*. Az **adherensen expresszív** szavak egyik csoportját jelöli az „irodalmi és túlzó” kettős minősítés a következő szavaknál: *felemészt* ‘lassanként teljesen tönkretesz, megsemmisít’, *istenül, mondhatatlan, üdvösség* ‘nagy boldogság, beteljesedés’, *vérözön*.

3.

Ami a vagylagos minősítéseket illeti, az „irodalmi” meglepően ritkán kombinálódik vagylagosan kronolektális minősítésekkel. A példák közt „régies vagy irodalmi” minősítésű a *bűzhödt, földindulás* ‘földrengés’, *gyakorta, rettenet, tusáz*, de itt említhető meg a „népies és régies vagy irodalmi” *nyoszolya* is. Az „elavult vagy irodalmi” vagylagos minősítésre összesen két példát találtunk a szótárban (*kesely, mindenek*), de ezek a táblázatban nem szerepelnek. A „kiveszőben vagy irodalmi” minősítésre egyetlen példát sikerült találnunk, az *iramszarvast*.

A vagylagos minősítések itt úgy értelmezendők, hogy az ilyen minősítésű szavak **régen közhasználtak lehettek** (nemcsak az irodalmi nyelvben voltak használatosak), azonban mára már az **irodalmi nyelvbe szorultak vissza** (ahol nem elavultak).

A *földindulás* szót a szótár ‘társadalmi megrázkódtatás’ jelentésben is „régies vagy irodalmi” minősítéssel látja el, de ezt nyilván **tévedésből** teszi, mivel ez a jelentése ma is közhasználatú, valójában választékos stílusértékű, de valószínűleg a formális stílusú szövegekből sem rí ki túlságosan.

A kronolektális minősítések kapcsán megemlíthetjük még az „irodalmi, ma tréfás” minősítésű *csókdos* szót, amely a szótárírók megítélése szerint a szépirodalmi regiszterekben nem tréfás, más kontextusban azonban – a mai használatban – igen.

Szemben a „népies és irodalmi”, valamint a „tájnyelvi és irodalmi” minősítéssel, melyeket főntebb problematikusnak minősítettünk, nagyon is jellemző és jól értelmezhető a vagylagos „népies vagy irodalmi” (*amottan, gyertyavilág, hajnallik, kandikál, kinkeserves, mondandó, néki, nyeldeklő, nyúlfi, pirkadat, rendre, rögvest, szakállszárító, szível*), a „népies és régies vagy irodalmi” (*túlman*) és a „tájnyelvi vagy irodalmi” (*egyebütt, egyebüvé, cihér, felleg, fellel*,

gebed, künn, mart, megtér ‘visszatér’, *megtérés* ‘visszatérés’, *ozsonna, pillangó, sínylik, verő* ‘verőfény’) minősítés.

Mind a „népies vagy irodalmi”, mind a „tájnyelvi vagy irodalmi” vagylagos minősítés nagyon gyakori. Ennek nyilván az a fő oka, hogy **az írók számos olyan szót használtak műveikben**, melyek egy **nagyobb régióban** vagy csak **egy-egy tájnyelvben** (leginkább az író saját nyelvjárásában) éltek. Az ilyen minősítésű szavak, szójelentések, alakváltozatok nem kerültek be a köznyelvre, így lettek „népies vagy irodalmi”, ill. „tájnyelvi vagy irodalmi” minősítésűek.

Ezenkívül a nyelvújítás korában a nyelvújítók **programszerűen is felhasználták a nyelvjárási szókinccset a nyelv bővítésére**: ezek egy része a köznyelvben is elterjedt, egy részüknek a használata azonban csak az irodalmi regiszterekre korlátozódott: ezekből is népnyelvi vagy irodalmi, ill. tájnyelvi vagy irodalmi stílusértékű szavak lettek.

Ez azt jelenti, hogy ezek a szavak **a maguk eredeti területén tájnyelvek**, ill. **népnyelvek**, az **irodalmi nyelvben azonban irodalmi stílusértékűnek érződnek**.

A „népi/népies/népnyelvi” és a „tájnyelvi” minősítésről *A magyar nyelvi váltakozások dialektális háttere* című kötetben van szó részletesebben. Itt annyit szükséges elmondani, hogy a „népi/népies/népnyelvi” **kétféle minősítés**: olykor inkább dialektális jellegű, vagyis az adott szó regionális kötöttségére utal (ilyenkor „népnyelviként” értelmezzük), máskor pedig stilisztikai jellegű kategória, a vidéki, népi környezetet asszociálja (ilyenkor „népiesként” értelmezzük). A „tájnyelvi” viszont egyértelműen dialektális jellegű minősítés, azt jelzi, hogy az adott szó, kifejezés, szójelentés vagy alakváltozat a nyelvterületnek egy (kisebb) részén használatos. A „népies” minősítésű szavak egy része közismert, beletartozik a legtöbb magyar beszélő passzív szókinccsbe az egész nyelvterületen. Másik részük a nyelvterület egy részén – de **nagy kiterjedésű részén** – **közhasználatú**, olyannyira, hogy az értelmiségi beszélők is használják őket, viszont a nyelvterület más részein a beszélőknek legfeljebb a passzív szókinccsben vannak benne.

A „hivatali vagy irodalmi” minősítést, melyet a *mindazon* szó képvisel a szótárban, már említettük. A minősítés azt jelenti, hogy a szó a szótárírók szerint mind formális, mind irodalmi stílusú szövegekben használatos: a formális stílusú szövegekben formálisnak, az irodalmi, emelkedett stílusú szövegekben pedig irodalmasnak, erősen választékosnak érződik.

A „sajtónyelvi vagy irodalmi” vagylagos minősítést kapta a példák közül a *gépkorszak* és a *miáltal*; ez elvileg azt jelenti, hogy ezek a szavak egyrészt a sajtónyelvben, másrészt az irodalmi alkotásokban használatosak jellemző módon, de amúgy a köznyelvben nem nagyon élnek. A valóságban a *gépkorszak* inkább közömbös stílusértékű, bármilyen stílusú szövegben előfordulhat, persze bizalmas stílusú társalgásokban kicsi az esélye, hogy a gépkorszak mint fogalom szóba kerül; de ha mégis, nyilván *gépkorszak*nak fogják nevezni. A *miáltal* viszont a bizalmas stílusú szövegekből idegen, azt „formális vagy választékos” stílusminősítéssel kelle-ne inkább ellátni, de a „formális és választékos” kettős minősítés is elképzelhető volna.

Persze tudjuk, hogy szótáraink a „formális” minősítést nem ismerik, így érthető, hogy a szótárírók bizonytalankodnak a formális stílusú nyelvi formák minősítésében.

Formális stílusértékre utalnak még a szótárban azok a szavak, amelyek valamilyen **fogalom-köri minősítést** tartalmaznak, s ehhez vagylagosan kapcsolódik az „irodalmi” minősítés. Ezek a szótárírók megítélése szerint **a szakszövegekben terminusok, ugyanakkor az irodalmi nyelv is használja őket**, a köznyelvből azonban idegenek. Ilyen a „csillagászati vagy irodalmi” *csillagközi*, a „néprajzi vagy irodalmi” *tűztánc*, a „földtani vagy irodalmi” *sasbérc*, valamint a „vallási vagy irodalmi” *jövendöl*.

Az „irodalmi” minősítés ritkán kapcsolódik össze vagylagosan a stílusbeli dimenzió minősítésével. A választékos stílusérték tárgyalásakor láttunk példákat a „bizalmas vagy irodalmi”, ill. „irodalmi vagy bizalmas” (*hiúszem* ‘ragadozó tekintetű, éberem figyelő szem’, *júdáskodik*, *robban* ‘nagy zajjal vagy feltűnést keltve vhol hirtelen ott terem’) és a „választékos vagy irodalmi” (*farkasnevetés*) vagylagos minősítésre.

D) A „költői” (költ) stílusminősítés

A hétközetes értelmező szótár „költői” minősítést is tartalmaz; ezt olyan szóképzleti elemek kapják, melyek a szótárírók megítélése szerint **jellemző módon költői alkotásokban** fordulnak elő.

Az értelmező szótár „költői” minősítésű szavai az értelmező kéziszótárban többnyire „irodalmi” vagy „régies” és „irodalmi” minősítésűek, sok esetben pedig nem is szerepelnek a szótárban. Néhány példa (a – jel azt jelzi, hogy a szó vagy a szónak az érintett jelentése nem szerepel az értelmező kéziszótárban).

÷ „Költői” stílusminősítésű szavak a hétközetes értelmező szótárban

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke	
		ÉrtSz.	ÉKsz. ²
1.	akkoron ‘akkor (régén)’	költ rég	rég irod
2.	alkonyulat	költ	–
3.	arcredő	költ	irod
4.	átremeg ‘<fény, fényjelenség> remegve áthalad vagy keresztülhatol vmin’	költ	–
5.	átúszik ‘<égen, levegőn> folyamatos, egyenletes mozgással áthalad’	költ	–
6.	bájoló ‘elragadó, elbűvölő’	költ	rég irod
7.	balság ‘szerencsétlen sors; balszerencse’	költ rég	rég irod
8.	bolt ‘boltív, boltozat’	költ	irod
9.	borág ‘szőlővessző, venyige’	költ rég	rég irod
10.	búg ‘<személy> erős érzelmi állapotban mély, nyújtott, beszédhanggá nem tagolódó hangot hallat’	költ	irod
11.	búsong ‘búslakodik’	költ	irod
12.	buzog ‘<vkinek ereiben a vér> élénken, egészségesen kering,	költ	irod

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke	
	folyik'		
13.	csalogány 'fülemüle'	költ	vál
14.	csalút 'tévút'	költ rég	rég irod
15.	csattog ' <fülemüle, néha más madár> jellegzetes, meg- megszakadó hangon énekel'	költ	[közömbös]
16.	csekély 'kis terjedelmű, kiterjedésű <dolog>'	költ rég	–
17.	csillagsugár 'csillagból kiáradó, sugárzó fény'	költ	irod
18.	csitt '<főleg lírai versben, drámában: a költőnek vagy a szereplőnek önmagához szóló figyelmeztetése, hogy hallgasson, vagy hogy a figyelmet vmi váratlan eseményre, fordulatra terelje>'; <nyugtalanság, felindultság, indulat csillapítása közben használt csendesítő szóként>	költ	–
19.	csók 'testi egyesülés, ölelés, szeretkezés'	költ	irod szépítő
20.	csókdos 'gyengéd csókokkal elhalmoz'	költ	irod, ma tréf
21.	csörög <kisebb folyóvíz> 'csobog, csörgedez(ik)'	költ	–
22.	csuklik 'elcsuklik'	költ	–
23.	dagályos 'áradó, megáradt <víz, folyam>'	költ rég	–
24.	dalol 'verset költ, versben szól'	költ	irod
25.	diadalmi 'győzelmi'	költ	irod
26.	dics	költ rég	rég irod
27.	döbben '<váratlan, nagy hatású, rendszerint kellemetlen vagy fájdalmas eseménytől> vki meghökken, megrémül'	költ	–
28.	dúdol '<szél> egyhangúan búgó vagy tompán zúgó hangot ad'	költ	irod
29.	dühödik 'a düh állapotában van, vagy ebbe az állapotba jut; dühöng'	költ rég	rég irod
30.	éber 'eleven, élénk'	költ ritk	–
31.	echó 'visszhang'	költ rég	rég irod
32.	égiek 'istenek'	költ rég	rég irod
33.	egyetlenegy fn 'egyetlenegy, főleg szeretett, kedves, szívünk- höz igen közel álló személy'	költ	–
34.	egyvér 'azonos szülőktől származó személy; egytestvér, édes- testvér'	költ rég	–
35.	éhszomj 'együtt, egy időben jelentkező éhség és szomjúság'	költ rég	rég irod
36.	éji 'éjszakai'	költ	irod
37.	ékes 'díszes, díszített, csillogó, színes, cifra'	költ	irod
38.	elandalodik 'ábrándozó, méléző hangulat fogja el'	költ	irod
39.	elás 'betemet'	költ	–
40.	éldel 'huzamosan élvez'	költ rég	rég irod
41.	életút 'vkinek az élete, ill. az emberi élet a születéstől bizonyos időpontig vagy a halálig'	költ	irod
42.	elhull 'levél, gyümölcs, virág> le hull, leesik'	költ	irod
43.	elhuny '<tűz, fény> ragyogását, fényét lassan elvesztve, elhal- ványodva megsemmisül, kialszik'	költ	rég irod
44.	elijed 'megretten, megrémül'	költ rég	–
45.	elizik 'ivással ünnepel vmit'	költ rég	–
46.	elleni 'olyan, ami az ellenségé; az ellenséghez tartozó, arra jellemző; ellenséges'	költ rég	–
47.	elmúlt 'az, aki meghalt'	költ rég	–

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke	
48.	elomlik '(holtan) összeesik'	költ	rég irod
49.	elrombol 'rommá tesz, szétrombol'	költ rég	–
50.	elszaggat 'felkoncol, szétszaggat'	költ rég	–
51.	eltekint 'rövid időre ellátogat vhová'	költ	–
52.	fárosz 'világítótorony'	költ	irod
53.	feketül 'feketedik, feketéllik'	költ	vál
54.	fekte 'vkinek vagy vminek az az állapota, hogy fekszik vagy feküdt'	költ rég	[közömbös]
55.	felháborít 'nyugtalanná, ingerültté tesz; fellázít'	költ elav	–
56.	felserken 'friss erővel munkához lát, vminek a megtételére felbuzdul'	költ	irod
57.	felszól 'hirtelen hangosan mond vmit; megszólal'	költ elav	–
58.	forgandó 'változékony, állhatatlan <sors, szerelem, szerencse>'	költ	irod
59.	fuvallat 'a levegő egyetlen enyhe, rövid, fúvás jellegű megmozdulása'	költ	irod
60.	füttyös fn 'füttyörészni szerető fiatal legény'	költ	–

A táblázatban található példákból kiderül, hogy némely, az értelmező szótárban „költői” minősítésű szó az értelmező kéziszótárban **választékos** (a közölt példák közül ilyen a *csalogány* és a *feketül*), sőt arra is van példa, hogy egy 'költőinek” minősített szó a kéziszótárban **közömbös** stílusértékűnek van jelölve, vagyis nem tartalmaz stílusminősítést (*csattog* 'fülemüle hangot ad', *fekte*).

A *bolt* szó 'boltív, boltozat' jelentésben a mai beszélők számára talán inkább **régiesnek** vagy **elavultnak**, mintsem irodalminak vagy költőinek érződik.

Az *életút* szó ma sokkal inkább (**kissé**) **választékos**, mint költői vagy irodalmi, ezenkívül pedig **szaknyelvi jelentése** is van. Szaknyelvi értelemben az *életútinterjú* összetett szóban is megjelenik.

A „költői” minősítéssel nem foglalkozunk részletesebben, mivel az „irodalmi” voltaképpen magába foglalja, s az értelmező kéziszótár nem is tartalmazza.

& FORMÁLIS STÍLUSÚ SZÖVEGEK

Ez a fejezet is két részre tagolódik, akárcsak az előző kettő. Az első alfejezetben a formális stílust jellemezzük, a másodikban pedig az ilyen stílusú szövegekre jellemző stílusértékekkel foglalkozunk, ill. azokkal a stílusminősítésekkel, amelyeket ezek a szótárakban kapnak.

Az előző két fejezettől eltérően itt **nincs olyan minősítés, amely kifejezetten a formális stílusértékű szavakra utalna**. Ennek az az oka, hogy **ennek a stílusnak a létezését** a nyelvészek korábbi nemzedékei – talán a nyelv művelés hatására – **nem vették tudomásul**, ha mégis, akkor **negatív jelzőkkel** illették.

A hivatali nyelvre jellemző, formális stílusértékű szavakra leginkább a „**hivatalos**” stílusminősítés utal, a szaknyelvekre jellemző, formális stílusértékű szavakra pedig a különféle **fogalomkörü minősítések**.

1. Formális stílus

A **FORMÁLIS STÍLUS** az a stílus, ami *formális beszédhelyzetek bizonyos válfajaiban* jellemzi írás- és beszéléstermékeinket. Tehát nem minden formális beszédhelyzet vált ki formális stílust, ugyanis a választékos stílus is formális beszédhelyzetekhez kötődik.

Tipikusan **FORMÁLIS BESZÉDHELYZET** az, amikor olyan emberek kommunikálnak egymással, akik *nem ismerik egymást*, az interakció valamilyen *nyilvános helyen* zajlik, vagy pedig *tömegközlekedési eszköz közvetíti*.

Még inkább formális a helyzet, ha a beszélők *nem magánemberként* vesznek részt az interakcióban, hanem valamilyen *szerepet játszanak*, ill. *intézményt képviselnek*, pl. egy tárgyaláson. „Féloldalasan” formális is lehet a helyzet, amikor egy kevésbé tekintélyes ember beszél nagytekintélyűvel.

A tipikusan formális stílusú diskurzusok fő jellemző jegyei: az **érzelemmentesség** és a **személytelenség**, vagyis **távolságtartás** a beszélő és a befogadó között.

A **formális stílusváltozatokra** – különösen azok hivatali nyelvi válfajára – a magyar nyelvűvel irodalomban leginkább becsmérő kifejezésekkel szokás utalni („modoros”, „mesterkél”, „keresett”, „fontoskodó”, „hivataloskodó”, „körülmenyeskedő”). Ezek egyike sem alkalmas arra, hogy terminusként legyen használatos, ezért a formális stílus jelölésére a nemzetközileg bevett „**formális**” műszót használjuk.

A formális stílusú szövegre nem kifejezetten jellemzőek **sem a neologizmusok, sem az archaizmusok**, bár **fogalmi neologizmusok** rendszeresen kerülnek be a hivatali nyelvbe éppúgy, mint a szaknyelvekbe, ám ezek nem hordoznak jellegzetesen új stílusértéket.

Ami a nyelvi elemek nyelvi (formális) sajátosságait illeti, a formális stílus a **hosszabb, körülmenyesebb** kifejezési módokat kedveli, úgyhogy két vagy több szinonima esetében általában a **hosszabb hangtestű** vagy **bonyolultabb szerkezetű** illik jobban a formális stílusú szövegekbe (pl. inkább *azonban* vagy *jóllehet*, mint *de*; inkább *azt követően*, mint *azután* vagy *aztán*; inkább *ennek érdekében*, mint *ezért*). Jellegzetesen formális stílusú a funkciógés szerkezetek számottevő része (pl. *megrendezésre kerül, változást szenved, mozgást végez*).

Megformáltság szempontjából a formális stílusú szövegekre a **gondozottság** vagy a **rendezettség** jellemző, a **rendezetlenség** nem.

Ami a műfajokat illeti, a formális stílus legjellemzőbb példája a **hivatali nyelvi** szöveg, beleértve a **beadványok, szakmai önéletrajzok, motivációs levelek** stb. szövegét is.

Szintén jellemző a formális stílus a **szaknyelvekre** is, ugyanakkor a szaknyelveknek vannak más stílusú válfajai is (tudományos népszerűsítő irodalom, esszéirodalom), amelyek inkább választékosak vagy kiegyenlített stílusúak.

A hivatali stílusnak is léteznek kevésbé formális válfajai, nemcsak a szaknyelveknek, ilyen informálisabb stílusúak pl. az ügyintézés során szóban használt hivatali nyelvi diskurzusok.

Az **újságírói műfajok** közül a formális stílus főként a **hírekre** és a **közleményekre** jellemző, de hagyományosan a **kommentárok, háttérmagyarázatok** is leginkább formális stílusúak.

A **beszélt nyelvi regiszterek** közül formális stílusúak az üzleti vagy politikai **tárgyalások** egymással közeli viszonyban nem lévő felek közt, **állásinterjúk** stb.

KÖZLEMÉNY

Tájékoztatam a Tisztelt Lakosságot, hogy a Lepsényi Közös Önkormányzati Hivatal és Mezőszentgyörgyi kirendeltsége **2017. július 24. – 2017. augusztus 20-ig igazgatási szünet miatt zárva lesz.**

Ügyeletet július 24-én, 31-én, augusztus 7-én, 14-én (hétfő) **10-12 óráig,**
július 26-án, augusztus 2-án, 9-én és 16-án (szerda) **13-15 óráig tart.**

Ügyeleti telefonszám hívható naponta 10-12 óráig: 06-20/239-9644
Kérem szíves megértésüket.
Lepsény, 2017. július 17.

dr. Tóth Andrea
jegyző

Széljegyzés

- A beadvány iktatószámát a benyújtás napján a tulajdoni lapon fel kell jegyezni (széljegy), és ennek megtörténtét a beadványra rá kell vezetni.
- A széljegyzésben a széljegyzett beadvány tartalmára röviden utalni kell.

Fizetési felszólítás

Fizetési felszólítás küldése [Mért jó ez?](#)

Egyedi üzenet megadása:

Tisztelt Cég,
a jelzett számla lejárt, de még nem lett kifizetve.
Kérjük a tartozás rendezését!

Küldés vagy **Mégsem**

További internetes példa:

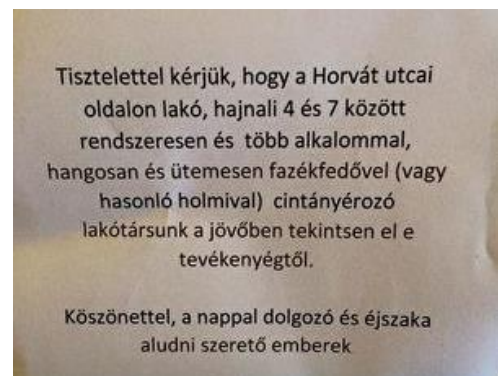
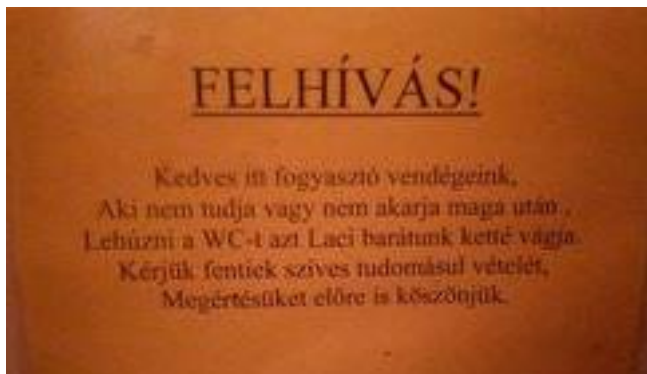
A fizetési meghagyásos eljárás a pénzkövetelések egyszerűsített eljárásban történő érvényesítésére irányuló nemperes eljárás. 2010. június 1. napjától a közjegyzői nemperes eljárás egy speciális fajtája, amelyre a 2009. évi L. törvényt (Fmhtv.) és háttérjogszabályként az 1952. évi III. törvényt (Pp.) kell alkalmazni. / 2010. június 1. napját megelőzően kizárólag a bíróság hatáskörébe tartozó nemperes eljárás volt, a Pp. által szabályozva. / Ezen jogintézmény célja már bevezetésekor is az volt, hogy a nem vitatott igények peren kívül nyerjenek gyors és költségtakarékos elintéztést. Elterjedésének következtében a bíróságokra azonban jelentős terhet rótt, ezért a jogalkotó, eredeti céljának megfelelően döntött úgy, hogy a gyorsaság, a költségtakarékosság és a bíróságok tehermentesítése okán 2010. június 1. napjától a közjegyzők hatáskörébe utalja. További érv volt a közjegyzők mellett az is, hogy kellő infrastruktúrával rendelkeznek, eljárásaik rövid határidősek. // A jelenleg hatályos Fmh.tv. szerint a közjegyző eljárása a bíróság eljárásával azonos hatályú. A közjegyző a fizetési meghagyásos eljárásban az ország egész területére illetékes. / A fizetési meghagyásos eljárás kötelezően igénybe veendő, ha a követelés az egymillió forintot nem haladja meg. Ez az értékhatár volt érvényes 2010. június 1. napját megelőzően is, 2009. december 31. napjáig azonban csak a 200.000 Ft-ot meg nem haladó követeléseket lehetett kizárólag fizetési meghagyás útján érvényesíteni.

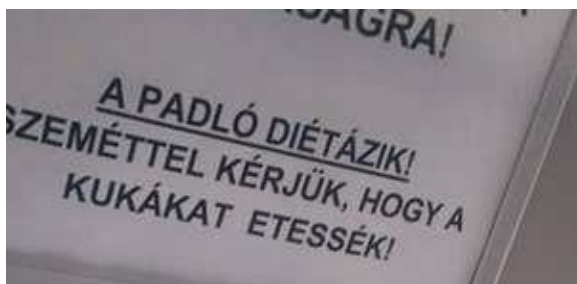
F: Jellemezzük a szövegben található formális stílusértékű elemeket!

HF: Keressünk egy tipikusan formális stílusú szöveget, és írjuk le, milyen jegyek alapján gondoljuk a szöveget tipikusan formálisnak!

F: Milyen stílusúak az alábbi szövegek? Miből adódik sajátos stílushatásuk?

2. A formális stílusra jellemző nyelvi formák stílusminősítése

A „formális” stílusminősítés a magyar szótárakban ismeretlen, viszont vannak olyan tipikus stílusminősítések, amelyek leginkább a formális stílusértékű szavakra utalnak:

Szótárak		Minősítés
magyar	hagyományos	„hivatalos” „tudományos”
	Termini	„közéleti” „szaknyelvi”
angol		“formal”, “polite” “technical”, “specialized”
		„administratívny”, „knižný” „odborný”

Ezenkívül a formális stílusú szövegekben – mint minden szövegben – nagy számban fordulnak elő **közömbös stílusértékű** nyelvi formák, tehát olyanok, amelyek bármilyen stílusú szövegbe beleillenek.

A fentiek közül a „tudományos” az értelmező szótárakban nem stílusminősítés, hanem ún. fogalmköri minősítés. A **fogalmköri minősítés** a szótári minősítések azon típusa, amely arról tájékoztat, hogy a címszó jelentése milyen fogalmkörbe tartozik bele

A fogalmköri minősítés úgy tekinthető, mint az **értelmezés bizonyos elemeinek „szabványosítása”**, amely elsősorban azt a célt szolgálja, hogy az értelmezések **tömörebbek** lehessenek (gyakorlati szempont), másodsorban pedig azt, hogy a szóanyagot **statisztikailag** föl lehessen dolgozni a fogalmkörök szerint (ez a tudományos szempont).

Ezek a minősítések tehát a szó **fogalmi, denotatív jelentéséhez, nem pedig a stílusértékéhez tartoznak.**

Fogalmköri minősítés nagyon **sokféle** lehet. Többnyire az egyes tudományok, tudományágak és szakmák szakszavai (terminusok) kapnak fogalmköri minősítést; a laikusok körében is elterjedt szakszavak általában kivételt képeznek. Például a *víz*, a *vér* vagy a *levegő* szavak

számos tudománynak, tudományágnak és szakmának a szakszavai, mégsem kapnak a szótárakban fogalomkörü minősítést, mivel a laikusok is széleskörűen használják őket.

A „tudományos” fogalomkörü minősítést az olyan, a laikusok körében nem közismert szavak kapják, amelyek **több tudományágban** is használatosak. A **csak egy-két tudományágban** élő szakszavak az illető tudományágra, **tudományágakra utaló fogalomkörü minősítést** kapják.

÷ Néhány fogalomkörü minősítések az értelmező kéziszótárból

	<i>Rövidítés</i>	<i>Átfogó terület vagy nagy részterületek, amelyekből összeáll</i>		<i>Rövidítés</i>	<i>Átfogó terület vagy nagy részterületek, amelyekből összeáll</i>
1.	<i>Áll</i>	állattan	16.	<i>Hajó</i>	hajózás
2.	<i>Államig</i>	államigazgatás	17.	<i>Hal</i>	halászat, horgászat
3.	<i>Ásv</i>	ásványtan	18.	<i>Inf</i>	informatika
4.	<i>Bánya</i>	bányászat	19.	<i>Ipar</i>	általában az iparban használt, ill. a szótárban külön nem jelölt vmely iparágban
5.	<i>Biol</i>	biológia, élettudomány	20.	<i>Irod</i>	irodalomtudomány
6.	<i>Bonc</i>	bonctan, anatómia	21.	<i>Isk</i>	az iskolai életben, az oktatásban, ill. a nevelésben használatos
7.	<i>Csill</i>	csillagászat	22.	<i>Ját</i>	a játékokkal kapcsolatban használatos
8.	<i>Ép</i>	építészet	23.	<i>Jog</i>	jogtudomány; igazságszolgáltatás
9.	<i>Erd</i>	erdészet, fafeldolgozás	24.	<i>Kat</i>	katonaság, katonai szolgálat
10.	<i>Fényk</i>	fényképészet, fényképezés	25.	<i>Ker</i>	kereskedelem
11.	<i>Fil</i>	filozófia	26.	<i>Koh</i>	kohászat
12.	<i>Film</i>	filmszakma, filmművészet	27.	<i>Konyha</i>	konyhaművészet, szakácsmesterség, ételek készítése, cukrászat
13.	<i>Fiz</i>	fizika	28.	<i>Közg</i>	közgazdaságtan
14.	<i>Föld</i>	földrajz, földtan	29.	<i>Közl</i>	közúti közlekedés
15.	<i>Gépk</i>	gépkocsizás; a gépjárművekkel kapcsolatos	30.	<i>Lélt</i>	lélektan

Mivel a tudományos közleményeknek legalábbis a legmagasabb szintű rétege formális stílusú, a nem közhasználatú szakszavak formális stílusértékűnek tekinthetők.

A formális stílusértékű nyelvi formák jelentős részének fontos sajátossága, hogy **nem feltétlenül okoznak stílustörést a választékos, sőt a bizalmas stílusú szövegekben sem**. A **fogalomszavak** egy részére áll ez, azokra, amelyek különféle tudományok, szakmák, sportok, játékok stb. fogalmait jelölik, vagyis a főnévi (esetleg olykor melléknévi, igei) terminusokra.

Nem az összes formális stílusértékű fogalomszó tartozik ide, hanem javarészt azok, amelyeknek **nincs választékos vagy bizalmas stílusértékű szinonimájuk**. Az ilyenek nem érződnek oda nem valóknak a bizalmas stílusú szövegekben, inkább csak a **pontosság, hitelesség** benyomását keltik.

Ugyanakkor a pontosság, hitelesség kedvéért olyankor is használhat a beszélő formális stílusértékű szakszót választékos vagy bizalmas stílusú szövegben, amikor **létezik választékos**, ill. **bizalmas** stílusértékű megfelelője is, ugyancsak a **pontosság, hitelesség kedvéért** (az „igazi” terminus hitelesebb, mint annak szinonimái). Ilyenkor sem következik be szükségszerűen stílustörés, a **szakszó mintegy idézetként is hathat** a választékos vagy bizalmas stílusú szövegekben.

Természetesen egészen más a helyzet a formális stílusértékű **formaszókkal**, a **kötőszókkal** és a **névmásokkal**. Mivel ezek nem jelölnek tudományos, szakmai stb. fogalmakat, és mivel létezik nem formális stílusértékű szinonimájuk, a **választékos, ill. bizalmas stílusú szövegekben stílustörést okozhatnak**.

Persze az amúgy „oda nem való”, formális stílusértékű szavak, beleértve a formaszókat, stílushatás céljából is használhatók, pl. a közlés nyomatékosítására vagy **humoros** hatás kiváltására végezt.

A) A „hivatali/hivatalos” (hiv) stílusminősítés

Tudjuk, hogy a **hivatalos iratok** jellegzetesen **formális** stílusúak. Ezért az értelmező szótárakban található „hivatali/hivatalos” minősítés rendszerint formális stílusértékű szavakra utal.

÷ „Hivatali/hivatalos” stílusminősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	adandó 'későbbi, esetleges'; adandó alkalommal 'ha alkalom adódik rá'	vál v. hiv
2.	adatgyűjtés 'vmire vonatkozó adatok, tények, részletek összegyűjtése'; 'ennek eredménye'	hiv v. Tud
3.	adatlap 'személyi vagy vmely ügyre vonatkozó adatoknak a felvételére szolgáló űrlap'	hiv
4.	adminisztrátor 'ügykezelő, ügyintéző'	hiv
5.	adóalany 'adófizetésre kötelezett természetes vagy jogi személy'	hiv
6.	adótiszt 'adóhivatali tisztviselő'	rég hiv
7.	ajánlattevő 'árajánlatot tevő (személy, vállalat)'	hiv
8.	alatta '<az áll, van, lesz, marad igék mellett> 'alatt', pl. alatta van a színvonalnak	hiv v. sajtó
9.	álladék 'vmely időpontban meglévő állomány, készlet'	hiv
10.	annálfogva 'tehát'	rég hiv
11.	áralakulás 'az árucikkek árának alakulása, változása'	hiv sajtó
12.	beadvány 'hatósághoz, intézményhez benyújtott ügyirat, rendszerint kérelem'	hiv
13.	betétív '<könyvbe, iratcsomóba stb.> pótlólag beillesztett ív'	Nyomda v. hiv
14.	bír vmivel '(meg)van ez a sajátsága, képessége'	hiv v. sajtó

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
15.	bírságot <hatóság> bírságra ítél vkit'	hiv
16.	bűntény 'elkövetett bűncselekmény'	hiv
17.	datál 'keltez'	rég hiv
18.	deklaráció 'nagy fontosságú kérdésben tett, ünnepélyes nyilatkozat'	hiv vál
19.	dohánytőzsde 'dohánybolt'	rég hiv
20.	egyezmény 'nagy fontosságú (írásos) megállapodás, egyezség'	hiv
21.	elbírált 'döntés, rangsorolás stb. végett értékel'	hiv
22.	életév 'vki életének vhányadik éve'	hiv v. vál
23.	érdemi 'vminek a lényegére irányuló, érdemleges'	hiv v. vál
24.	érdemjegy 'osztályzat'	Isk hiv
25.	értékesít 'elad, ritkán elcserél'	Ker hiv
26.	esketőbeszéd 'az esketési szertartáskor mondott beszéd'	Vall v. hiv
27.	fekbér 'küldeménynek a határidőn túli postai vagy vasúti tárolásáért a címzettre kirótt (pót)díj'	hiv
28.	felirat 'írásos felterjesztés'	rég hiv
29.	fenti 'az előbb említett'	hiv v. vál
30.	fogadókészség 'vminek a megtételére, tudomásulvételére való hajlandóság'	hiv v. sajtó
31.	foganatosít '<intézkedést> végrehajt, megvalósít'; '<rendszabályt> alkalmaz'	hiv
32.	formalitás 'formaság'	vál v. hiv
33.	főosztály 'ügyszakokra tagozódó hivatali osztály'; főosztályvezető 'főosztály élén álló tisztviselő'	hiv
34.	fürdőző 'uszodában, strandon vagy szabad vízben fürdő személy'	vál v. hiv
35.	gépjárműpark 'vmely szervezethez, intézményhez stb. tartozó gépkocsik összessége'	hiv
36.	gépkocsi 'személy- vagy teherszállító, rendszerint belső égésű motorral hajtott, kocsiszekrényvel ellátott (gumikerekű) gépjármű'; 'személyautó'	hiv v. vál
37.	gépkocsibaleset 'gépkocsi okozta, ill. gépkocsival történt baleset'	hiv
38.	gyalogjáró 'járda'	hiv
39.	gyújtó 'gyufa'	nép rég v. hiv
40.	halálozás 'haláleset'	hiv
41.	hely 'vminek érvényes, helyes volta, jogosultsága', pl. itt nincs helye a tréfának; helyt ad a panasznak	vál v. hiv
42.	hivatalból 'hivatalosan', pl. hivatalból díjmentes, hivatalból kirendelt védő	hiv v. Jog
43.	illetőleg: vkit, vmit illetőleg 'a szóban forgó személyre, dologra vonatkozóan'	hiv
44.	intézetvezető 'vmely intézet élén álló (igazgató vagy elnök)	hiv
45.	ínségadó 'társadalmi gondozottak javára fizetendő adó'; ínséges 'ínséges személy'; ínségmunka 'a nagy munkanélküliség enyhítésére indított közmunka'	rég hiv
46.	intés 'kötelezettség teljesítésére való felszólítás', pl. adóhivatali intés	rég hiv
47.	ittas 'részeg, nem teljesen józan'	szépítő v. hiv
48.	járómű 'jármű'	rég hiv
49.	kandidatúra 'jelölés'	elav hiv
50.	kapuőrség 'vmely kapu védelmére, ill. a ki- és bejárók ellenőrzésére állított őrség'	Kat v. hiv
51.	kerül <terpeszkedő kifejezésekben> 'a jelzett cselekvés megtörténik', pl. elintézésre kerül	hiv v. sajtó
52.	kézbesít '<küldeményt> a címzethez juttat'	hiv

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
53.	kiadmány 'kiadvány'; kiadmányoz 'kiadványoz'	rég hiv
54.	kiigényel 'hivatalosan kéri magának vmely hatósági kezelésben levő , rendszerint használaton kívüli vagy megüresedett helyiség, lakás stb. kiutalását'	elav hiv
55.	kisdedóvó 'óvoda'	rég hiv
56.	kiváltképp, kiváltképpen 'igen nagy mértékben'	irod hiv
57.	kívánt 'hivatalosan kért, előírt'	hiv
58.	korosztály 'azonos vagy hasonló korú személyek összessége'	hiv
59.	közszolga 'hordár'	rég hiv
60.	lábbeli 'az öltözéknek a lábon viselt, bőrből, vízhatlan anyagból stb. való része (cipő, csizma stb.)'	nép v. hiv
61.	lakcím 'lakáscím'	hiv
62.	lottéria 'államilag engedélyezett sorsjáték, amelyben a játékos a kiválasztott számo(ka)t tetszés szerinti összeggel tette meg'	rég hiv
63.	magas 'nagy hatalmú, sokak fölé rendelt'	hiv v. sajtó, né- ha gúny
64.	megbízólevél 'olyan irat, amelyben vkit feladattal megbíznak'	hiv
65.	megejt '<ténykedést> elvégez', pl. megejti a szavazást	hiv
66.	megintés 'intő figyelmeztetés'	hiv v. Sp
67.	mindazáltal 'mégis'	rég hiv vál
68.	módozat 'pontosan megállapított eljárási mód, forma'	hiv
69.	mozgóképszínház 'filmszínház'	hiv rég
70.	napközi otthon '(dolgozó) szülők (általános) iskolás gyermekeinek a tanítási időn túl felügyeletet, foglalkoztatást és étkezést nyújtó intézmény'	hiv
71.	néhai 'már nem élő'	hiv v. vál
72.	neje 'felesége'	hiv v. vál v. tréf
73.	nélkülöz 'híjával van vminek, nincs vmije', pl. minden alapot nélkülöz 'teljesen alaptalan'	hiv
74.	nyer <terpeszkedő kifejezésekben> befejezést nyer (= befejezik); elintézés nyer (= elintézik); megállapítást nyer (= megállapítják)	hiv v. sajtó
75.	nyomdatermék 'nyomdai úton készített termék'	hiv
76.	nyomozati 'nyomozással kapcsolatos', pl. nyomozati adat	hiv
77.	nyugellátás 'a jogosultaknak nyugdíjjal való ellátása'; 'nyugdíj'	hiv
78.	okadatol 'okokkal bizonyít'	rég hiv
79.	oktatási 'az oktatással kapcsolatos'; 'az oktatás szervezetéhez tartozó'	hiv
80.	oktatásügy 'az iskolai oktatással kapcsolatos ügyek összessége'; 'az ezzel foglalkozó államigazgatási szerv'	hiv
81.	orvoslat 'hibát, sérelmet jóvátevő intézkedés'	rég hiv
82.	osztálysorsjáték 'olyan sorsjáték, amelynek évente több, osztálynak nevezett húzása volt'	rég hiv
83.	örökösödik '<hagyatékot> örököl'	rég hiv
84.	összepszerű 'összegben kifejezett vagy kifejezhető'	hiv
85.	per '<törvények, rendeletek, iktatott iratok stb. jelzetének kimondásakor> 'törve'	Jog v. hiv
86.	procedúra 'hosszas, bürokratikus, hivatalos eljárás(mód)'	hiv v. kissé pejor
87.	ráruház '<jogot, hatáskört, vagyont, értéket> (jogilag érvényesen) átenged vkinek, vminek, átruház rá'	hiv
88.	rendelkezés 'utasítás, intézkedés'	hiv

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
89.	repatriál 'visszatér eredeti hazája állampolgári kötelékébe'	hiv
90.	riadókészültség 'riadóztatott fegyveres alakulat készenléti állapota'	hiv
91.	rovarkár 'növényekben rovaroktól okozott kár'	hiv
92.	sajtóközlemény 'újságcikk'; 'hivatalos szervnek, személynek a lapokban megjelenő közleménye'	hiv
93.	segédszolgálat 'nem fegyveres katonai szolgálat'	Kat hiv
94.	sertés 'húsáért, zsíráért tenyésztett páros ujjú patás emlős; disznó (Sus domesticus)'	hiv Áll
95.	siket 'süket'	vál v. hiv v. nép
96.	sújt 'büntet', pl. pénzbírsággal sújt	hiv v. vál
97.	szab 'megállapít, meghatároz, kijelöl', pl. feltételeket szab	hiv v. vál
98.	színművész 'színész'	hiv v. vál
99.	szolgál <terpeszkedő kifejezésekben> 'vkinek, vminek vmijére szolgál: <tény, esemény> vki, vmi számára milyen következménnyel, eredménnyel jár, pl. javára, örömére szolgál vmi; meglepetésemre szolgált	hiv v. sajtó
100.	szünnap 'az a nap, amelyen vmely intézmény, üzem tevékenysége szünetel'	hiv
101.	tanerő 'tanintézet oktatói-nevelői teljesítőképeségéhez hozzájáruló tantes-tületi tag'	hiv
102.	tanintézet 'oktatási intézmény'	hiv
103.	tannyelv 'tanítási nyelv, amelyen a tanintézetekben a tanítás folyik'	hiv
104.	tervszerű 'meghatározott terv alapján történő'	hiv
105.	továbbá 'azonkívül, és'	nép v. hiv
106.	törzskönyv 'személyek vagy tárgyak adatait nyilvántartó könyv'	hiv
107.	tudósít '(rendszeresen vagy részletesen) értesít vmiről'	hiv v. vál
108.	útiszámla 'kiküldetés költségeit feltüntető számla'	hiv
109.	utónév 'keresztnev'	hiv
110.	úttisztító 'utcaseprő'	hiv
111.	úzus 'jogszokás'	rég hiv
112.	ügykör 'vmely hivatal, személy hatáskörébe tartozó ügyek csoportja'	hiv
113.	ügymenet 'a hivatali ügyintézés, ügykezelés kialakult vagy megszabott rend-je'	hiv
114.	valamint 'továbbá, azonkívül'	hiv
115.	visszajelzés 'vmely döntéssel, eseménnyel, üggyel stb. kapcsolatos véle-mény(ek), reakció(k)'	hiv v. sajtó
116.	viteldíj 'közlekedési eszközön való szállításért fizetendő díj'	hiv
117.	von: maga után von 'szükségképpen következménye', pl. büntetést von maga után	hiv v. sajtó
118.	vonatkozólag, vonatkozóan 'a megnevezett személyre, dologra nézve'; 'a megnevezett személlyel, dologgal kapcsolatban'	hiv v. vál
119.	zálogol 'tartozás biztosítására zálogként hivatalos úton lefoglal vmit'	hiv
120.	zárjegy 'postai zsákok, lezárt palackok stb. felbontatlan voltát mutató pecsés-kis papírlap vagy ólomzár'; 'jövedéki termék utáni adófizetést igazoló hitelesített címke'	hiv
121.	záróvizsga 'államvizsga'	lsk hiv
122.	zseblap 'zsebtolvajlás'	hiv

1.

Amint láthatjuk, az idézett szavak többsége fogalomszó, s javarészt a **hivatali élettel** kapcsolatos fogalmakat jelölnék **terminusként**. Nagy részük főnév, jóval kevesebb az ige (*bír vmivel, bírságot, datál, elbírál, értékesít, foganatosít, helyt ad vminek, kerül* [funkcióigeként], *megejt, nélkülöz* 'nincs vmije', *nyer* [funkcióigeként], *okadatul, örökösödik, ráruház, repatriál, sújt* 'büntet', *szab* 'megállapít, meghatároz', *szolgál vkinek vmijére, tudósít, von maga után, zálogol*), még kevesebb a melléknév (*adandó, érdemi, fenti, magas, néhai, siket, oktatási, összegszerű, tervszerű*).

A táblázat példáinak egy része nemcsak a hivatali nyelvi regiszterekben használatos, hanem tágabb körben is. Ez nem mond teljesen ellent a *hiv* minősítés értelmezésének, mivel annak egyik feloldása a „hivatalos” (vagyis nem csak „hivataliként” értelmezhető). Ilyen tágabb körben használatos a főnevek közül pl. az *adatgyűjtés, egyezmény, gépkocsi, korosztály, láb-beli, módozat, oktatásügy, sertés, úzus*.

Némely szónál a „hivatali/hivatalos” minősítés valamely **fogalomköri minősítéssel kombinálódik**, ami jól mutatja a „hivatalos” tágabb értelmű használatát. Ilyen az idézett példák közül az „iskolai és hivatalos” minősítésű *érdemjegy* és *záróvizsga*, a „kereskedelmi és hivatalos” *értékesít*, valamint a „katonai és hivatalos” *segédszolgálat*. „Iskolai és hivatalos” volna a pontosabb minősítése a *tannyelv* szónak is.

Az igék közt – számukhoz képest – elég sok az **általánosabb jelentésű**, melyek **számos más szaknyelvben**, sőt általában a formális stílusú szövegekben használatosak, pl. a *bír vmivel*, a *helyt ad vminek*, az *elbírál*, a *kerül* funkcióige, a *nélkülöz* 'nincs vmije', a *nyer* funkcióige, a *szolgál vkinek vmijére*, a *von maga után*.

Ami a melléknveket illeti, az összes példánkról elmondható, hogy nem csak kifejezetten a hivatali nyelvi regiszterekben használatosak. Annak, hogy ezek az értelmező szótárakban a szűkítő „hivatali/hivatalos” minősítést kapták, az is oka lehet, hogy az értelmező szótárak nem ismerik a „formális” minősítést, vagyis jobb híján lettek „hivatalinak/hivatalosnak” minősítve.

A példák közt csekély számban találunk formaszókat. Ilyennek tekinthetők az *alatta* névutószerűen használt személyjeles határozószó, az *annálfogva*, *mindazáltal* és *valamint* kötőszók, a *per* elöljáró, az *illetőleg* névutószerűen használt határozószó, a *kiváltképpen* határozószó, a *továbbá* kötőszószzerűen használt határozószó, a *vonatkozólag* és a *vonatkozóan* névutószerűen használt modalisragos melléknév. Nyilván ezek is csak kényszerből vannak „hivatalosként” jelölve, hiszen bármilyen formális stílusú szövegben előfordulhatnak. Talán korrektebb lett volna a „tudományos” fogalomköri minősítéssel látni el őket.

Amint alább látni fogjuk, a példaként hozott szókészlet elemek tágabb használatára sok esetben összetett vagy vagylagos stílusminősítés is utal.

2.

A kéziszótár kettős minősítései közül a legtöbb példánk a „régies és hivatalos” minősítésre van. A kéziszótár a régebbi hivatali nyelv szavainak egy részét is tartalmazza, ezt tükrözi a „régies és hivatalos” minősítés, mellyel a következő szavak, ill. szójelentések vannak ellátva: *adótiszt, annálfogva, datál, dohánytőzsde, felirat* ‘írásos felterjesztés’, *ínségadó, intés, járómű, kiadmány, kiseddóvó, közszolga, lottéria, mozgóképszínház, okadatol, orvoslat, osztály-sorsjáték, örökösödik, úzus* ‘jogszokás’.

A felsoroltak közül az *orvoslat* nem tűnik régiesnek. Az MNSZ2-ből származó, s főleg az internetes adatok szerint nemcsak a *jogorvoslat* összetett szóban és a *jogi orvoslat* állandósult szókapcsolatban él, hanem ‘hibát, sérelmet jóvátevő intézkedés’ jelentésben önállóan is használatos napjainkban is, igaz, csak ritkán.

Itt említhetjük meg a hármas, „régies és hivatalos és választékos” minősítésű szót is, a *mindazáltal*, melynek jelölése úgy értelmezhető, hogy a régebbi szövegekben a szó egyszerre volt formális és választékos stílusértékű.

Az idézett szavak, ill. jelentések többségének „elavult és hivatalos” volna a korrekt minősítése, mivel ezek javarészt olyan szavak és jelentések, amelyek ma már egyáltalán nem használatosak. Némelyikük historizmusnak is tekinthető, pl. az *ínségadó* (az ilyeneknek „történeti” volna a korrekt minősítése).

„Elavult és hivatalos”, ill. „hivatalos és elavult” minősítésű szóból csak négy van a szótárban, ezek közül a fenti táblázatban a *kandidatúra* és a *kiigényel* szót idézzük.

A „hivatalos és választékos”, ill. „választékos és hivatalos” kettős minősítés nem korlátozódik a *mindazáltal* szóra, több olyan szó is megkapja, amely nem régies stílusértékű (*alábbi, bántalmaz, berekeszt, csecsemő, egyenértékű, ezúton, folyamodás, hozzájárulás, káresemény, kéjnyő, szubvenció, vagylagos*). Ezek többsége inkább csak formális stílusértékű, nem választékos. Ez a táblázat nem tartalmazza őket, mivel főntebb, a „választékos” stílusminősítés példái közt szerepelnek.

A „hivatali/hivatalos” minősítés a valamely nyelvi regiszterre utaló minősítésekkel is kombinálódhat. Főntebb már láttunk példákat a „hivatali/hivatalos” és a fogalomkörü minősítések kombinálódására. Azokon kívül a táblázat tartalmaz még két „irodalmi és hivatalos” kettős minősítésű szót (*kiváltképp, kiváltképpen*), valamint egy „hivatalos és sajtónyelvi” minősítést (*áralakulás*).

Érthető módon nincs példánk arra, hogy a „hivatalos” minősítés az érzelmi dimenzió minősítéseivel kombinálódna. Amint arról főntebb volt szó, a formális stílus jellemzője a tárgyilagosságra törekvés és az érzelemmentesség, míg az érzelmi dimenzió minősítései személyes meggyőződéseket, magatartásokat és érzelmeket visznek bele a közlésbe.

3.

A „hivatalos” minősítés vagylagosan is összekapcsolódik más minősítésekkel.

Kronolektális minősítésekkel ritkán kapcsolódik a „hivatali/hivatalos” vagylagosan: ilyen a példák közt itt nem szereplő *azon* ‘az a..., azok a...’ (pl. *azon* kéréssel fordult hozzá, hogy...) és *ezen* ‘ez a..., ezek a...’ (pl. *ezen* kérésem), ill. a fenti táblázatban is szereplő, „népies és régies vagy hivatalos” minősítésű *gyűjtő*. Ez a jelölés arra utal, hogy ezek a szavak ma is használatosak, nem úgy, mint a főtebb tárgyalta, „régies és hivatalos” minősítésűek. A mai nyelvben azonban ezek használata a formális stílusra jellemző, ezzel szemben a régiségben másfajta stílusú szövegekben is használatosak voltak (a *gyűjtő* a népnyelvben is).

A „népies vagy hivatalos”, ill. a „hivatalos vagy népies” vagylagosságot a *gyűjtő*n kívül még a *lábbeli*, a *továbbá* és a *hármás*, „választékos vagy hivatalos vagy népies” *siket* szó képviseli. A *gyűjtő*, a *lábbeli* és a *továbbá* szavak tehát a szótárírók véleménye szerint a formális stílusú köznyelvi szövegeken kívül még a népnyelvben is használatosak, ott nyilván szélesebb körben, nemcsak a formális stílusra korlátozódva. A *siket* használata pedig még a választékos stílusú szövegekre is jellemző, sőt ott már csak a „politikai korrektség” okán sem helyénvaló a *süket*.

Ez az értelmezés a *továbbá* szóra így igaz is lehet, a *lábbeli* azonban nem biztos, hogy kizárólag formális stílusértékű a köznyelvben. Nyilván ritkán fordul elő bizalmas stílusú szövegekben, mivel ott inkább a konkrét lábbelifajtát szokták az emberek megnevezni, de ha éppen-séggel összefoglaló megnevezésre van szükségük, aligha okoz a bizalmas stílusú szövegekben stílustörést a *lábbeli* használata. És persze adatolhatóan nagyon sok példa van a *lábbeli* használatára választékos stílusú szövegekből.

Ami a stílusbeli dimenziót illeti, a „hivatalos vagy választékos”, ill. „választékos vagy hivatalos” vagylagos minősítést a táblázatban található szavak, jelentések közül a következők kapják: *adandó, életév, érdemi, fenti* ‘az előbb említett’, *formalitás, fürdőző, gépkocsi, hely* ‘vminek érvényes, helyes volta, jogosultsága’, *néhai, sújt* ‘büntet’, *szab* ‘megállapít, meghatároz, kijelöl’, *színművész, tudósít, vonatkozólag, vonatkozóan*.

Ez a minősítés elvileg azt jelenti, hogy az így megjelölt szavak, ill. jelentések bizonyos kontextusban formálisnak, más kontextusban választékosnak érződnek. Ez azonban nem látszik nagyon különbözni az összetett „hivatalos és választékos”, ill. „választékos és hivatalos” minősítéstől.

A bizalmas stílusérték tárgyalásakor szó volt a „bizalmas vagy hivatalos”, ill. „hivatalos vagy bizalmas” minősítésről is, melyet a *kalkuláció* és a *lerendez* ‘ügyet elintéz’ szó képviselt. Ott utaltunk rá, hogy a stílusértéken kívül kisebb denotatív jelentésbeli különbséggel is számolhatunk a különböző kontextusokban: lazább, általánosabb, kissé „metaforikus” az ilyen minősítésű szavak bizalmas stílusbeli használata, míg a szaknyelvekben szabatosabb, jobban körülhatárolt szakmai jelentésben élnek.

A regiszterbeli dimenzió minősítései közül a „sajtónyelvivel” való vagylagos kombinálódásra, vagyis a „hivatalos vagy sajtónyelvi” minősítésre példa az *alatta, bír vmivel, fogadókészség, kerül* (funkcióigeként), *nyer* (funkcióigeként), *szolgál* ‘vmilyen következménnyel, eredménnyel jár’, *viesszajelés, von maga után*. Az egyik példában a „sajtónyelvi” a „gúnyossal” is kombinálódik: a *magas* melléknév ‘nagyhatalmú, sokak fölé rendelt’ jelentésében.

Ezenkívül a „hivatalos” minősítés fogalomkörü minősítésekkel is összekapcsolódhat vagylagosan, jelezve, hogy az adott szó a hivatali nyelvin kívül más szaknyelvi regiszterben vagy – a „tudományos” minősítés esetében – regiszterekben is él. Ilyen a példák közt a „hivatalos vagy tudományos” minősítésű *adatgyűjtés*, a „nyomdaipari vagy hivatalos” *betétív*, a „vallási vagy hivatalos” *esketőbeszéd*, a „hivatalos vagy jogi”, ill. „jogi vagy hivatalos” *hivatalból* ‘hivatalosan’ és *per* ‘törve’, a „katonai vagy hivatalos” *kapuőrség*, a „hivatalos vagy sportnyelvi” *megintés*.

Szemben az összetett minősítésűekkel, ahol nehezen elképzelhető az érzelmi dimenzió minősítéseivel való kombinálódás, a vagylagos minősítésűeknél előfordul az ilyesmi: „szépítő vagy hivatalos” az *ittas* ‘részeg’, „hivatalos vagy kissé pejoratív” a *procedúra*, „hivatalos vagy választékos vagy tréfás” a *neje*.

Ez azt jelenti, hogy az *ittas* szót a köznyelvben szépítő értelemben használjuk (pl. a szóki-mondóbb *részeg* helyett), viszont a hivatali szaknyelvben nincs szépítő stílusértéke. A *procedúra* szót a köznyelvben kissé rosszalló értelemben használjuk, ellenben a hivatali szaknyelvben a szótárírók szerint nincs ilyen konnotációja (a szótár nyilván egy régebbi állapotot tükröz, hiszen a mai hivatali szaknyelvben kizárólag az *eljárás* szó használatos).

Ugyanígy a *neje* a szótárírók szerint a köznyelvben tréfás (valójában nem feltétlenül tréfás, de csakugyan stilisztikailag valamiképpen jelölt), de a hivatalos és a választékos stílusú szövegekben nem az, ott érzelmi tekintetben semleges.

Látjuk tehát, hogy **nincs nyelvi vagy stilisztikai akadálya annak, hogy egy szó egyfajta szövegben érzelemmentes használatú legyen, másfajta szövegben pedig érzelmileg telített.**

B) Fogalomkörü minősítések

A hivatali iratok mellett a formális stílus leginkább a **tudományos** és **szakmai közleményekre** jellemző. Igaz, a tudományos és szakmai tényeket informális stílusban is lehet közölni, s a tudományos népszerűsítő irodalomra kifejezetten jellemző is az informális és/vagy választékos stílus, a **prototipikus tudományos közlemények**, amelyek szakfolyóiratokban és szakkönyvekben jelennek meg, **formális** stílusúak.

a) A „tudományos” (Tud) minősítés

Alább olyan szavakat látunk, amelyek az értelmező kéziszótárban „tudományos” (*Tud*) fogalomkörü minősítést kaptak.

A *Tud* feloldása a szótár rövidítésjegyzékében „a tudományos nyelvben használatos”. Olyan szavak, kifejezések és szójelentések szokták ezt a minősítést kapni, amelyek vagy az **általános tudományos szókincs** részei, vagy pedig **több tudományterületen** is használatosak.

÷ „Tudományos” fogalomköri minősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	ábra '(vázlatos) szemléltető rajz, kép'	Tud v. vál
2.	adalék 'vmely tudományos kérdést (pótlólag) kiegészítő (új) adat, észrevétel'	Tud
3.	adekvát 'vminek a lényegét pontosan tükröző'	Tud
4.	alaktan 'vmely tudomány vizsgálati tárgyának alaki kérdéseivel foglalkozó tudományág; morfológia'	Tud
5.	alakzat 'vminek különösen körvonalaiban meghatározott alakja'	vál v. Tud
6.	átalakul 'legfőbb tulajdonságaiban, jellegében, összetételében megváltozik'	Tud is
7.	balneológia 'a gyógyvizek, gyógyiszapok és gyógyfürdők hatásaival foglalkozó tudomány'	Tud
8.	bifurkáció 'kétfelé ágazás, kettéválás'; 'kettéválasztás, két részre, tagozatra stb. osztás'	Tud
9.	ciklus 'szabályosan visszatérő időszak, körfolyamat'	Tud vál
10.	csegegy 'négy- vagy többszögletű érme'	Tud Műv
11.	dalkincs 'vmely közösség (nép)dalainak összessége'	Tud vál
12.	dedukció 'az általánosból az egyesre való következtetés'	Fil Tud
13.	definiál '<fogalmat> meghatároz'; definíció 'vmely fogalom meghatározása'	Fil Tud
14.	dehidrál '(hevítéssel) víztelenít'	Műsz Tud
15.	demonstrál 'meggyőzően magyaráz, bizonyít vmit'	sajtó Tud
16.	deviáns 'a társadalmi normáktól (betegesen) eltérő (életmód, magatartás)'; 'ilyen magatartású (személy)'	Tud vál
17.	dogmatizmus 'dogmatikus gondolkodás, felfogás'	Tud pejor
18.	effektus 'különleges fizikai jelenség'	Tud
19.	égési 'égéstől keletkező'; 'égéskor végbemenő'	Tud
20.	egyed 'egyén'	Tud vál
21.	egyéni név 'keresztnev, utónév'	Tud hiv
22.	eleven erő 'mozgási energia'	Tud rég
23.	elitképzés 'különleges képzés, amely a jövő (szakmai) elitjét neveli ki'	Tud is, sajtó
24.	ellenpélda 'vmely (példákkal igazolt vagy támogatott) állításnak ellentmondó példa, tény'	Tud is
25.	elv 'egyetemes érvényű, alapvető természeti törvény(szerűség)'	Tud
26.	emlékkönyv 'vkinek, vminek vmely fontos (általában kerek számú) évfordulójára írt tanulmányokat tartalmazó könyv'	IrodTud
27.	emocionális 'emóción alapuló'	Tud
28.	empíria 'tapasztalás, tapasztalat'	Tud
29.	entomológia 'rovartan'	Tud
30.	explicit 'kifejtett, (világos, félreérthetetlen) szavakba foglalt'; explicite 'értetetően, világosan (kifejezve)'	Tud vál
31.	fajlagos 'egységnyi anyagra, tömegre stb. vonatkozó <fizikai mennyiség>'	Tud
32.	faktor 'tényező'	Tud
33.	fáziseltolódás 'fázisnak a vártnál előbb vagy utóbb való bekövetkezése'	Tud v. sajtó
34.	fejlődésképes 'fejlődésre képes'; fejlődésképtelen 'fejlődésre, fejlődni képtelen'	Tud sajtó
35.	felezési 'felezéssel kapcsolatos'	Tud
36.	flóra 'növényvilág'	Tud

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
37.	folklor 'szellemi, szóban élő néphagyomány'; 'folklorisztika'	Tud
38.	gázkamra 'mérgező gázok hatásának megfigyelésére való zárt helyiség'	Tud
39.	genezis 'származás, keletkezés'	Tud sajtó
40.	grammatika 'nyelvtan'	Tud
41.	gyakoriság 'vmely halmazban a vizsgált jelenség előfordulásainak száma'	Tud
42.	gyógyszerisme 'gyógyszertan'	Tud rég
43.	gyűjtelen 'kisebb irodalmi vagy tudományos művekből egybekötött könyv'	Tud
44.	habitus 'élőlények, ill. ásványok jellegzetes alaki jegyeinek összessége'	Tud
45.	hajlamosít 'hajlamossá tesz vmire'	Tud vál
46.	háziast 'állatot' nemzedékek hosszú során át háziállattá nevel'	Tud
47.	hipotetikus 'hipotézisen, föltevésen alapuló'	Tud vál
48.	hipotézis 'a valószínűsége, ill. csak részben igazolt tételeken alapuló föltevés'	Tud v. vál
49.	honos 'vmely területen élő, onnan származó <állat, növény>'	Tud
50.	hungarika 'magyar (vonatkozású) történeti, irodalmi stb. emlék, különösen nyomtatvány, kézirat'	Tud
51.	idea 'alapgondolat, vezéreszme'	Tud Műv
52.	ideográfia 'fogalomírás'	Tud
53.	implikál 'vmi a dolog természeténél fogva, eleve magában foglal vmit'	Tud
54.	imponderabilia 'nem mérhető, mégis ható, hatásukkal jelen levő dolgok, tényezők'; 'szinte nem is érzékelhetően finom különbségek'	Tud
55.	indikál 'mutat, kimutat'	Tud
56.	indirekt 'közvetett, nem egyenes'	vál Tud
57.	infiltráció 'beszivárgás, beszüremelés'	Tud
58.	információ 'tájékoztatás, felvilágosítás, értesítés'	Tud vál
59.	inkompatibilis 'összeférhetetlen, össze nem egyeztethető'	Tud sajtó
60.	integráció 'különálló részeknek vmely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedése, beolvadása, egységesülése'; 'beillesztés, egyesítés, egységesítés'	Tud v. Pol
61.	interakció 'kölsönös viszony, kölcsönhatás'	Tud
62.	interjúalany 'interjút adó személy'	sajtó v. Tud
63.	jellemző fn 'jellemző adat, érték', pl. statisztikai jellemzők	Tud Közg
64.	jelzet 'könyvek, iratok (sorrendi) helyét és osztályozását jelző, számból és betűből álló jel', pl. könyvtári jelzet	Tud
65.	kallusz 'hegszövet'	Tud
66.	karakterisztikus 'jellegzetes, jellemző'	vál v. Tud
67.	katalógus 'könyvek, műtárgyak stb. rendszeres jegyzéke'; katalogizál 'jegyzékbe, katalógusba foglal (vmit)'	Tud
68.	kategória 'a valóság alapvető formáit és viszonyait kifejező legáltalánosabb fogalom'	Fil Tud
69.	kategorizál 'kategóriá(k)ba sorol, osztályoz'	Tud hiv
70.	képlet 'összefüggésnek, törvényszerűségnek algebrai jelekből álló, ált. érvényű, rövid kifejezése'	Mat Tud
71.	kerekasztal-konferencia 'a kerekasztal-tárgyaláshoz hasonló módon megrendezett konferencia'	Pol v. Tud
72.	konzultáció 'szakmai tanácskérés, ill. -adás'	Tud is
73.	korreláció 'egymást kölcsönösen feltételező dolgok vagy fogalmak viszonya, dolgoknak egymástól való függése, ill. egymásnak való megfelelése'	Tud

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
74.	kölcsönhatás 'jelenségeknek egymásra gyakorolt kölcsönös hatása'	Tud is
75.	következtetés 'az a művelet, hogy vki következtet'	Fil, Tud is
76.	lábjegyzet '<könyvben vagy folyóiratban> lapalji jegyzet'	Tud
77.	legenda 'jelmagyarázat'	Tud elav
78.	leíró 'vminek a rendszerszerű összefüggéseit a történeti változás bemutatása nélkül vizsgáló <tudományág, mű>'	Tud
79.	lenyomat 'vminek puha anyagba nyomódott negatív formája'	Tud is
80.	levél 'könyvben egy-egy ív 16-od részét kitevő papírlap'	Tud rég
81.	levezet 'kimutatja vmely jelenségnek egy másikból való származását'	Tud
82.	másodlagos 'fontosságában az elsődleges után következő'; 'a fejlődésben vmely elsődleges jelenség következtében létrejövő'	Tud
83.	mediterrán 'a Földközi-tenger vidékére jellemző, ott honos'	Tud v. vál
84.	megvéd '<értekezést, diplomatervet> nyilvános vitán, ill. a vizsgabizottság előtt megfelel az ellenvetésekre, kérdésekre'	Tud Isk
85.	mélyfúrás 'vmely jelenség (csoport) mélyére hatoló vizsgálat (esetleg próbaként)'	Tud vál
86.	mikroszkopikus 'csak mikroszkóppal látható'	Tud
87.	mintavétel 'az a cselekvés, művelet, hogy vmely anyagból vizsgálat, ellenőrzés végett kis(ebb) részt kivesznek vagy egy darabot kiválasztanak'	Tud is
88.	mortalitás 'halálozási arány(szám), a halandóság mértéke'	Tud
89.	művelet 'összefüggő, tervszerű cselekmények sorozata vagy ennek egy mozzanata'	Tud is
90.	objektum 'tárgy, dolog'	Fil Tud v. vál
91.	okfejtés 'az okok feltárásával végzett bizonyítás, magyarázat'	Tud vál
92.	oki 'okból eredő, ok(ok)kal bizonyítható'	Tud
93.	okozat 'vmely ok következménye'; okozati 'az ok és az okozat viszonyában levő'	Tud
94.	organikus 'szerves'	vál, Tud is
95.	oszillál 'rezeg'; 'leng, ing'; 'vmi erőssége (gyorsan) ingadozik'	Tud
96.	önmozgás 'élő szervezetekben, természeti jelenségekben, társadalmi folyamatokban, a gazdasági életben stb. kívülről nem befolyásolt mozgás'	Fil Tud
97.	összehasonlító 'a különböző népek körében létrejött bizonyos jelenségek közötti összefüggéseket vizsgáló <tudomány(ág), ill. ennek módszere>'	Tud
98.	pacskolat 'régí domborműről, vésett feliratról nedves, majd megszilárduló papírrétegből készített negatív másolat'	Tud
99.	pragmatika 'a jelek használatát, ill. jelentését befolyásoló tényezőket vizsgáló tudományág'	Tud Nyelvt
100.	populáció 'népesség, lakosság'	Tud
101.	prognosztizál 'változást, eseményt, jelenséget stb. adatok, számítások vagy feltevések alapján kikövetkeztet, vagy előre jelez'	Tud v. sajtó
102.	primer, primér '(időbeli) sorrendben, fejlődésben, fontosságban: első, elsődleges'	Tud
103.	reakció 'külső v. belső hatásra megnyilvánuló visszahatás, különösen ellenhatás jellegű változás, mozgás'	Tud is
104.	reaktor 'atomfizikai vagy vegyi reakciók előidézésére való berendezés'	Tud Műsz
105.	redukál 'csökkent, korlátoz'	Tud vál
106.	régészet 'a régi korok anyagi kultúrájával, ill. annak tárgyi emlékeivel foglal-	Tud

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
	kozó tudomány'	
107.	regresszió 'hanyaglás, visszaesés, visszacsúszás egy korábbi szintre'	Tud v. vál
108.	releváns 'vmilyen szempontból szükséges, fontos, elengedhetetlen'	Tud
109.	rezervátum 'természetvédelmi terület'	Tud
110.	sarkigazság 'sarktétele, axióma'	Tud kiv
111.	specifikum 'megkülönböztető sajátosság'; specifikus 'különleges, sajátos'	Tud
112.	státusszimbólum 'az egyén társadalmi rangjának, helyzetének (vmely tárgyban, tulajdonban testet öltő) jelképe'	Tud sajtó, gyak. gúny
113.	szegmentál 'szegmentumokra oszt'	Tud
114.	szeizmikus 'földrengéssel kapcsolatos'	Tud
115.	szemléltetőeszköz 'szóbeli magyarázat szemléltetésére való tanítási eszköz'	Tud Isk
116.	szépészet 'esztétika'	elav Tud
117.	széptan, széptudomány 'esztétika'	Tud rég
118.	térfogatmérés 'az az eljárás, amellyel vmely anyag vagy tárgy térfogatát meghatározzák'	Tud
119.	térlátás 'a tér három dimenzióját érzékeltető látás'	Tud
120.	testecske 'nagyon kicsi test, különösen vmely anyagnak parányi része'	Tud is
121.	tudományszak 'szaktudomány, tudományág'	Tud
122.	urbanisztika 'a városépítéssel, városrendezéssel és a nagyvárosi életformával foglalkozó tudományág'	Tud
123.	utalás 'más műre utaló jegyzet'	Tud
124.	üregi '(test)üregekben levő, élő', pl. üregi élősködők	Tud
125.	vákuum 'légüres tér'	Tud
126.	vulgáris 'tudománytalanul egyszerűsített'	Tud v. vál
127.	vitalitás 'életképesség'	Tud v. sajtó
128.	vulkanikus 'vulkán működésével kapcsolatos, vulkáni'	Tud
129.	zóna 'övezet'	Tud v. sajtó
130.	zoológia 'állattan'	Tud

1.

Látjuk, hogy az idézett példák valóban **szakszavak**, s mint ilyenek többnyire **formális** stílusértékűek. Csak kevésnél merül fel a gyanú, hogy esetleg inkább **közömbös** stílusértékűek volnának; ilyen a *ciklus*, *interjúalany*, *információ*, *kategória*, *következtetés*, *lábjegyzet*, *másodlagos*, *redukál*, *régészeti*, *rezervátum*. Az *információ* nyilvánvalóan közömbös stílusértékű, de a többi idézett szó is megjelenhet az iskolázott emberek informális stílusú szövegeiben is, s ott legföljebb enyhén formális.

Az önmagában álló „tudományos” minősítésen, valamint a kettős és vagylagos minősítéseken kívül több példánk is van a „tudományos is” minősítésre. Ezt elvben olyan szavak, kifejezések, alakváltozatok, jelentések kapják, amelyek **eredendően általános köznyelvi használatúak, de némely tudományokban terminusként is élnek**. Ilyen a fentiek közül az *átalakul*, *ellenpélda*, *kölcsönhatás*, *konzultáció*, *következtetés*, *lenyomat*, *mintavétel*, *művelet*, *reakció*, *testecske*.

Nem könnyű belátni, miért épp ezek kaptak ilyen minősítést, hiszen az anyagban nagyon sok más olyan szó is található, melyet a laikusok – főleg az iskolázottak – nemcsak ismernek, hanem használnak is. Ilyenek például a fentebb felsorolt szavak, amelyek inkább csak enyhén formális stílusértékűek.

A „tudományos” minősítésű szókészlet elemek döntő többsége **fogalomszó**, főnév. Jóval kisebb a melléknevek (*égési, felezési, hipotetikus, honos, indirekt, inkompatibilis, karakterisztikus, leíró, másodlagos, mediterrán, mikroszkopikus, oki, organikus, összehasonlító, primer, releváns, szeizmikus, üregi, vulgáris, vulkanikus*) és az igék (*átalakul, definiál, dehidrál, demonstrál, háziasít, implikál, indikál, kategorizál, levezet, megvéd, oszcillál, redukál, szegmentál*) száma. A **melléknevek és igék** egy része **főnévre vezethető vissza** (pl. *égési* < *égés*, *honos* < *hon*, *oki* < *ok*; *háziasít* < *ház*>; *kategorizál* < *kategória*, *szegmentál* < *szegmens*).

A „tudományos” minősítés példái közt **nem találunk formaszókat**. Ez abból következik, hogy a „tudományos” **elsődlegesen fogalomköri minősítés**, és **csak másodlagosan stílusminősítés**.

A „hivatalos” minősítésű szókészlet elemek közt **formaszavak is akadtak**, mivel a „hivatalos” minősítés kétarcú: nemcsak a hivatali nyelvi regiszterekre utal, hanem stílusminősítés is, sőt **elsősorban stílusminősítés**, hiszen kis kezdőbetűvel van írva, ami azt mutatja, hogy kifejezetten stílusminősítésnek van szánva.

2.

A „tudományos” fogalomköri minősítés egyaránt összekapcsolódhat stílusminősítésekkel és más fogalomköri minősítésekkel, kettős (többes) vagy vagylagos minősítést alkotva.

A kettős minősítések közül problémátlanok azok, melyekben a „tudományos” minősítés kronolektális minősítéssel kapcsolódik össze. Ilyen a „tudományos és régies” (*eleven erő* ‘mozgási energia’, *gyógyszerisme*, *levél* ‘könyvben egy-egy ív 16-od részét kitevő papírlap’, *széptan, széptudomány*), a „tudományos és elavult”, ill. „elavult és tudományos” (*legenda* ‘jelmagyarázat’, *szépészet* ‘esztétika’), valamint a „tudományos és kiveszőben” (*sarkigazság*). Ezek elavult terminusokra utalnak. Mint mindenütt, itt is el kell mondani, hogy a **„régies” minősítés valójában elavult szavakra utal**.

Ami a stílusváltozati minősítéseket illeti, jellemző minősítés a „tudományos és választékos”, ill. „választékos és tudományos” (*ciklus, dalkincs, deviáns, egyed* ‘egyén’, *explicit, hajlamosít, hipotetikus, indirekt, információ, mélyfúrás, okfejtés, redukál*), s van egy „választékos és tudományos is” minősítésű szó is (*organikus*).

Itt említjük meg a vagylagosan összetett „tudományos vagy választékos”, ill. „választékos vagy tudományos” minősítést is (*ábra, alakzat, hipotézis, karakterisztikus, mediterrán, regresszió, vulgáris*).

A figyelmes olvasó észrevehette, hogy a *hipotetikus* kettős minősítésű, a vele nyilvánvalóan azonos státusú *hipotézis* viszont vagylagos; ez arra utal, hogy a két kategória közt nincs vagy elhanyagolható a különbség.

Elvileg abban kellene különbözzenek, hogy az összetett minősítésűek egyszerre, kontextustól függetlenül formálisak és választékosak, míg a vagylagosak bizonyos kontextusban formálisak, más kontextusban választékosak. Kétséges azonban, hogy a gyakorlatban a két kategória közt egzakt módon megállapítható volna megragadható és leírható eltérés.

Mindkét kategóriát úgy jellemezhetjük, hogy az így megjelölt szókészleti elemek egyaránt előfordulnak formális (szaknyelvi) és választékos (köznyelvi) stílusú szövegekben, s ezekben stilisztikailag jelöletlenek, azaz nem rínek ki belőlük.

Nem könnyű belátni, miért épp a fenti „tudományos” minősítésű szavak lettek ellátva „választékos” minősítéssel is, akár kettős, akár vagylagos minősítést alkotva. Számos további szó is megjelenhet választékos stílusú szövegekben, anélkül hogy kirírna belőlük, például mindazok, amelyeknél megjelenik a „sajtónyelvi” minősítés is, de olyanok is, amelyek pusztán „tudományos” minősítésűek (pl. *adalék, adekvát, effektus, emocionális, empiria, flóra, folklór, honos, hungarika, implikál, indirekt, levezet, másodlagos, releváns, vákuum*).

A regiszterbeli minősítések egy része stílusminősítésként jelenik meg a kettős és a vagylagos minősítésekben, másik részük pedig fogalomköri minősítésként.

Az előbbihez tartozik a „sajtónyelvi és tudományos”, ill. „tudományos és sajtónyelvi” kettős minősítés (*demonstrál* ‘meggyőzően magyaráz, bizonyít vmit’, *fejlődésképes, genesis* ‘származás, keletkezés’, *inkompatibilis*), valamint a „tudományos is, sajtónyelvi” *elitképzés* minősítés. Ezekhez is hozzávehetjük a vagylagos minősítésűeket, mivel itt sem valószínű, hogy lényegi különbség volna a két kategória közt. „Tudományos vagy sajtónyelvi”, ill. „sajtónyelvi vagy tudományos” *fáziseltolódás, interjúalany, prognosztizál, vitalitás* és a *zóna*.

Az általános jellegű „tudományos” fogalomköri minősítés nem kevés esetben kapcsolódik össze specifikusabb fogalomköri minősítésekkel. A fenti példák közt ezeket találjuk: „tudományos és művészeti” (*csegely, idea* ‘alapgondolat, vezéreszme’), „filozófiai és tudományos” (*dedukció, definiál, kategória, objektum* ‘tárgy, dolog’ és *önmozgás*), „műszaki és tudományos”, ill. „tudományos és műszaki” (*dehidrál, reaktor*), „irodalomtudományi és tudományos” (*emlékkönyv*), „tudományos és közgazdaságtani” (*jellemző* fn), „matematikai és tudományos” (*képlet*), „tudományos és iskolai” (*megvéd* ‘nyilvános vitán, ill. a vizsgabizottság előtt megfelel az ellenvetésekre, kérdésekre’ és *szemléltetőeszköz*), „tudományos és nyelvtani” (*pragmatika*). A „filozófiai és tudományos” minősítés példái közt szereplő *objektum* vagylagosan „választékosként” is jelölve van.

Aligha különbözik az előzőektől a vagylagos „tudományos vagy politikai”, ill. „politikai vagy tudományos” minősítés (*integráció, kerekasztal-konferencia*).

Ezeket a kettősségeket nyilván úgy kell értelmezni, hogy a **szótárírók megnevezik a legjellemzőbb vagy az egyik legjellemzőbb tudományterületet a specifikus fogalomköri minősítéssel**, s az általános „tudományos” fogalomköri minősítéssel jelzik, hogy **további területeken** is használatos az adott szó, kifejezés, jelentés.

Hasonló lehet az értelmezése a „tudományos és hivatalos” kettős minősítésnek is (*egyéni név* ‘keresztnev’, *kategorizál*): a szótárírók szerint ezek elsődlegesen a hivatali élet szakszavai, de más területeken is, más tudományágakban is használatosak terminusként.

Az előző fejezetben azt láttuk, hogy a „hivatali” minősítés nem kapcsolódott össze az érzelmi dimenzió minősítéseivel. Az e fejezetben tárgyalt „tudományos” minősítésnél viszont találunk két esetet, amikor az az érzelmi dimenzió minősítéseivel kombinálódik.

Az egyik a „tudományos és pejoratív” *dogmatizmus*, a másik a „tudományos és sajtónyelvi, gyakran gúnyos” *státusszimbólum*. A *státusszimbólum* feltehetőleg inkább a sajtónyelvben használatos gúnyos kontextusban is, a tudományos közleményekben nem. A *dogmatizmus* viszont valóban lehet pejoratív a formális stílusú, szaknyelvi szövegekben is.

b) Egyéb fogalomköri minősítések

A rendkívül sok konkrét fogalomköri minősítés közül mindössze hatra hozunk néhány példát, a „műszaki”, az „erdészeti és fafeldolgozási”, a „közgazdaságtani”, a „zenei, zenetudományi”, a „jogi, igazságszolgáltatási” és a „sportnyelvi” fogalomköri minősítéssel ellátott szavakra.

Megjegyezzük még, hogy *A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere* című kötetben részletesen bemutatunk az ugyancsak fogalomköri „történeti” minősítést.

÷ „Műszaki nyelvi, technikai, technológiai” fogalomköri minősítésű szavak az értelmező kéziszótárban

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	ablaktörő 'járművek szélvédőjét menet közben törölgető önműködő (szerkezet)'	Műsz
2.	csavaralátét 'csavaranya alá tett lapos korong vagy kis lemez'	Műsz
3.	differenciálmű 'egymástól független tengelyek fordulatszámát (kanyarodáskor) kiegyenlítő, ill. összegező szerkezet'	Műsz
4.	felgerjed '<motor, gép> eléri a kívánt fordulatszámot'	Műsz
5.	forgódaru 'terhét függőleges tengely körül is mozgatni képes emelődaru'	Műsz
6.	hőkezel 'hőhatással formál, tartósít stb. vmit'; 'fémeket, ötvözeteket alakításuk végett hevít és lehűt'	Műsz
7.	kar 'kar módjára kinyúló (mozgatható) alkatrész'	Műsz
8.	objektív fn 'tárgylencse'	Műsz
9.	oldalfal 'alagútban, csatornában stb. az áthidaló szerkezetet vagy a földet megtámasztó fal'	Ép Műsz
10.	padka 'útpadka'	Műsz
11.	pájszer, pajszer 'emelő(rúd), feszítőrúd'	Műsz biz
12.	pantográf 'rajzoknak kicsinyítő vagy nagyító másolására használt műszer; gólyaorr'	Műsz
13.	perem 'vmely tárgy visszahajtott vagy kiálló, kiugró széle', pl. a cső pereme	Műsz
14.	vetület 'alakzatnak, mozgásnak vmely felületen az ábrázoló geometria	Mat Fiz Műsz

	eszközeivel megszerkesztett képe', pl. a földfelszín vetülete a térképen'	
15.	zsugorodás 'hűlő vagy száradó anyag kiterjedésének csökkenése'	Műsz Mezőg Ipar

**÷ „Erdészeti és fafeldolgozási” fogalomkörü minősítésű szavak
az értelmező kéziszótárban**

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stí- lusértéke
1.	ágfa '1-2 m hosszú, 3-5 cm-es vastagságú ágakból álló tűzifa'	Erd
2.	aljzat 'aljnövényzet'	Erd
3.	csemetekert 'erdei facsemetétet vagy díszfákat nevelő kert'	Erd
4.	csúsztató 'szálfáknak a völgybe csúsztatására való lejtős pálya'	Erd
5.	elegyfa ' Más fajú fákkal erdőt, ligetet alkotó fafaj'	Erd
6.	erdővágás 'sáv alakú erdei irtvány'	Erd
7.	faválaszték 'a kidöntött fából a legegyszerűbb nyers megmunkálással készített erdei termék (pl. tűzifa)'	Erd
8.	felújít 'kivágott, tönkrement állomány helyébe újat telepít'	Erd Szőlő
9.	fenyér 'fél- és törpecserjéknek savanyú talajon kialakuló növénytársulása'	Erd
10.	fiatalos (főnév) 'fiatal ültetésű erdő'	Erd
11.	galériaerdő 'folyót keskeny sávban szegélyező erdő'	Föld Erd
12.	parkerdő 'üdülésre, sétára különlegesen alkalmassá tett és gondozott erdő (vmely város környékén)'	Erd
13.	pikkely 'luc- vagy jegenyefenyőből hasított vagy fűrészelt (tetőfedő) fala-pocská'	Erd
14.	színfa 'a fa gesztje mint nyersanyag'	Erd Ipar
15.	védőerdő 'a szomszédos területeknek, építményeknek káros időjárási hatásoktól való védelmére ültetett, kijelölt erdő'; védőerdősáv 'mező-gazdasági területek mentén sáv(ok)ban telepített védőerdő'	Erd Mezőg

**÷ „Közgazdaságtani” fogalomkörü minősítésű szavak
az értelmező kéziszótárban**

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	államkötvény 'az állam által kibocsátott és a visszafizetést szavatoló érték-papír'	Közg
2.	átlagol 'egynemű mennyiségek átlagát kiszámítja'	Közg
3.	dekonjunktúra 'a gazdasági életben pangás, válság, hanyatlás'	Közg
4.	egyenérték, egyenértékes 'árak értékének kifejezésére való pénz, áru'	Közg
5.	fogyasztás 'a termelt javak felhasználása'	Közg
6.	gesztor 'fővállalkozó'	Ker Közg
7.	használati érték 'dolognak emberi szükséglet(ek) kielégítésére való alkal-massága'	Közg
8.	hozam 'vmely befektetés jövedelme; tőkehaszon'	Közg

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
9.	javak 'mindaz, ami emberi szükségleteket elégít ki, pl. anyagi, kulturális javak	Közg is
10.	likvid 'pénzben meglevő vagy könnyen pénzzé tehető'	Közg Pénz
11.	piac 'eladási lehetőség'	Közg
12.	szektor 'a gazdaságnak a tulajdonviszonyok alapján elkülönülő ága'	Közg
13.	tartaléktőke 'későbbi felhasználásra tartalékolt tőke'	Közg
14.	újraelosztás 'a jövedelmek társadalmi csoportok közti elosztásának állami beavatkozással való módosítása'	Közg
15.	vámnyugta 'vám kifizetését igazoló nyugta'	Ker Közg

Példák „zenei, zenetudományi” fogalomköri minősítésű szavakra az értelmező kéziszótárból

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	ábránd 'fantázia', pl. magyar ábránd 'magyar népies dallamokból egybeszótt zenemű'	Zene
2.	csúszkál '<énekes, hegedűs> egyik hangfekvésből a másikba téved át'	Zene biz
3.	etűd 'hangszerre írt, a technikai készség fejlesztésére vagy (művészi, bravúros) bemutatására alkalmas zenedarab'	Zene
4.	gong 'korong alakú bronz ütőhangszer'	Zene
5.	hangköz 'két (egyidejűleg vagy egymás után megszólaltatott) hangnak magasságuk szerinti viszonya, pl. terc hangköz'	Fiz Zene
6.	hármashangzat 'alaphangból és ennek tercéből és kvintjéből álló hangzat'	Zene
7.	klasszicizmus 'a 18-19. sz. fordulóján Európában kialakult, tökéletes szerkezeti egységre törekvő zenei irányzat'	Zene
8.	lágú 'moll <hangnem>'	Zene rég
9.	madrigál 'a 16-17. századi világi zenében többszólamú kórusmű'	Zene
10.	mellhang 'a hangszalagok teljes rezgésével képzett, természetes beszéd- és énekhang' 'a mellüregben rezonáló mélyebb énekhang'	Zene Zene rég
11.	oktáv, oktáva 'a hétfokú skálában vmely alaphangtól számított nyolcadik hang'	Zene
12.	pentaton, pentatonikus 'ötfokú'	Zene
13.	ragtime [regtájm] 'az afroamerikai népzene és az európai szalonzene alapuló, a dzsessz előfutárának tekintett zenei stílus'; 'ilyen zenemű'	Zene
14.	szext 'vmely hangtól számított hatodik hang'; 'e hangok hangköze vagy együttes hangzása'	Zene
15.	virtuóz 'kitűnő technikájú előadóművész'	Zene

÷ „Jogtudományi és igazságszolgáltatási” fogalomköri minősítésű szavak
az értelmező kéziszótárban

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	cégbíróság 'a cégjegyzék(ek)kel kapcsolatos jogi teendőket intéző bíróság'	Ker Jog
2.	elejt '<vádát (megalapozatlansága miatt)> visszavon'	Jog
3.	eljárásjog 'az eljáró hatóságok, ill. a felek jogait és kötelességeit meghatározó jogszabályok összessége'	Jog
4.	gyújtogatás 'tüzeset szándékos okozása mint bűncselekmény'	Jog
5.	haszonbérlet 'ingatlan, üzem vagy jog szerződéses bérlete'; 'haszonbérletbe vett ingatlan, üzem vagy jog'	Jog kiv
6.	hitlevél 'követek megbízólevele'	Jog elav
7.	kiutasítás 'bűntett elkövetőjének korábbi lakóhelyéről (mellékbüntetésének végrehajtása során) történő eltávolítása'	Jog
8.	know-how 'jogvédelemben részesülő, megvehető műszaki, gazdasági ismeret, megoldás'	Műsz Jog
9.	polgárjog 'állampolgárt az államhoz való viszonyában megillető jog'	Jog
10.	rendbontás 'nyilvános rendezvény rendjének megbontása mint bűncselekmény'	Jog
11.	szabadságvesztés 'a személyes szabadság megvonása mint bíróságilag kiszabott büntetés'	Jog
12.	tanszabadság 'egyetemi tanárnak az a joga, hogy előadásai tárgyát és tartalmát maga határozza meg, ill. a hallgatóknak a meghirdetett előadások közötti szabad választása'	Jog Isk
13.	tanúvallomás 'hivatalos eljárás során tanúként tett vallomás'	Jog
14.	vád 'bűncselekmény ténye vagy gyanúja mint bírósági eljárás jogi alapja'; 'ezen alapuló bírósági eljárás', pl. vád alatt áll; 'vádirat' vád 'vádhatóság', pl. a vád képviselője	Jog Jog biz
15.	védenc 'ügyvéd által védett személy'	Jog

÷ „Sportnyelvi” fogalomköri minősítésű szavak
az értelmező kéziszótárban

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	adogatóudvar 'teniszben: a fogadó játékos térfelének az a része, ahová az adogatónak a labdát ütnie kell'	Sp
2.	bajnok 'az e cím elnyerésére rendezett verseny(sorozat) győztese'	Sp
3.	body-building 'testépítés' bodyzik 'testépítéssel rendszeresen, esetleg versenyszerűen foglalkozik'; bodyzók 'testépítéssel (versenyszerűen) foglalkozó (személy)	Sp Sp biz
4.	csavar 'csavarszaltó'; csavarszaltó 'olyan szaltó, amelyben az ugró megfordul a hossz tengelye körül'	Sp
5.	dancs 'labdajátékban az ellenfél játékosára ellen elkövetett szabálytalanság'	Sp kiv

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
6.	előmérkőzés 'vmely mérkőzés előtt ugyanott lejátszott kevésbé fontos mérkőzés' előmérkőzés 'előzetes selejtező mérkőzés'	Sp Sp ritk
7.	formahanyatlás 'sportoló erőnlétében, teljesítményében mutatkozó hanyatlás'	Sp
8.	gerelyhajítás, gerelyvetés 'gerelynek minél messzebb való hajítása mint az atlétika egyik ága, ill. ilyen versenyszám'	Sp
9.	gyúr 'masszíroz', '(különleges gyakorlatokkal) izomzatát (erőteljessé, jól formálttá) fejleszti'; 'edz, testépítést végez'	Sp Sp biz
10.	húz 'evez'	Sp
11.	igazolt 'akit hivatalosan (le)igazoltak'	Pol v. Sp
12.	szer 'tornász'	Sp
13.	tárcsa 'jelzésre használt, színes, nyeles korong', pl. találatjelző tárcsa	Közl Kat Sp
14.	védés 'kapunak góltól való megvédése'	Sp
15.	zsákol '<kosárlabda-játékos> a labdát közlelől felugorva (két kézzel) helyezi, vágja bele a kosárba'	Sp

Látjuk, hogy a szavak jelentős részét a nem szakember, a be nem avatott **nem érti** vagy **nem pontosan érti**, sőt olykor – kontextus nélkül – akár **megettévesztőek** is lehetnek, olyankor, amikor a szó a köznyelvben is él, csak éppen más jelentésben (pl. *csúszkál, fiatalos, piac, zsákol*).

Ugyanakkor azokon a területeken, melyekkel **sok laikus is találkozik**, akár az **iskolában** (iskolai tantárgyak), akár a **gyakorlatban** (autózás, étkezés, testi folyamatok, hobbik stb.), a szakszavak egy része **közismert**, s emiatt **nem is formális, hanem inkább közömbös stílusértékűek**.

Az idézett példák közül ilyen lehet többek között az *ablaktörlő* (gépkocsin), *csavarálatét*, *kar*, *objektív*, *oktáv*, *útpadka*.

Azok, amelyek a specifikus fogalomköri minősítés mellett „bizalmas” stílusminősítéssel is elvannak látva, **kétfélek**. Egy részük ismeretes az adott szakterületen, sporton stb. túl is (*body-zik*, *gyúr*), másik részük inkább az adott szakmán belül él, s ott bizalmas stílusértékű (*csúszkál* 'egyik hangfekvésből a másikba téved át', *vád* 'vádhatóság').

Olyan szakszavak is vannak a példák közt, amelyeket a laikusok is ismernek, de vagy csak a passzív szókincsükben vannak meg, vagy lazábban, „pongyolábban”, kevésbé szabatosan használják őket, mint a szakemberek (*oldalfal*, *rendbontás*, *vád*).

Amint a példák is mutatják, **a specifikus fogalomköri minősítések is kombinálódhatnak egymással**, amennyiben az érintett szó több tudományterületnek is a jellegzetes szakszava.

A példák közt ilyen az „építészeti és műszaki” *oldalfal*, az „erdészeti és szőlészeti” *felújít*, az „erdészeti és ipari” *színfa*, a „közgazdasági és pénzügyi” *likvid*, a „kereskedelmi és közgazdasági” *vámnyugta*, a „fizikai és zenetudományi” *hangköz*, a „kereskedelmi és jogi” *cégbíróság*,

a „műszaki és jogi” *know-how*, ill. vagylagosan a „politikai vagy sportnyelvi” *igazolt*. Három fogalmaköri minősítés együttes használatára példa a „közlekedési, katonai és sportnyelvi” *tárcsa* ‘jelzésre használt korong’, valamint a „műszaki, mezőgazdasági és ipari” *zsugorodás*.

Ha **háromnál több terület** érintett, a „tudományos” minősítés használatos, ahogy fentebb láttuk, esetleg a legjellemzőbb tudományterület, szakma, hobbi stb. megnevezésével kombinálva.

A szavak többsége a mai nyelvből való, de akadnak olyanok is, amelyek korábban voltak a szaknyelvekben használatosak. Ezekben a fogalmaköri minősítés kronolektális minősítéssel kombinálódik. Ilyen a „jogi és elavult” *hitlevél*, a „zenei és régies” *lágy* ‘moll’, valamint a „jogi és kivesző” *haszonbérlet*. Gyakorlatilag mindegy, a három kronolektális minősítés közül melyik van alkalmazva, nagyjából ugyanazt jelentik (korrekt minősítésük az „elavult” volna).

C) A „nem hivatalos” (*nem hiv*) jelölés

Fontos tudni, hogy a „hivatalos” minősítés azt is jelenti, hogy az érintett szakmai fogalomnak ez az **elismert**, mintegy **kodifikált** formája.

A magyar értelmező szótárak ismernek egy „nem hivatalos” minősítést is, amit azok a szavak kapnak, amelyek a látszat ellenére az érintett szaknyelvben ma nem számítanak terminusnak.

Bár látszólag semmi keresnivalójuk ebben a fejezetben, mégis itt hozunk rájuk példákat, elsősorban didaktikai okokból, hiszen nagyon is szorosan kapcsolódnak ellentétükhöz, a „hivatalos” minősítésű szókészleti elemekhez.

A „nem hivatalos” nem stílusminősítés, hanem egyfajta **tájékoztató célzatú jelölés**: az ilyen megjelölésű szavak **bármilyen stílusértékűek** lehetnek.

÷ „Nem hivatalos” jelölésű szavakra az értelmező kéziszótárban

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
1.	adópenztár ‘adóhivatal pénztára’	nem hiv
2.	államvédelem ‘államrendvédelmi szerv’	Pol, nem hiv
3.	bajtárs <katonák megszólításaként>	nem hiv
4.	bank ‘takarékpénztár’	nem hiv
5.	belügy ‘belügyminisztérium’	nem hiv
6.	betegkártya ‘betegbiztosítási igazolvány’	Orvos, nem hiv
7.	börtönviselt ‘aki (közbüntényesként) már ült börtönben’	nem hiv
8.	cigány ‘roma <nép>’, ‘roma személy, különösen férfi’	nem hiv
9.	drog ‘az idegekre izgatóan, kábulatot előidézően ható (mérgező) anyag’	nem hiv

Sor- szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
	kábítószer'	
10.	egyedáruság '(vmilyen nem állami) monopólium'	Ker, nem hiv
11.	ellenvád 'viszonzád'	nem hiv
12.	epeömlés 'téves elképzelésben: az epének vmely szervbe való kóros bejutása'	nem hiv
13.	fajtisztá 'a fajta jellegzetes tulajdonságait tisztán képviselő és örökítő <állat, növény>; fajtatisztá'	nem hiv
14.	fakopács 'fakopáncs. tarkaharkály'	nem hiv
15.	feketemunka 'engedély nélkül végzett, végeztetett munka'	nem hiv
16.	féljegy 'félárú (vasúti) jegy'	nem hiv
17.	fogász 'fogorvos', 'fogtechnikus'	nem hiv
18.	gázkeverék 'benzinnek és olajnak üzemanyagként használt keveréke'	Gépk, nem hiv
19.	gépfegyver 'géppuska'	nem hiv
20.	görögkeleti 'ortodox'	Vall, nem hiv
21.	gyermekbíróság 'fiatalkorúak bírósága'	nem hiv
22.	gyerekorvos 'gyermekorvos', gyerekosztály 'gyermekosztály'	nem hiv
23.	gyűjtőfogház 'a nem jogerősen elítéltek őrzésére és a jogerősen elítéltek ideiglenes őrzésére szolgáló börtön'	kiv, nem hiv
24.	hajtúkanyar 'éles, U alakú kanyarulat'	Közl, nem hiv
25.	hálapénz 'orvosnak, esetleg ápolónak műtét, gyógykezelés után önként nyújtott pénzadomány, tiszteletdíj'	nem hiv
26.	hóhér 'ítélet-végrehajtó'	nem hiv
27.	hullaház 'az a (temetői, kórházi) épület, ahol a holttesteket temetésükig tartják'	nem hiv
28.	kapucédula 'üzemben, hivatalban be-, ill. kilépési engedély'	nem hiv
29.	kisebbségi 'nemzeti kisebbséggel kapcsolatos, azt illető'	Pol, nem hiv
30.	kisvasút 'keskeny nyomtávú vasút'	nem hiv
31.	közellátás 'rövidlátás mint a szem fogyatékosága'	nem hiv
32.	lázkúp 'lázcsillapító végbélkúp'	nem hiv
33.	lökshajtásos 'sugárhajtású'	nem hiv
34.	megyeháza 'a megyei közgyűlés és önkormányzat székháza'	kiv, nem hiv
35.	metrós 'a metró alkalmazottja'	nem hiv
36.	mozsárágyú 'a hivatalosan mozsárnak nevezett harceszköz nem szakszerű köznyelvi elnevezése (nem ágyú)'	Kat, nem hiv
37.	műgyetem 'műszaki egyetem'	rég v. nem hiv
38.	nedvességtartalom 'páratartalom'	Met, nem hiv
39.	nyugdíj 'nyugállomány', pl. nyugdíjba ment	nem hiv
40.	ombudsman 'kormányzati és közhivatali döntésekkel szembeni állampolgári panaszokat vizsgáló, az országgyűlés által választott és annak felelős országos hatáskörű tisztségviselő, az állampolgári jogok biztosa; országgyűlési biztos, országbiztos, szószóló, jogőr'	Pol, nem hiv
41.	összeesket '<anyakönyvvezető a házasulandókat> hivatalosan házastársaknak nyilvánítja'	nem hiv
42.	pártgyűlés 'párttagok gyűlése'	nem hiv
43.	remíz 'kocsiszin villamosok, trolibuszok számára'	Közl, nem hiv
44.	sekk 'sakkban: olyan helyzet, hogy a vezér üthető'	Sp, nem hiv
45.	sintér 'gyepmester'	nem hiv

Sor-szám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése	A szó releváns jelentésének stílusértéke
46.	standard 'szabvány'	nem hiv
47.	szénsav 'szén-dioxid'	nem hiv
48.	tanácselnök '<a pártállamban> tanács végrehajtó bizottságának elnöke'	Tört, nem hiv
49.	tényleges fn 'tényleges katona'	Kat, nem hiv
50.	törvényes gyermek 'törvényes házasságból származó gyermek'	kiv, nem hiv
51.	tövis 'tüske'	nem hiv
52.	utcaseprő '(városi) közterület tisztán tartását végző köztisztasági alkalmazott'	nem hiv
53.	vadházasság 'törvényes házasságkötés nélküli életközösség'	elav, nem hiv
54.	vallató 'az a helyiség, ahol vallatni szoktak'	nem hiv
55.	zálogcédula 'zálogjegy'	nem hiv

Az idézett példák jellegük szerint több csoportba sorolhatók.

Az egyikbe olyan nyelvi formák tartoznak, amelyek tapadással vagy más rövidítési eljárással keletkeztek a „hivatalos”, azaz a szakmában elfogadott, kodifikáltnak tekinthető hosszabb formákból. Ilyen pl. az *adópenztár*, *államvédelem* 'államvédelmi szerv', *belügy* 'belügyminisztérium', *féljegy*, *lázkúp*, *metrós* 'metró alkalmazottja', *műegyetem*, *pártgyűlés*, *tényleges* 'tényleges katona', *vallató* 'vallatóhelyiség').

Itt említhetők meg más, a hivatalos megnevezésnél ugyancsak rövidebb szinonimák (pl. *betegkára*, *börtönviselt*, *gyermekbíróság*, *hálapénz?*, *hullaház*, *kapucédula*, *kisvasút*, *utcaseprő*), valamint az ugyancsak rövidebb kifejezőmódot lehetővé tevő metaforikus és metonimikus megnevezések (pl. *feketemunka*, *hajtúkanyar*, *nyugdíj* 'nyugállomány', *vadházasság*).

A *hálapénz* szónál a kérdőjel arra utal, hogy a szótár nem ad meg szinonimikus értelmezést, így felmerül a kérdés: ha a *hálapénz* nem hivatalos, akkor hogyan nevezik meg hivatalosan? Például egy egészségügyi intézmény belső szabályzatában, ahol arról van szó, elfogadhat-e az orvos hálapénzt.

A félig-meddig költőinek szánt kérdésre a jegyzet egyik lektora, Horváth Péter Iván így válaszolt: „A hálapénz néhány éve történt kriminalizálásáig minden rendelőben ki volt függesztve az annak tilalmáról szóló jogszabályi rendelkezés, és ott csak a *hálapénz* szerepelt, ahogy a 2010 utáni törvényben is.”

Pusztán nyelvi okai lehetnek a *fakopács* alakváltozat „nem hivatalos” minősítésének. Bár a „hivatalos” *fakopáncs* változatban az *n* valószínűleg inetimologikus (másodlagos járulékhang), az *n*-es forma számít kodifikáltnak. A *gyermek*-, ill. *gyerek*- összetételi előtagot tartalmazó szavakban az *m*-es forma formálisabb és választékosabb az *m* nélkülinél. A *ombudsman*, *remíz*, *sekk*, *standard* szavak el nem fogadása mögött a nyelvi purizmust láthatjuk.

Részben ide tartozik a *lökhardtásos* melléknév is, mely Nyelvművelő kézikönyv szerint mind nyelvhelyességi, mind tárgyi szempontból helyteleníthető. Nyelvi szempontból azért, mert az összetételi előtag ige, s nyelvőreink számára – miért, miért nem – nagyon fontos, hogy egy új szóalkotási mód meghonosodását akadályozzák. Nyelvőreink szerint a *lökhardtó* helyett is

helyesebb lenne a *lökéshárító*, mivel az igei előtagú összetételek idegen hatásra keletkeztek a magyarban. Ezek a nyelvművelői értékítéletek nem a szavak használatán vagy a beszélőközösség belső normáján alapulnak, hanem olyan **nyelvi ideológiákon**, mint amilyen a nyelvi purizmus, a nyelvi konzervativizmus és a nyelvi szisztemizmus.

Az idáig említett „nem hivatalos” megjelölésű szavak, szókapcsolatok, szójelentések és alakváltozatok **ugyanolyan szabatos kifejezőmódot tesznek lehetővé**, mint a szakmában teljes mértékben elfogadott, formális stílusú szövegekben is használt „hivatalos” megfelelőik, vagyis a „hivatalos” stílusminősítéssel vagy a fogalomköri minősítésekkel ellátott nyelvi formák, melyekre főntebb, az a) és a b) alfejezetben láttunk példákat.

Vannak további szavak is, amelyek szabatosan használhatók ugyan, mert egyértelműek, viszont motivációjuk félrevezető, tudománytalan vagy más szempontból problematikus szemléletet tükröz. Ez lehet a helyzet a következőkkel: *epeömlés, fajtiszta, gépfegyver, lökhajtásos, mozsárágyú, nedvességtartalom, összeesket (anyakönyvvezető), szénsav* ‘széndioxid’, *tövis* ‘tüske’.

A *cigány*, a *hóhér*, a *hullaház*, a *sintér* esetében nyilván a pejoratív konnotáció az oka (vagy az egyik oka), ami miatt „nem hivatalos” minősítést kaptak.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a valóságban a *cigány* szakmai közleményekben is használatos, így a „nem hivatalos” minősítés inkább „politikai korrekt” hozzáállást, mintsem nyelvi tényt tükröz. Maguk a cigányok és használják ezt az etnonimát az egymás közti kommunikációban is, rosszallás nélkül is. (Amint ebben a szövegben is pejoratív él nélkül van a *cigány* szó használva.)

Végül lehetnek olyan „nem hivatalos” megnevezések, melyek **kevésbé szabatosak** „hivatalos” megfelelőiknél, s emiatt esetleg olykor félrevezetőek. Ilyenkor **megfelelő kontextus** kell hozzá, hogy a jelentésük egyértelmű legyen, ami nem előnyös a terminusok esetében. Ilyen a példák közül a *bank* ‘takarékpénztár’, *drog*, *egyedáruság*, *fogász*, *gázkeverék*, *kisebbségi* ‘nemzeti kisebbségi’.

& ÁTMENETI ÉS KIEGYENLÍTETT STÍLUSÚ SZÖVEGEK

1. Átmeneti stílus

Amint korábban említettük, átmeneti stílusúak azok a szövegek, melyekben két alapstílus jegyei is olyan mértékben jelentkeznek, hogy **mindkettő meghatározónak** mondható a szöveg stílusára nézve.

Szintén volt már róla szó, hogy háromfajta átmeneti stílusú szöveget különböztethetünk meg:

a) formális ÉS bizalmas nyelvi formákat tartalmazó szöveg: ilyen a lazább stílusú tudományos népszerűsítő cikk vagy szakemberek csetelése, fórumozása szaknyelvi, hivatali nyelvi témáról;

b) formális ÉS választékos nyelvi formákat tartalmazó szöveg: ilyen például az esszé vagy az igényes stílusú tudományos népszerűsítő cikk;

c) választékos ÉS bizalmas nyelvi formákat tartalmazó szöveg: ide tartozik például a választékos modorú értelmiségiek egymás közötti levelezése vagy az ilyen választékos modorú értelmiségiek blogja; az újságírói műfajok közül ilyen lehet a glossza.

2. Kiegyenlített stílus

Amint fentebb jeleztük, **KIEGYENLÍTETT STÍLUSÚNAK** tekinthetjük az olyan szövegeket, amelyek nem mondhatók egyértelműen sem bizalmasnak, sem választékosnak, sem formálisnak. Kisebbszámban **bármelyikből tartalmazhatnak elemeket**, de ezek **nem határozzák meg döntő módon a szöveg stílusát**.

A) A kiegyenlített stílusú szövegek két válfaja

(1)

A kiegyenlített stílusú szövegek egy része egyaránt tartalmaz bizalmas, formális és választékos stílusértékű elemeket, vagyis **többféle stílus elemei keveredhetnek** bennük. Az egyik lehetséges változat például az olyan szöveg, amelyben a választékos stílusértékű elemek dominálnak ugyan, de akadnak benne bizalmas, sőt formális stílusúak is, nem számítva most a minden típusú szövegben jelenlévő közömbös stílusértékű elemeket.

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy ez a „**kevertség**” **nem zavaró**: a szövegben nem úgy keverednek a nyelvi formák, hogy azok a többiekétől elütő stílusértékük miatt stílustörést

eredményeznének. A környezetüktől feltűnően elütő stílusértékű nyelvi formák a kiegyenlített stílusú szövegekben **stíluselemek**, **nem** pedig **stílushibák**.

Az ilyen típusú kiegyenlített stílusú szövegekben az eltérő stílusértékű elemek mintegy **kioltják egymást**, ezért kelti a szöveg stílusa a kiegyenlítettség benyomását, s így az ilyen szöveget nem lehet egyértelműen informálisnak, formálisnak vagy választékosnak minősíteni.

(2)

A kiegyenlített stílusú szövegek másik része **szinte csak közömbös stílusértékű** elemeket tartalmaz, ezért nem mondható sem informálisnak, sem formálisnak, sem választékosnak.

A kiegyenlített stílusú szövegek általában **érzelmileg** is meglehetősen **semlegesek** (szemben az informális és a választékos stílusú szövegekkel, melyek érzelmileg telítettek is lehetnek), de **nem** kell, hogy teljesen **személytelenek** legyenek (mint a formális stílusú szövegek).

Kiegyenlített stílus valószínűleg leginkább olyan beszédhelyzetekben jelentkezik, melyek **nem** mondhatók kifejezetten **informálisnak**, de **formálisnak** sem.

A kiegyenlített stílusú diskurzusokban viszonylag **csekély számban** fordulnak elő **stilisztikailag jelölt** nyelvi formák, pl. erős érzelmi töltésű szavak, archaizmusok és formai neologizmusok. Épp ezért feltehetőleg **nagyobb mértékben** fordulnak benne elő **közömbös stílusértékű** szavak, mint az informális, a formális vagy a választékos diskurzusokban.

Megformáltság szempontjából a kiegyenlített stílusú szövegek általában **rendezettek** vagy **gondozottak**, a rendezetlenség nem jellemző rájuk.

Ami a műfajokat illeti, kiegyenlített stílusban is megvalósulhat egy **beszélgetés alkalmi beszédpartnerek közt** (pl. egy váróteremben), de egy **hivatali ügyintézés** is vagy egy **szakmai beszélgetés** vagy **munkaértekezlet** formálisabb körülmények között. Szintén kiegyenlített stílusúak lehetnek a **szakmai előadások** is, beleértve az **egyetemi oktatók előadásait**, de a **tanári előadásokat** is általában.

Ezekből nem rínak ki sem a formális, sem a választékos, sem az informális elemek, s az előadó egyéniségétől függ, hogy milyen módon és milyen mértékben vegyíti ezeket.

Manapság ugyancsak kiegyenlített stílusúak a **rádiós, tévés beszélgetések** (sőt sokszor az informális elemek dominálnak bennük).

Az írott nyelvi műfajok közül kiegyenlítettettek lehetnek bizonyos sajtónyelvi műfajok, pl. a **hír**, a **közlemény**, a **kommentár**, a **tudósítás**; a hivatali nyelvi műfajok közül kiegyenlítettként valósulhat meg egy **beadvány**, **önéletrajz** vagy **motivációs levél** is.

Internetes példa kiegyenlített stílusú szövegre:

7-kor indult a komp (a nyolcórásra már nem volt autósjegy), 6:15-re kellett kint lennünk, 6:50-kor el is kezdtek beszállítani minket. Elég laza nép a norvég, kevés dolog működik arrafelé pontosan, a fentemlített ár-apálytól eltekintve. 7 után kicsivel elindultunk és élveztük a

mini-szigetek látványát, melyek közt átlavírozva kijuthatunk a nyílt óceánra. Az utolsó kis szigetcské egyikenél - ekkor olyan másfél órája voltunk vízen - bement a kapitány, hogy ne nagyon mászkáljunk, vagy ha igen, nagyon óvatosan, és semmit ne hagyjunk az asztalon, mert nagyon erős hullámokra (videó) kell számítani. És akkor elkezdődött a hullámvasút (videó). Először csak enyhe hullámvasút volt, de aztán az emberek elkezdtek rosszul lenni és bizony nem is mindenkinek sikerült zsákba intézni az intézendőt. Mi családiragremekül bírjuk a hajókázást, most sem lettünk rosszul, de bizony nem sokon múlt. 4 óra tömény himbálózás után én eljutottam oda, hogy kikészítettem egy szem gyógyszert, de nem mertem bevenni. A férjem is zöldült eléggé, de akkor már láttuk az úticélt és hamar ki is kötöttünk. Végre indulhattunk felfedezni ezt az óceánból kiemelkedő kőszörnyeteget, a Lofoten szigetcsoportot. Az eső kis szünetekkel szakadt és 9 fok volt, de az út minden percét élveztük. Különbözőbb terv nélkül elindultunk észak felé, követve a tömeget. Egy ideig mentünk elszántan, de aztán nem bírtuk tovább és megálltunk gyönyörködni. Innentől kezdve nagyjából így telt a napunk: 500 méter autózás, 10 perc gyönyörködés. A lofoteni autót ezt szerencsére lehetővé tette a rengeteg parkolóval és megállóöböllel.

Lassan kibontakozott egy útiterv, legalábbis volt elképzelésünk, hogy nagyjából hova akarunk eljutni. Eleve reménykedtem benne, hogy meg tudjuk nézni Nusfjordot, ezt a gyönyörű kis halászfalut, de nem mertem komolyan tervezni vele, mert abban sem voltunk biztosak, hogy sikerülni fog autóval felférnünk a kompra. Kiderült tehát, hogy eljutunk Nusfjordba, így arra vettük az irányt. A "sziget" belseje is tele van vízzel, tavakkal, így tényleg kizárólag a navi alapján tájékozódhatunk, különben elsőre tuti eltévedtünk volna. Nusfjord egy picike falu, tipikus vörös, fehér szegélyű faházakkal. Ma skanzenként üzemel, egy-két házban meg is lehet szállni, de igazából nincs a faluban annyi látnivaló, hogy érdemes lenne megszállni. Egyszer majd, amikor kimondottan csak Lofotent akarjuk megnézni és ott töltünk mondjuk 4-5 napot, akkor majd talán pont itt (is) szállunk meg. Viszonylag korán értünk oda, és rögtön a hajót után nem nagyon vágytunk reggelire, így már 12 előtt faltuk az ebédet, én ismét olyan finom tejszínes-tárkonyos hallevest. Ebéd közben észrevettük a szemközti sziklán hemzsegő sirályokat. Borzasztó hangosak voltak, és elképzelhetetlenül nagyok. Igazi tengeri, mit tengeri, óceáni sirályok. Ebéd után jó félórát azzal töltöttünk, hogy az újdonsült sirálycsaládokat lestük. Nagyon cukik a sirályfiókák, kis fehér hógolyók :-)

F: Keressünk a szövegben informális, formális, választékos és közömbös stílusértékű elemeket, s állapítsuk meg ezek hozzávetőleges arányát.

F: Mely nyelvi formák tekinthetők a szövegben stíluselemnek?

HF: Keressünk egy tipikusan kiegyenlített stílusú szöveget, és írjuk le, milyen jegyek alapján gondoljuk a szöveget tipikusan informálisnak!

B) A közömbös stílusérték

Amint fentebb jeleztük, a kiegyenlített stílusú szövegek második típusában a szókészleti elemek döntő többsége **közömbös stílusértékű**. Ebben az alfejezetben a szótárak többségében „láthatatlan” (mert külön stílusminősítéssel többnyire nem jelölt) közömbös stílusértékkel foglalkozunk.

Közömbös stílusértékűek azok a nyelvi formák, amelyek **bármilyen beszédhelyzetben** előfordulhatnak, s ennek megfelelően **bármilyen stílusú szövegben stilisztikailag jelöletle-**

nek. Ez azt jelenti, hogy sem a nagyon informális stílusú diskurzusokban, sem a nagyon formális diskurzusokban nem hatnak zavaróan (idegesítően, nevetségesen stb.), s egyikben sincs sajátos (szándékolt) stílushatásuk, vagyis nem stíluselemként használják őket a szerzők.

Ez utóbbi kitételekre azért van szükség, sokféle nyelvi forma jelenhet meg számára eredendően idegen környezetben, de olyankor az vagy zavaró (ha tévedésből került idegen környezetbe, vagyis **stílustörésről** van szó), vagy pedig **stíluselemként** funkcionál (ha tudatosan került a közlés adott helyére).

A nyelvi formák közömbös stílusértékét a szótárak – a Termini-szótár kivételével – nem jelölik, a közömbös stílusértékű szavakra a **stílusminősítés hiánya** utal. Ez azt a benyomást kelti, hogy ez a stílusérték nem fontos, vagy akár úgy is tűnhet a szótárolvasónak, mintha ilyen stílusérték nem is létezne. Erről nincs szó; a közömbös stílusérték ugyanolyan reális kategória, mint a többi.

Az anyanyelvét (vagy bármely idegen nyelvet) elsajátító beszélőnek éppúgy meg kell tanulnia azt, hogy pl. az *eszik* szót bármilyen beszédhelyzetben használhatja, mint azt, hogy a *kajál* szó inkább csak informálisabb beszédhelyzetekhez illik, ezzel szemben a *fogyaszt* ige 'eszik' értelemben ellenkezőleg, inkább a formálisabb beszédhelyzetekben használatos.

A közömbös stílusérték valószínűleg azért nincs jelölve a szótárakban, mert az ilyen stílusminősítésű szavakból van a legtöbb, s a szótárak takarékosági okokból csak azokat jelölik, amelyek NEM közömbös stílusértékűek. Tehát a közömbös stílusérték az alap, amelyhez viszonyítva az egyéb stílusértékű nyelvi formák kitűnnek.

÷ Stílusminősítés nélküli szavak az értelmező kéziszótárban

Sorszám	A szó (releváns jelentésének) értelmezése
1.	ájulás 'az eszmélet hirtelen elvesztése'; 'az ezt követő (rövid ideig tartó) öntudatlan állapot
2.	akadékoskodik 'vmit túlzott, kicsinyes aggályoskodással gátol'; akadékos 'aki akadékoskodik'
3.	áldatlan 'amiből csak baj, kellemetlenség származik'
4.	birtokol 'birtokában tart, a sajátjaként, vagy a saját hatalmában tart'
5.	bója 'vízen vmely helyet megjelölő lehorgonyzott úszó test'
6.	cégjegyzék 'a cégeket nyilvántartó hivatalos jegyzék'
7.	cimbalom 'asztalszerű húros ütőhangszer'; cimbalomverő 'cimbalom megszólaltatására való, puha bunkós végű pálcika'; cimbalmozik 'cimbalmon játszik'
8.	cimbora 'szórakozásban, játékban stb. gyakori társunk, jó pajtásunk'
9.	csapnivaló 'nagyon silány'; 'haszontalan, komisz'
10.	csillagász 'csillagászáttal foglalkozó tudós'; csillagászat 'a világegyetem megismerésével, az égitestekkel foglalkozó tudomány'; csillagjóslás 'jóslás, amely az égitestek helyzetéből véli meghatározni a jövőt; asztrológia'
11.	diéta 'meghatározott egészségügyi szempontok szerint előírt étrend'; "fogyókúra"; diétás 'diéta szerint készített'; 'diéta szerint étkező'; „diétás ételeket készítő, ill. árusító”; diétázik 'diéta szerint étkezik'; 'fogyókúrázik'
12.	dirr-durr <lövöldözés, ill. ütések hangjának utánzására>
13.	egyelőre 'most és még egy ideig'

14.	egytálétel 'egy fogásból álló (kiadós) meleg ebéd, ill. vacsora'
15.	éléskamra 'lakásnak élelmiszerek tárolására használt kisebb helyisége'
16.	ellátogat 'elmegy látogatóba vhoval'
17.	előszoba 'a lakás bejáratát a belső helyiségekkel összekötő szoba'; 'várószoba'
18.	érdeklődik 'figyelme (hajlama alapján) tartósan vmely tárgyra, tevékenységre, tartalomra irányul'; 'vonzódik vmihez'; 'kérdőzködik, tudakozódik'; 'kíváncsiságot (és vonzódást) mutat vki iránt'
19.	felment 'vmely kötelesség vagy kötelezettség teljesítése aló mentesít'
20.	főznievaló 'étel főzéséhez szükséges nyersanyag'
21.	frizura 'hajviselet'; 'vkinek vmilyen módon fésült haja'
22.	gondatlan 'felületes, nem gondos'
23.	gömbölyget 'fokozatosan gömbölyűvé alakít'; gömbölyít 'gömbölyűvé vagy hengeressé alakít'; gömbölyödik 'fokozatosan gömbölyűvé válik'
24.	gyógyszerész 'gyógyszerek elkészítésére és kiszolgáltatására egyetemen képesített szakember'; gyógyszerészet 'gyógyszertan', 'a gyógyszerész szakmája'
25.	gyűlöl 'ellenséges indulatot, heves ellenszenvet érez vki, vmi iránt'; gyűlölet 'heves ellenszenv, ellenséges indulat'; gyűlöletes 'gyűlöletet keltő'
26.	hajtókar 'szerkezet meghajtására való forgatható kar', pl. a daráló hajtókarja
27.	hullámbádóg 'hullámos keresztmetszetű (tetőfedő) bádoglemez'
28.	hűsöl 'meleg időben árnyékos, hűs helyen pihen'
29.	idegbaj 'idegbetegség'
30.	időszak 'időnek meghatározott szakasza'; 'időköz, ciklus'
31.	injekció 'gyógyszernek a szervezetbe való befecskendezése'
32.	írószer 'íráshoz szükséges eszköz, kellék'
33.	izeg-mozog 'nyugtalanul mozgolódik, fészkelődik'
34.	izomzat 'a test vagy vmely testrész izmainak összessége'
35.	jajgat 'jajkiáltásokat hallat, fájdalmasan fel-felnyög'; jajkiáltás 'felkiáltás a <i>jaj</i> szóval'
36.	jelentéktelen 'elhanyagolhatóan csekély, nem számottevő', 'figyelemre nem méltó, mellékes', 'akinek tehetsége, szerepe nagyon csekély'
37.	kerékpár 'fémvázon, egymás mögött levő két kerékből álló, pedállal, esetleg segédmotorral hajtott könnyű jármű'
38.	kígyózik 'hosszan, jobbra-balra hajló vonalban halad'; 'kígyóvonalban mozog, tekergőzik'
39.	kődarab 'egy darab kő'
40.	kötöde 'kötöttárut készítő műhely, üzem'
41.	kripli '(jelzőként) beteg(es, vézna alak)
42.	laboráns 'laboratóriumi, gyógyszerészeti segéderő'
43.	letol 'lejjebb vagy lenti helyre tol'; 'tolva leenged'
44.	lomb 'nem tűlevelű fa vagy bokor leveleinek összessége'; 'leveles faág'; lombtalan 'aminek nincs lombja'; lomberdő 'lomblevelű fákból álló erdő'
45.	mangalica 'göndör szőrű, lógó fülű zsírsertés'
46.	megbabonáz 'a hiedelem szerint varázslattal megront vkit, vmit'
47.	megbetegít 'beteggé tesz'
48.	mező 'alacsony növényzetű, különösen füves (sík) terület'; 'szántóföld'
49.	nemigen 'alig, aligha'; 'nagyon ritkán'
50.	mocorog 'halkan mozgolódik, izeg-mozog'; moccan 'apró mozdulatot tesz'
51.	mocsok 'sűrű, ragadós piszok'; mocskos 'nagyon piszkos'
52.	nitrát 'a salétromsav sója vagy észtere'
53.	négyszög 'négy egyenessel határolt síkidom'; 'ilyen alakzat vagy terület'
54.	nembeli 'vmelyik nemhez tartozó', pl. mindkét nembeli gyermekek
55.	nokedli 'galuska'

56.	nyakas 'konok, makacs, önfejű'
57.	nyalánk 'aki, ami szeret nyalakodni, torkoskodni'; nyalánság 'vkinek nyalkánk természete', 'élvezetből fogyasztott finom étel, csemege'
58.	oklevél 'szakképesítést igazoló, az annak megfelelő munkakör betöltésére jogosító okirat'; 'kiváló teljesítményért adott (díszes) okirat'
59.	oltókés 'fa oltásához való egyenes élű kés'
60.	orvul 'alattomosan és gonoszul'
61.	öntvény 'öntéssel készült készgyártmány'
62.	összefüggés 'az a tény, hogy vmi összefügg vmivel'; 'az ilyen dolgok közötti viszony, kapcsolat'; összefüggéstelen 'egymáshoz nem kapcsolódó, összefüggés nélküli'
63.	összehúzza magát 'összegörnyedve minél kisebb helyet igyekszik elfoglalni'; 'szerényebben (kezd) él(ni)'
64.	paplan 'pehellyel, vattával stb. töltött tűzdelt takaró'; paplanhuzat 'paplanra ráhúzható vékony burkolat'; paplanos ágy 'amelyben takaróul paplant használnak'
65.	paprika 'a paprikának mint növénynek a termése'; 'szárított paprikából őrölt piros, por alakú, (csípős) fűszer'
66.	pedagógus 'neveléssel, oktatással hivatásszerűen foglalkozó személy'; 'neveléstannal foglalkozó személy'; '<vmilyen módon> nevelő személy', pl. jó, rossz pedagógus
67.	porcukor 'porrá tört, őrölt cukor'
68.	prém 'szőrmének feldolgozható szőrös állatbőr'; 'szőrme'; prémes '(értékes, nemes) prémet szolgáltató <állat>', 'prémmel díszített, bélelt <ruhadarab>'
69.	pufog 'sorozatosan puffanó, pukkanó hangokat ad'; '<több nagyhangú kijelentés> elhangzik'
70.	ródlí '(lejtőről való lecsúszásra) sporteszközként is használt, kormány nélküli kis szánkó'; ródlizik 'ródlival szánkózik'
71.	rugó 'acél vagy más rugalmas anyag szálából, szalagjából hajlított vagy csavart, rugalmas alkatrész'
72.	rüh 'a rühatka által okozott, erős viszketéssel járó bőrbetegség'; rühes 'rühben szenvedő', rühesség 'az az állapot, hogy vki, vmi rühes'
73.	selejtes 'gyenge minőségű, hitvány, silány'
74.	sláger 'divatos, könnyű zenedarab, dal'; slágerlista 'slágerek sikerlistája'
75.	sugároz '<energiát> sugarak alakjában folyamatosan kibocsát'
76.	sugárzik 'fény sugarakat bocsát ki'; sugárzás 'az a tény, hogy vmi sugárzik'
77.	suhog '<(sebesen) mozgó vékony tárgy, kelme, dolog> huzamosabb, tompán zúgó hangot hallat'; suhint 'úgy vág a levegőbe vmivel, hogy suhogó hangot kelt'
78.	szavatartó 'aki meg szokta tartani az ígéretét'
79.	széktámla 'széknek a hát megtámasztására való része'
80.	tag 'testrészt, különösen végtag', 'közösségnek vmely egyede'; 'szervezetnek, testületnek tisztség nélküli, egyszerű résztvevője'; 'tagosított földterület(nek nagyobb darabja); 'összetett egésznek elkülönülő része'
81.	tejel '<fejős állat> rendszeresen tejet ad'; tejelő 'olyan <fejős állat>, amely (vmilyen mértékben) tejel'
82.	tisztviselő 'hivatali vagy társadalmi, pártbeli tisztséget betöltő (személy)'; tisztviselő 'hivatali munkakörben dolgozó alkalmazott'
83.	tölcsér 'kúp alakú, csúcsán vékony csőben végződő eszköz, amellyel szűk nyílású edénybe folyadékot öntenek'; tölcsérral kell bele vagy a fejébe tölteni a tudományt 'nehezen fog az esze'; 'kúp alakú üres eszköz, alkatrész'; 'kúp alakú ostya, amelybe fagyaltot mérnek, ill. <fagyaltból> az ebbe mért adag'; 'ilyen alakú (lég)örvény'; 'a földben ilyen alakú mélyedés'
84.	törekedik 'erőfeszítéssel, fáradozva igyekszik vmit elérni'; törekvés 'az a tény, hogy vki törekszik'; 'vmire irányuló akarat'; törekvő 'törekvést, célratörő iparkodást mutató'
85.	ujjhajtóka 'ruhadarab ujjának visszahajtott vége'

86.	úszás 'az a cselekvés, hogy vki, vmin úszik'; 'ez mint sport(ág)'
87.	utánzat '(megtévesztő szándékú) utánzással készített mű, tárgy'
88.	ügyvéd 'jogi tanácsadással, jogvédelemmel, szerződések és okiratok készítésével, ill. letétek kezelésével hivatásszerűen foglalkozó, megfelelő vizsgát tett jogvégzett személy'
89.	ünnep 'nagyobb közösségben: jelentős esemény, személy emlékének, vmely eszme tiszteltének szentelt nap'; ' munkaszüneti nap (rendszerint a vasárnap kivételével)'; 'szűkebb közösség, család, személy számára jelentős, örvendetes esemény napja, évfordulója'; ünnepély 'nagyobb, rendszerint műsoros ünnepség'; ünnepség 'ünnepi rendezvény'
90.	üt-vág 'agyba-főbe ver, dühödten ütlegel'
91.	védekezőképesség 'védekezésre, ellenállásra való képesség'
92.	vérontás 'harcban való öldöklés'; 'élőlény megölése vérének kiontása által'
93.	villám 'felhők vagy felhő és talaj között fény- és hangjelenség kíséretében történő nagy erejű villamos kisülés'; villámlik 'villám cikázik az égen'; villámlás 'az a jelenség, hogy villámlik'
94.	vőlegény 'férfi, akinek menyasszonya van'; 'férfi az esküvője napján'; vőlegénység 'az a tény, állapot, hogy vki vőlegény'
95.	zajsint '(városi, közlekedési stb.) zaj mértéke'
96.	zavargás 'kisebb lázongás, forrongás'
97.	zegzug 'zug, szöglet, sarok'; zegzugos 'szeszélyesen tört vonalú, ide-oda kanyarodó'
98.	zizeg '<könnyű anyag> súrlódva halk, folyamatos hangot ad'; zizegés 'akkor keletkező hang, amikor vmi zizeg'
99.	zutty <nagyobb tömegű test puffanó esésének vagy zöttyenésének utánzására>
100.	zsemle, zsömlé 'kis kerek, domború, 5–6 dkg súlyú péksütemény'

A bemutatott szavak közt szép számmal találunk olyanokat, melyeknek a használata nem jellemző a bizalmas stílusú szövegekre, így valójában nem közömbös, hanem inkább (kissé) formális és (kissé) választékos stílusértékűek: *birtokol, éléskamra, ellátogat, felment, írószer, jalkiáltás, kígyózik, nembeli, oklevél 'diploma', orvul, szavatartó, széktámla, tag 'testrész', tisztségviselő, ujjhajtóka, védekezőképesség, vérontás.*

Ezek némelyike rövidebb formában használatos a bizalmas stílusú szövegekben: *kamra* (de még inkább: *spájz*), *támla*, *hajtóka*.

Külön csoportként érdemes megemlíteni azokat a szóképzési elemeket, amelyek terminusok is, de vagy figyelmetlenségből maradt el mellőlük a fogalomkörü minősítés, vagy azért, mert közismertek, a köznyelvben is gyakoriak. Ilyen lehet pl. a *cégjegyzék, csillagász, csillagászat, gyógyszerész, gyógyszerészet, hajtókar, hullámbádog, idegbaj, injekció, izomzat, laboráns, négyszög, nitrát, oltókés, öntvény, rugó, rüh, sugároz, sugárzik, ügyvéd, zajsint.*

A példák közt olyan szavakat is találunk, melyek használata a formális stílusú szövegekre nem jellemző. Ezek sem közömbös stílusértékűek, hanem inkább (kissé) bizalmasak és/vagy (kissé) választékosak: *akadékoskodik, cimborá, csapnivaló, dirr-durr, izeg-mozog, kripli 'beteg(es), vézna ember', megbetegít, moco-rog, moccan, mocsok, nyalánk, összehúzza magát, pufog, suhog, üt-vág, zegzug, zegzugos, zizeg.*

E szavak egy része tartalmánál fogva nem szokott gyakran megjelenni formális stílusú szövegekben (pl. *összehúzza magát 'összegörnyedve igyekszik minél kisebb helyet elfoglalni', suhog, suhint, zizeg, zutty*), de attól még tény, hogy inkább bizalmasnak és választékosnak érződnek.

A föntebb idézett szavak egy része hangutánzó-hangulatfestő jellege vagy ikerszó mivolta miatt nem illik a formális szövegekbe, pl. *dirr-durr, izeg-mozog, moco-rog, moccan, pufog, suhog, üt-vág, zegzug, zizeg, zutty*. Ezekhez valójában az „expresszív” minősítés illene, de ilyet értelmező szótáraink nem ismernek.

A *nyakas* szó inkább választékos, mint közömbös stílusértékű, a bizalmas és a formális stílusú szövegekben legfeljebb néhány állandósult szókapcsolatban fordul elő, pl. *nyakas kálvinista, nyakas magyar, nyakas székely*.

Nem vettünk be a példák közé formaszavakat, mert azok értelmezése többnyire bonyolult, ill. jelentésszerkezetük nagyon szerteágazó.

Felsorolásképpen megemlíthetjük azokat a szófajokat, melyekhez kizárólagosan vagy jellemzően közömbös stílusértékű szavak tartoznak. Ilyenek:

- a) a **segédigék** (pl. *való, volna, fog, szokott*),
- b) a **névtutók** (*alatt, mellé, után, vmihez képest*),
- c) a **kötőszók** (*mert, hogy, és, tehát*),
- d) a **partikulák** (*ám, hadd, bárcsak, hiszen*),
- e) a **névelők** (*a, az; egy*),
- f) a **tagadószók** (*nem, ne*),
- g) a **módosítószók** (*állítólag, valószínűleg, alighanem, általában*),
- h) a **névmások** (*ő, ez, hol, aki*),
- i) a **határozószók** (*belül, holnap, gyakran, eléggé*).

Érdeemes még megjegyezni, hogy gyakran a szó **alapjelentése közömbös stílusértékű**, közhasználatú köznyelvi szó, a többi jelentése viszont már nem az, hanem különböző szakmában használt szakszó, amely ennél fogva kisebb-nagyobb mértékben formális stílusértékű.

Például a *felment* szó a táblázatban szereplő alapjelentésében közömbös stílusértékű, a többi jelentése azonban már fogalomköri minősítésekkel van ellátva. Egy szókapcsolat, melyben a *felment* szerepel, „választékos” stílusminősítésű. Az egész szócikk így fest:

felment © ts ige 1. Vmely kötelesség vagy kötelezettség teljesítése alól mentesít. | *Isk: Vmiből felment*: vmely tantárgy foglalkozásai alól mentesít. | *vál: felmentve érzi magát*: elhárítja a felelősséget. 2. *hiv* Vkit magasabb állás, beosztás betöltése alól mentesít, ill. így elmozdít. *felmentik a nagykövetet*. 3. *Kat* Ostromtól megszabadít. *felmenti a várat*. 4. *Jog* <Vádlottat> bírói határozattal büntetlennek nyilvánít.

Más esetekben az **alapjelentés** ugyancsak **közömbös stílusértékű**, a további jelentések pedig **metaforikus** jellegűek, és sajátos, a közömböstől eltérő stílusértéket hordoznak. Például az alapjelentésében közömbös stílusértékű *éléskamra* szónak van egy „választékos” stílusminősítésű, metaforikus jelentése: ‘vminek legtermékenyebb, élelmiszerben gazdag vidéke’; az *idegbaj* szónak van egy „szépitő” minősítésű ‘elmebaj’ jelentése, továbbá egy „bizalmas és túlzó” stílusminősítésű ‘idegesítő helyzet, feszült lelkiállapot’ jelentése; a *tejel* igének is van egy metaforikus jelentése a szlengben: ‘fizet’ (a szótárban az „argó” stílusminősítést kapja).

Természetesen **ugyanannak a szónak is lehet mind formális, mind választékos vagy bizalmas átvitt jelentése**. Például a *sugárzik* szónak két szaknyelvi (fizikai) jelentésárnyalata is fel van tüntetve a szótárban, s három átvitt, „választékos” stílusminősítésű jelentése, ill. jelentésárnyalata. A szócikk egésze így néz ki:

sugárzik ② tn ige 1. Fénysugarakat bocsát ki. | *kissé vál* Erősen fénylik, ragyog. 2. *Fiz* | <Anyag> sugárzással energiát bocsát ki. **A rádium sugárzik.** | <Energia> sugár alakban terjed. **Sugárzik a hő.** 3. *vál* | <Vmely érzés, lelki, szellemi adottság> szembetűnően megnyilvánul. **Sugárzik róla az öröm.** | <Személy, arc> vmely érzést, tulajdonságot a figyelmet megragadó hatással fejez ki. **(Arca) sugárzik a büszkeségtől.**

Mivel a **szaknyelvekben** sok a **metafora**, az átvitt jelentés nemcsak választékos vagy bizalmas stílusértékű lehet, hanem **formális** is. Nézzünk meg erre két példát!

Az *injekció* szó alapjelentése nem kapott minősítést a szótárban, így a szótárírók szerint közömbös stílusértékű, bár kétségtelenül orvostudományi szakszó. A fogalomkörü minősítés hiányát közismertsége magyarázza. A szótár feltünteti az alapjelentésnek egy „bizalmas” stílusminősítésű metonimikus jelentésárnyalatát (‘gyógykezelés’), valamint egy további, stílusminősítés nélküli – vagyis közömbös stílusértékű – metonimikus jelentését (‘gyógyszer’). Ezenkívül a szótár közli a szónak egy metaforikus szaknyelvi jelentését is (‘szilárdítás’):

injekció ③ fn 1. Gyógyszernek a szervezetbe való befecskendezése. | *biz* Ezzel való orvosi gyógykezelés. **Injekcióra jár.** 2. Erre való, ampullába zárt gyógyszer. 3. *Műsz* Talajnak, régi tárgynak stb. (vegyi) anyag belövellésével való szilárdítása.

Második példánk a *mező* szó, melynek alapjelentése köznyelvi, közismert, s így közömbös stílusértékű. A szótár másodikként egy „sajtónyelvi és választékos” minősítésű átvitt, metaforikus jelentést tüntet fel, s az e jelentést tükröző állandósult szókapcsolatokat. Tartalmaz egy, alighanem ezek mintájára alakult „tréfás” minősítésű állandósult szókapcsolatot is. Utána a szótár négy szaknyelvi jelentést tüntet fel; ezek mind metaforikus átvittel jöttek létre, s a szótárban „történettudományi”, „fizikai”, „sportnyelvi”, ill. „informatikai” minősítést kapnak.

mező ② fn 1. Alacsony növényzetű, különösen füves (sík) terület. **Erdők és mezők.** | Szántó-föld. **A mezőn dolgozik.** | *táj* Rét, kaszáló. 2. *sajtó vál* Tevékenység színtere. **A harc mezeje; a becsület mezején:** a) harctéren; b) hivatásának lelkiismeretes teljesítése közben; **a tettek mezejére lép:** cselekedni kezd; tréf: **a távozás (hímes) mezejére lép:** elmegy. 3. *Tört* Pajzsmező. 4. *Fiz* Erőtér. **Mágneses mező.** 5. *Sp* Sakktáblán: a 64 négyzet vmelyike. 6. *Inf* A számítógépes tárnak meghatározott adatok bevitelére, kihozatalára, ill. előkészítésére szolgáló, címmel megjelölt része.

& ÖSSZEFOGLALÁS

Az alapstílusok rendszerét így foglalhatjuk össze:

<p>EGYÖNTETŰ STÍLUSOK</p> <p>A) bizalmas: dominánsan bizalmas stílusértékű nyelvi formákat tartalmazó szöveg (a közömbös stílusértékűeket nem számítva)</p> <p>B) formális: dominánsan formális stílusértékű nyelvi formákat tartalmazó szöveg (a közömbös stílusértékűeket nem számítva)</p> <p>C) választékos: dominánsan választékos stílusértékű nyelvi formákat tartalmazó szöveg (a közömbös stílusértékűeket nem számítva)</p>
<p>ÁTMENETI STÍLUSOK</p> <p>a) formális és bizalmas nyelvi formákat tartalmazó szöveg: pl. tudományos népszerűsítő cikk (lazább stílusú), szakemberek csetelése, fórumozása</p> <p>b) formális és választékos nyelvi formákat tartalmazó szöveg: pl. esszé, tudományos népszerűsítő cikk (igényes stílusú)</p> <p>c) választékos ÉS bizalmas nyelvi formákat tartalmazó szöveg: pl. választékos modorú értelmiségiek egymás közötti levelezése vagy az ilyen választékos modorú értelmiségiek blogja; az újságírói műfajok közül ilyen lehet a glossza</p>
<p>KIEGYENLÍTETT STÍLUS</p> <p>a) bizalmas és formális és választékos nyelvi formákat tartalmazó szöveg, miközben egyikük sem dominál (a közömbös stílusértékűeket nem számítva)</p> <p>b) dominánsan közömbös stílusértékű nyelvi formákat tartalmazó szöveg, melyben csak jelentéktelen számban fordulnak elő formális, választékos vagy bizalmas stílusértékű nyelvi formák</p>
<p>VEGYÜLÉKES STÍLUS</p> <p>– olyan stílusú szöveg, melyben zavaró módon keverednek két vagy több alapstílus jegyei</p> <p>– minőségi szempontból az ilyen szöveg rendezetlen vagy zilált</p>

Fontos hangsúlyozni, hogy a meghatározásokban szereplő „*dominánság*” (*dominancia*) **nem jelent feltétlenül statisztikai többséget**, hanem csupán azt, hogy pl. a dominánsan bizalmas stílusú szöveg stílusát alapvetően a bizalmas stílusértékű nyelvi formák határozzák meg, attól függetlenül, hogy statisztikailag többségben vannak-e.

Ha a közömbös stílusértékű szavakat nem számítjuk, akkor valószínűleg csakugyan többségben vannak, de nem zárhatjuk ki azt sem, hogy nem.

A vegyülékes szövegekkel nem foglalkozunk, mivel nincsenek hozzá megfelelő alapkutató-sok, az ilyenek létezésének feltételezése egyelőre csak benyomásokon alapul.

Összehasonlító táblázat

	<i>Egyöntetű</i>			<i>Kiegyenlített</i>
	<i>Informális</i>	<i>Formális</i>	<i>Választékos</i>	
érzelmi töltésű elemek	+	-	+	-
személytelenség	-	+	-	-
neologizmusok	+	(+)	-	-
archaizmusok	-	(+)	+	-
közömbös stílusértékű elemek	+	+	+	+
rövidebb, ill. egyszerűbb elemek	+	-	+	+
hosszabb, ill. körülményesebb elemek	-	+	+	+
gondozottság	-	+	+	+
rendezettség	+	-	-	+
rendezetlenség	+	-	-	-
standard nyelvváltozat	+	+	+	+
nyelvjárás	+	-	-	-

& SZAKIRODALOM ÉS NYELVMŰVELŐ IRODALOM

- Armstrong, Nigel–Mackenzie Ian E. 2013. *Standardization, Ideology and Linguistics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bachát László szerk. 1987. *Szépen magyarul – szépen emberül*. Budapest: Hazafias Népfrent Országos Tanácsa–Kossuth Könyvkiadó.
- Balázs Géza 2002. *Nyelvünkben a világ*. Budapest: Ister Szolgáltató, kereskedelmi és Kiadó Kft.
- Balázs Géza szerk. 2005. *Jelentés a magyar nyelvről – 2000–2005*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Balázs Géza szerk. 2010. *Jelentés a magyar nyelvről, 2006–2010. (+ Új magyar szavak szótára, 1998–2010.)* Budapest: Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ–Magyar Szemiotikai Társaság.
- Balázs Géza–A. Jászó Anna–Koltói Ádám szerk. 2002. *Éltető anyanyelvünk. Írások Grétsy László 70. születésnapjára*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk. 2007. *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Paus-Westermann.
- Baldauf Jr., Richard B. 1989. Language Planning: Corpus Planning. *Annual Review of Applied Linguistics* 10, 3–12.
- Barát, Erzsébet–Studer, Patric–Nekvapil, Jiří szerk., *Ideological Conceptualizations of Language*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Bárczi Géza 1974. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat.
- Bárdosi Vilmos 2016. *Frazeológia, az emberi világkép tükrözője*. Budapest: Modern Filológiai Társaság–Tinta Könyvkiadó.
- Bartha Csilla–Hámori Ágnes 2010. Stílus a szociolingvisztikában, stílus a diskurzusban. Nyelvi variabilitás és társas jelentések konstruálása a szociolingvisztika „harmadik hullámában”. *Magyar Nyelvőr* 134/3: 298–321.
- Bartsch, Renate 1985. The influence of language standardization on linguistic norms. *Studia Linguistica* 39/1, 23–50.
- Bauer, Laurie–Trudgill, Peter 1998. Introduction. Laurie Bauer–Peter Trudgill szerk., *Language Myths*, xv–xviii. London etc.: Penguin.
- Békési Imre 1993. A nyelvhelyesség néhány pragmatikai kérdése. *Magyar Nyelvőr* 117/4, 417–420.
- Bell, Allan 1984. Language style as audience design. *Language and Society* 13/2, 145–204.
- Bencédy József 1967. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bencédy József 2004. Értékek szolgálatában. Sz. n. *25 év anyanyelvünk szolgálatában*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 55–66.
- Benkő Loránd 1960. Irodalmi nyelvünk fejlődésének főbb vonásairól. Benkő Loránd szerk., *Anyanyelvi műveltségünk. A pécsi nyelvművelő konferencia anyaga*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 221–38.
- Benkő Loránd 1988. Irodalmi nyelv–köznyelv. Kiss Jenő–Szűts László szerk., *A magyar nyelv rétegződése I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 15–33.
- Benő Attila 2017. Termini – az internetes magyar–magyar szótár és adatbázis. Fábián Zsuzsanna szerk., *Szótárírás a Kárpát-medencében*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 209–227.

- Benő Attila–Lanstyák István 2019. Megőrzött régiség és kontaktushatás. É. Kiss Katalin–Hegedűs Attila–Pintér Lilla szerk., *Nyelvelmélet és kontaktológia 4*. Budapest: PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék–Magyar Nyelvészeti Tanszék. 13–26.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2004. Magyar értelmező kéziszótár: (majdnem) minden magyar szótára. – Kárpátaljai szójegyzék. Beregszászi Anikó–Cserniczkó István, ... *itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*. Ungvár: PoliPrint. 127–136, 137–138.
- Bíró Ágnes szerk. 1989. *Szaknyelvi divatok*. Budapest: Gondolat.
- Bíró Ágnes–Tolcsvai Nagy Gábor szerk. 1985. *Nyelvi divatok*. Bratislava: Madách Könyvkiadó.
- Blakemore, Diane. 1992. *Understanding Utterances*. Oxford: Blackwell.
- Borbély Anna 2009. Morfológiai változók a standard nyelvi ideológia örvényében: Elemzések a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú beszélt nyelvi korpuszban. Borbély Anna–Vančóné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. 15. élőnyelvi konferencia. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 54–64.
- Boronkai Dóra 2012. A társalgási struktúra mint stílustényező. Interakcionális stilisztikai vizsgálatok a belebonyolódás szakaszában. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői*. Budapest: Stíluskutató csoport. 127–159.
- Brauch Magda 2001. Argó vagy csak szándékos durvaság? *Édes Anyanyelvünk* 23/1, 12.
- Busch, Brigitta 2012. The Linguistic Repertoire Revisited. *Applied Linguistics* 33/5, 503–523.
- Coupland, Nicolas 2007. *Style: Language Variation and Identity*. Cambridge, etc.: Cambridge University Press.
- Cseresnyési László 2004. *Nyelvek és stratégiák, avagy a nyelv antropológiája*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Cseresnyési László 2005. Három arabeszk a nyelvészetről. Lanstyák István–Vančóné Kremmer Ildikó szerk., *Nyelvészetről – változatosan. Segédkönyv egyetemisták és a nyelvészet iránt érdeklődők számára*. Dunaszerdahely: Gramma Nyelvi Iroda. 11–32.
- Dahlstedt, Karl-Hampus 1976. Societal Ideology and Language Cultivation: The Case of Swedish. *International Journal of the Sociology of Language* 10, 17–50.
- Daneš, František 1979. Postoje a hodnotící kritéria při kodifikaci. Kuhař, Jaroslav szerk., *Aktuální otázky jazykové kultury v socialistické společnosti*. Praha: Academia. 79–91.
- Daneš, František 1986. Values and Attitudes in Language Standardization. Jan Chloupek–Jiří Nekvapil szerk., *Reader in Czech Sociolinguistics*. Praha: Academia. 204–245.
- Deme László 1953. Nyelvművelésünk főbb kérdései: A nemzeti nyelv rétegei a helyesség szemszögéből. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 15–48.
- Deme László 1974. Köznyelv és nyelvjárások viszonya nemzeti és nemzetiségi körülmények között. *Philologica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského* 25. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 191–198.
- Deme László 1993. Standard, regionalitás, provincialitás. Bolla Kálmán szerk., *Egyetemi Fonetikai Füzetek* 8: 65–71. Budapest: ELTE.
- Deumert, Ana–Vandenbussche, Wim 2003. Research directions in the study of language standardization. Deumert, Ana–Vandenbussche, Wim szerk., *Germanic Standardizations. Past to Present*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins. 455–469.

- Deumert, Ana–Vandenbussche, Wim 2003. Standard languages. Taxonomies and histories. Deumert, Ana–Vandenbussche, Wim szerk., *Germanic Standardizations. Past to Present*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins. 1–14.
- Dolník, Juraj 2010a. *Teória spisovného jazyka, so zreteľom na spisovnú slovenčinu*. Bratislava: Veda.
- Dolník, Juraj 2010b. *Jazyk, človek, kultúra*. Bratislava: Kalligram.
- Domonkosi Ágnes 2007. Az értékelés és a minősítés a nyelvművelésben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 38–51.
- Domonkosi Ágnes 2007. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 141–153.
- Domonkosi Ágnes 2010. Értékítélet és szemléletformálás az anyanyelvi nevelésben. Zimányi Árpád szerk., *A tudomány nyelve – a nyelv tudománya*. Székesfehérvár–Eger: MANYE–Eszterházy Károly Főiskola. 289–295.
http://mnyelv.ektf.hu/manye/manye_xix.pdf (Utolsó látogatás: 2016. július 22.)
- Domonkosi Ágnes 2012. Önstilizáció, stílusstratégia, átértékelődő stílusminták. Egy személyes blog főbb stilisztikai sajátosságai. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői*. Budapest: Stíluskutató csoport. 191–221.
- Domonkosi Ágnes 2014. A stílus kérdése a szociolingvisztikában. Zimányi Árpád szerk., *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Linguistica Hungarica*. Eger: Eszterházy Károly Főiskola. 77–89.
- Domonkosi Ágnes 2022. A társas viszonyok feldolgozása mint a szöveg értelem-összetevője. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A szövegértés kérdései*. Budapest: Gondolat Kiadó. 77–98.
- Domonkosi Ágnes–Ludányi Zsófia 2023. Nyelvhasználói nézőpontok, adatalapúság, nyelvi tanácsadás. Hogyan beszélhetünk ma nyelvművelésről? Tolcsvai Nagy Gábor–Laczkó Krisztina–Tátrai Szilárd szerk., *Nyelv, kultúra és tudomány. Köszöntő kötet a Magyar Nyelvőr alapításának 150. évfordulójára*. Budapest: MTA–ELTE BTK–ELTE Eötvös Kiadó.
- Dorian, Nancy C. 1994. Purism vs. compromise in language revitalization and language revival. *Language in Society* 23/4, 479–494.
- É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest: Osiris Kiadó.
- É. Kiss Sándor 1988. „Értsd is a szót...!” *Nyelvművelő írások*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- ÉKSz. 1972. Juhász József és mtsai szerk., *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ÉKSz.² 2003. Pusztai Ferenc főszerk. 2003. *Magyar értelmező kéziszótár*. (2., átdolgozott kiadás.) Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Elsaß, Stephan–Maitz, Péter 2012. New Language Norm Authorities in Germany: Ideological Roots and Social Consequences. Busse, Ulrich–Schneider, Ralf–Schröder, Anne szerk., *Codification, Canons, and Curricula: Prescription and Description in Language and Literature*. Bielefeld: Aisthesis. 171–184.
- Elsaß, Stephan–Niehaus, Konstantin 2014. The standardization of a modern pluriareal language. Concepts and corpus designs for German and beyond. *Orð og tunga* 16, 47–67.

- Eőry Vilma 1995. Stílusrétegek, szövegtípusok. Keszler Borbála–Laczkó Krisztina szerk., *Emlékkönyv Szathmári István hetvenedik születésnapjára*. Budapest: ELTE BTK. 128–133.
- Eőry Vilma 2004. A nyelvművelés helye a nyelvtudomány. Büky László szerk., *Nyelvleírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika*. (A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI.) Szeged: Szegedi Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszék–Magyar Nyelvészeti Tanszék. 33–40.
- Eőry Vilma 2007. A nyelvművelés segédeszközei: szótárak, nyelvtanok, nyelvészeti szakirodalom. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 87–94.
- Eőry Vilma 2014. A tankönyvelemzés módszertani kérdései. Lőrincz Julianna–Simon Szabolcs–Török Tamás szerk., *Tanulmányok a tankönyvkutatás feladatairól, módszereiről*. Bratislava: Terra. 9–16.
- ÉrtSz. I–VII. 1959–1962. Bárczi Géza–Országh László főszerk. 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Fábián Pál–Szathmári István–Terestyéni Ferenc 1958/1981. *A magyar stilisztika vázlat*. (Ötödik Kiadás.) Budapest: Tankönyvkiadó.
- Fazakas Emese 2007. Teret hódító igekötőink és a nyelvművelés. *Magiszter* 5/2, 84–90.
- Ferguson, Charles A. 1968/1971. Language Development. *Language Structure and Language Use. Essays by Charles A. Ferguson. Selected and Introduced by Anwar S. Dil*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Ferguson, Charles A. 1977. Sociolinguistic setting of language planning. Rubin, Joan–Jernudd, Björn H.– Das Gupta, Jyotirindra–Fishman, Joshua A.–Ferguson, Charles A. eds., *Language Planning Processes*. The Hague–Paris–New York: Mouton: 10–29.
- Fishman, Joshua A. 1983. Modeling Rationales in Corpus Planning: Modernity and Tradition in Images of the Good Corpus. Cobarrubias, Juan–Fishman, Joshua A. eds., *Progress in Language Planning. International Perspectives*. Berlin–New York–Amsterdam: Mouton Publishers. 107–118.
- Fodor István 2005. A nyelvújítás, a purizmus és fajtái. *Magyar Nyelv* 101/1, 46–51.
- Fülei-Szántó Endre szerk. 1986. *Norma–átlag–eltérés*. Pécsi Akadémiai Bizottság.
- Gal, Susan 2006. Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics. *Social Anthropology* 14, 163–181.
- Gal, Susan 2006. Linguistic Anthropology. Brown, Keith főszerk., *Encyclopedia of Language and Linguistics*. 7. Oxford: Elsevier Publishers. (2. kiadás.) 171–185.
- Garvin, Paul 1993/1998. A nyelvi sztenderdizáció. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvi tervezés*. Budapest: Universitas Kiadó. 87–99.
- Gáspári László 1978. *Irodalmi nyelvünk és előzményei*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Giles, Howard–Coupland, Nikolas–Coupland, Justine 1991. Accommodation theory: Communication, context, and consequence. In Giles, Howard–Coupland Justine – Coupland, Nikolas eds., *Contexts of accommodation: Developments in applied sociolinguistics*. Cambridge, etc.: Cambridge University Press. 1–68.
- Gombocz Zoltán 1926/1997. Jelentéstan. Gombocz Zoltán 1997, *Jelentéstan és nyelvtörténet. Válogatott tanulmányok*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 129–194.
- Grétsy László 1964. *Szaknyelvi kalauz*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Grétsy László szerk. 1976. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- Grétsy László szerk. 1978. *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet.
- Grétsy László–Kemény Gábor szerk. 1992. *Képes diákszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Grice, Paul H. 1975. Logic and Conversation. Cole, Peter and Morgan, Jerry L. eds., *Syntax and Semantics 3. Speech Acts*. New York: Academic Press. 41–58.
<http://lefft.xyz/psycholingAU16/readings/grice1975-logic-and-conversation.pdf>
(Utolsó letöltés: 2018. augusztus 24.)
- Grice, Paul H. 1997. A társalgás logikája. Pléh Csaba–Síklaki István–Terestyéni Tamás szerk., *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*. Budapest: Osiris Kiadó. 213–227.
- Haarman, Harald 1990/1998. Nyelvi tervezés egy általános nyelvelmélet fényében: módszertani keret. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvi tervezés. Tanulmánygyűjtemény*. Budapest: Universitas Kiadó. 67–86.
- Hadrovics László 1992. *Magyar történeti jelentéstan. Rendszeres gyakorlati szókincsvizsgálat*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hámori Ágnes 2012. „Tudunk mi normális hangnemben is társalogni”. Stílus, személyesség és egyezkedés az internetes fórumokon folyó társalgásban. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői*. Budapest: Stíluskutató csoport. 223–261.
- Haugen, Einar 1966/1998. Nyelvészet és nyelvi tervezés. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvi tervezés. Tanulmánygyűjtemény*. Budapest: Universitas Kiadó. 11–29.
- Haugen, Einar 1983/1998. A korpusztervezés kivitelezése: elmélet és gyakorlat. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvi tervezés. Tanulmánygyűjtemény*. Budapest: Universitas Kiadó. 143–160.
- Haugen, Einar 1987. Language Planning. Ammon, Ulrich–Dittmar, Norbert–Mattheier, Klaus J. eds., *Sociolinguistics*. Berlin–New York: Walter de Gruyter.
- Havránek, Bohuslav 1932. Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. Havránek, Bohuslav–Weingart, Miloš szerk., *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich a. s. 32–84.
- Havránek, Bohuslav 1932/1983. The functional differentiation of the standard language. Wachek, Josef szerk., *Praguiana. Some Basic and Less Known Aspects of the Prague Linguistic School*. Praha: Academia Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences. 143–164.
- Havránek, Bohuslav 1936/1981. A norma problémája a mai nyelvtudományban és nyelvvelésben. Antal László szerk., *Modern nyelvelméleti szöveggyűjtemény I (A prágai iskola)*. Budapest: Tankönyvkiadó. 206–211.
- Havránek, Bohuslav 1942/1963. K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka. *Studie o spisovném jazyce*. Praha: Nakladatelství ČSAV. 60–68.
- Havránek, Bohuslav–Mathesius, Vilém 1932/1981. A nyelvvelés általános alapelvei. Antal László szerk., *Modern nyelvelméleti szöveggyűjtemény I (A prágai iskola)*. Budapest: Tankönyvkiadó. 68–77.
- Havránek, Bohuslav–Weingart, Miloš szerk. 1932. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich a. s.
- Heltai Pál 2004–2005. A fordító és a nyelvi normák I–III. *Magyar Nyelvőr* 128/4: 407–434; 129/1: 30–58; 129/2: 165–172.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2004. Hagyomány, nyelv és nyelvvelés. Büky László szerk., *Nyelvleírás és nyelvvelés, nyelvhasználat, stilisztika*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem

- Általános Nyelvészeti Tanszék, Magyar Nyelvészeti Tanszék. (A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI.) 41–52.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2011. Nyelvi mítoszok a tanácsadói gyakorlatban. Hires-László Kornélia–Karmacsi Zoltán–Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest–Beregszász: Tinta Könyvkiadó–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. 165–173.
- Hernádi Sándor 1963. *Helyesen, szépen magyarul. Kis nyelvművelő az általános iskolák számára*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Hernádi Sándor 1979. *Stílusiskola*. (2. kiadás.) Budapest: Tankönyvkiadó.
- Horváth Péter Iván 2015. *(Ny)elvi kérdések. 100 könnyed ismeretterjesztő cikk*. Budapest: Inter KHT–Tinta Könyvkiadó.
- Horváth Péter Iván 2018. A fogalmazás apró műhelytitkai a hiteles fordításban. *Magyar Jogi Nyelv* 2/1, 19–24.
- Horváth Péter Iván 2021. Mitől közérthető és tömör egy jogi szöveg? *Jog, állam, politika* 13/1, 103–113.
- Horváth Péter Iván 2021. Közérthetőség a szakfordításban. *Magyar Jogi Nyelv* 5/1, 36–38.
- Horváth Péter Iván 2022. A fordító és a tolmács anyanyelvi műveltsége. Misad Katalin szerk., *Megalkuvások a fordításban*. Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. 120–131.
- Istók Béla 2017. A ritkább szóalkotási módok státuszának újraértékelése. Lőrincz Julianna–Simon Szabolcs szerk., *A tankönyvkutatás szakmai, módszertani kérdései. A Variológiai kutatócsoport 7. nemzetközi tankönyvkutató szimpóziumának tanulmányai*. Komárom: Selye János Egyetem. 167–180.
- Ittész Nóra 2006. Szófaváltás és szóösszetétel: új szófajok a *Nagyszótárban*. Mártonfi Attila–Papp Kornélia–Slíz Mariann szerk. *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Budapest: Argumentum. 110–115.
- Jakab István 1987. *Nyelvi vétségek és kétségek*. Bratislava: Madách Könyv- és Lapkiadó.
- Jakab István 2005. „Eretnek” gondolatok a megújított Magyar értelmező kéziszótár lapozgatása közben. *Irodalmi Szemle* 48/3, 63–69.
- Jakab, Štefan 1992. *A mai magyar nyelv I. Lexikológia és alaktan*. Bratislava: FF UK.
- Janicki, Karol 1989. Rebuttal of Essential Sociolinguistics. *York Papers in Linguistics* 13, 167–178. Internetes változat: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED320406.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Jedlička, Alois 1968. Studium současných spisovných jazyků slovanských a problematika variantnosti normy. *Slovo a slovesnost* 39: 113–25.
- Jedlička, Alois 1974. *Spisovný jazyk v současné komunikaci*. Praha: Universita Karlova.
- Jernudd, Björn H. 1993. Language planning from a management perspective: An interpretation of findings. Jahr, Ernst Håkon ed., *Language conflict and language planning*. Berlin: Mouton de Gruyter. 133–142.
- Jernudd, Björn H. 1983. Evaluation of Language Planning – What Has the Last Decade Accomplished? Juan–Fishman, Joshua A. eds., *Progress in Language Planning. International Perspectives*. Berlin–New York–Amsterdam: Mouton Publishers. 345–378.
- Kalcsó Gyula 2007. A névszóinflexió nyelvi változói a magyar nyelvű nyomtatott írásbeliség első fél századában. (Doktori disszertáció.) Budapest: ELTE. <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/kalcsu/diss.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Kalcsó Gyula 2010. *Koinésodás a korai magyar nyelvű nyomtatott írásbeliségben*. Kézirat.

- Kálmán László 2004. A nyelv művelés mint áltudomány. Büky László szerk., *Nyelvleírás és nyelv művelés, nyelvhasználat, stilisztika*. (A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI.). Szeged: SZTE BTK. 63–68.
- Kálmán László–Nádasdy Ádám 1999. *Hárompercesek a nyelvről*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kálmán László–Nádasdy Ádám 2007. *Hajnali hárompercesek a nyelvről*. Internet.
- Kálmán László–Trón Viktor 2005. *Bevezetés a nyelvtudományba*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Kázmér Anikó 2017. Véleményes igekötők. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 19/3, 131–146.
- Kemény Gábor–Szántó Jenő szerk. 1992. *Mondd és írd!* Budapest: Auktor Kiadó.
- Kerswill, Paul–Williams, Ann 2005. New towns and koineization: linguistic and social correlates. *Linguistics* 43/5, 1023–1048.
- Kiefer Ferenc 2001. *Jelentélmélet*. Budapest: Corvina.
- Kiefer Ferenc, szerk. 2006. *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kiss Jenő 2011. Nyelvromlás? *Magyar Nyelv* 107/1, 9–20.
- Kis Tamás 1994. A szleng szótárazhatóságának néhány kérdése. Előadás *A magyar nyelvészek VI. nemzetközi kongresszusán*. (A lexikológia és lexikográfia elmélete és módszertana). Eger, 1994. augusztus 24.
<https://mnytud.arts.unideb.hu/tkis/cikkek/szotaraz.htm> (Utolsó letöltés: 2023. november 22.)
- Kis Tamás 1996. Személynevek a szlengben. *Magyar Nyelvjárások* 33, 93–104.
- Kis Tamás 1997. Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. Kis Tamás szerk., *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. 237–296.
- Kis Tamás 2008. *A magyar katonai szleng szótára*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Kis Tamás 2013. A megbélyegzett szleng. Kontra Miklós–Németh Miklós–Sinkovics Balázs szerk., *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában*. Budapest: Gondolat Kiadó. 237–252.
- Kis Tamás 2015. *Sittesduma*. (Magyar börtönszlengszótár). Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Kolláth Anna 2005. *Magyarul a Muravidéken*. Maribor: Zora 39.
- Kolláth Anna–Lanstyák István 2007. Nyelvi probléma. Benő Attila–Fazakas Emese–Szilágyi N. Sándor szerk., *Nyelvek és nyelvváltozatok I*. Kolozsvár: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége. 471–493.
- Kolozsvári Grandpierre Emil 1976. *Négy-öt magyar összehajol...* Budapest: Magvető Kiadó.
- Kolozsvári Grandpierre Emil 1979. *Herder árnyékában*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Kontra Miklós 1999. *Közérdekű nyelvészet*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kontra Miklós 2003. Felcserélő anyanyelvi nevelés vagy hozzáadó? Papp István igaza. *Magyar Nyelvjárások* 41, 355–358.
- Kontra Miklós 2006. A magyar lingvicizmus és ami körülveszi. Sipőcz Katalin–Szeverényi Sándor szerk., *Elmélkedések nyelvekről, népekről és a profán medvéről*. Szeged: SZTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszék. 83–106.
- Kontra Miklós 2006. Apropó „De azért egy értelmiséginek tudnia kell, hogy min ironizál”: Az egynyelvű szemlélet utóbbi negyedszázada. *Kritika* 35/5, 14–16.
- Kontra Miklós 2006. Magyar nyelvtudomány, társadalmi felelősség, politika. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 6/1–2, 177–185.
- Kontra Miklós 2006. Sustainable Linguicism. Hinskens, Frans szerk., *Language Variation – European Perspectives*, 97–126. Amsterdam–Philadelphia : John Benjamins Publishing Company.

- Kontra Miklós 2010. *Hasznos nyelvészet*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Kontra Miklós 2012. A magyarul beszélők néhány égető szociolingvisztikai problémája. Koutny Ilona–Dávid Mária–Németh Szabolcs–Kornatowski, Paweł szerk., *Magyar-lengyel kapcsolatok: kontrasztív nyelvészeti, irodalmi és kulturális kutatás I*. Poznań: ProDruk. 17–27.
- Kontra Miklós–Cseresnyési László 2011. A magyar nyelv halála (a parlamentben, 2001-ben és 2011-ben). Hires-László Kornélia–Karmacs Zoltán–Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest–Beregszász: Tinta Könyvkiadó–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. 73–83.
- Kontra Miklós–Saly Noémi szerk. 1998. *Nyelvmentés vagy nyelvárulás?*. Budapest: Osiris.
- Kontra, Miklós 2011a. Language contact issues in Central Europe. *Język, Komunikacja, Informacja* 6, 45–61.
- Kovalovszky Miklós 1966. Nyelvi elemek stiláris értéke a szótárakban. Ország László szerk., *Szótártani tanulmányok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 123–147.
- Kovalovszky Miklós 1977. *Nyelvfejlődés, nyelvhelyesség*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kuna Ágnes 2012. Stílusmintázatok a 16–17. századi orvosi receptekben. Történeti stilisztikai elemzés kognitív nyelvészeti keretben. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői*. Budapest: Stíluskutató csoport. 303–345.
- Laczkó Géza 1907. *Játszi szóképzés*. (Nyelvészeti Füzetek 49. sz.) Budapest: Athenaeum.
- Laihonen, Petteri 2009. A magyar nyelvi standardhoz kapcsolódó nyelvi ideológiák a romániai Bánságban. Lanstyák István–Menyhárt József–Szabó Mihály Gizella szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről IV*. Dunaszerdahely: Gramma Nyelvi Iroda. 47–77.
- Laihonen, Petteri 2009. *Language Ideologies in the Romanian Banat*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Laihonen, Petteri 2009. Nyelvi ideológiák a romániai Bánságban. Borbély Anna–Vančonek Krenner Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. 15. élnyelvi konferencia. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 321–329.
- Lanstyák István 1995/1998. A magyar nyelv központjai. In: Kontra Miklós–Saly Noémi szerk., *Nyelvmentés vagy nyelvárulás? (Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról)*, 326–344. Budapest: Osiris Kiadó.
- Lanstyák István 1995/1998. A nyelvek többközpontúságának néhány kérdéséről (különös tekintettel a Trianon utáni magyar nyelvre). Kontra Miklós–Saly Noémi szerk., *Nyelvmentés vagy nyelvárulás? (Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról)*, 227–251. Budapest, Osiris Kiadó.
- Lanstyák István 1996/1998. Gondolatok a nyelvek többközpontúságáról (különös tekintettel a magyar nyelv Kárpát-medencei sorsára). *Nyelvünkben – otthon*, 158–172. Dunaszerdahely, Nap Kiadó.
- Lanstyák István 1998. Magyar nyelvtervezés a Kárpát-medencében a 21. században. *Irodalmi Szemle*, 41/3–4, 107–115, 41/5–7, 152–163.
- Lanstyák István 1998. *Nyelvünkben – otthon*. Dunaszerdahely: Nap Kiadó.
<http://mek.oszk.hu/03300/03373/03373.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest–Pozsony: Osiris Kiadó–Kalligram Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely. Internetes elérés:

- <http://real.mtak.hu/24413/1/AMagyarNyelvSzlovakiaban2000.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2002. A magyar nyelv határon túli változatai – babonák és közhelyek. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 4/2, 143–160. – Újraközlés: 2002. Lanstyák István–Szabómihály Gizella: *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Pozsony: Kalligram. 200–211.
- Lanstyák István 2003. A *Magyar értelmező kéziszótár* a nyelvhelyesség fogságában. *Magyar Nyelvőr* 127/4, 370–388.
- Lanstyák István 2003–2004. Helyi „értékes” nyelvváltozatok, „tisztos” idegen szavak, „visszasz” jelentések, „agresszív” rövidítések, „kevercs” nyelv és társaik. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 5/4, 69–98; 6/1, 51–76.
- Lanstyák István 2004. Szlovákiai magyar vonatkozású szócikkek a Magyar értelmező kéziszótár átdolgozott kiadásában. Lanstyák István–Menyhárt József szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről II*. Pozsony, Kalligram Kiadó, 166–211.
- Lanstyák István 2006. A nyelvi változatosság mint szótártani probléma (Adalékok a határtalanítás módszertanához). *Nyelvből nyelvbe. Tanulmányok a szókölcsönzésről, kódváltásról és fordításról*. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 57–104. (Hivatkozások 245–257.)
- Lanstyák István 2006. Határtalanítás (a Magyar értelmező kéziszótár 2. kiadása után, 3. kiadása előtt). In Mártonfi Attila–Papp Kornélia–Slíz Mariann (szerk.): *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Budapest, Argumentum, 179–186.
- Lanstyák István 2007. A nyelvhelyesség mint nyelvi probléma. *Kisebbségkutatás* 16/2, 199–213.
- Lanstyák István 2007. A nyelvi tévHITEKRŐL. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 154–173.
- Lanstyák István 2007. A szervezett nyelvalakítás válfajai. Mészáros András összeáll., *Emlékkönyv Turczel Lajos 90. születésnapjára*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum. 141–162.
- Lanstyák István 2007. Általános nyelvi mítoszok. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 174–212.
- Lanstyák István 2008. *A nyelvi napló mint a nyelvi problémák feltárásának eszköze*. Előadás az 5. Alkalmazott Nyelvészeti Műhelytalálkozón, 2008. szeptember 18–19-én Budapesten.
- Lanstyák István 2008. Nyelvművelés és nyelvalakítás. Fazekas József szerk., *Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum. 46–68.
- Lanstyák István 2009. *A magyar beszélt nyelv sajátosságai*. Pozsony: Stimul.
[https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Lanstyak Istvan Besznye.pdf](https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Lanstyak_Istvan_Besznye.pdf) (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2009. *A platni* botránya. Egy új stílusminősítési rendszer felé. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 11/2, 25–40.
- Lanstyák István 2009. Nyelvi probléma és iskola. Kolláth Anna szerk., *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada*. Maribor etc.: Zora. 226–252.
- Lanstyák István 2009. *Nyelvművelés, nyelvtervezés, nyelvmenedzselés*. Pozsony: Stimul.
[https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Lanstyak Nyelvmuvelnyelvtervezes 2099.pdf](https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Lanstyak_Nyelvmuvelnyelvtervezes_2099.pdf) (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)

- Lanstyák István 2010. A moralizmus mint nyelvhelyességi ideológia. Cserniczkó István–Fedinec Csilla–Tarnóczy Mariann–Vančóné Kremmer Ildikó szerk., *Utazás a magyar nyelv körül*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 58–67.
- Lanstyák István 2010. A nyelvi babonák életéről. Nyelvi ideológiák és filozófiák a Nyelvművelő kézisztárban. Beke Zsolt–Lanstyák István–Misad Katalin szerk., *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában*. Pozsony: Stimul. 95–116.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/HUNzbornik.pdf (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2010. A nyelvi problémák kezelése. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/3, 53–76.
- Lanstyák István 2010. A nyelvi problémák típusai nyelvi jellegük szerint. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/2, 23–46.
- Lanstyák István 2010. A nyelvi problémák típusai. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/1, 23–48.
- Lanstyák István 2010. Nyelvhelyesség és nyelvi ideológia. Beke Zsolt–Lanstyák István–Misad Katalin szerk., *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában*. Pozsony: Stimul. 117–145. https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/HUNzbornik.pdf (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2010. Typy jazykových problémov v maďarskej jazykovej komunite. Krekovičová Eva–Uhrinová Alžbeta–Žiláková Mária szerk., *Kontexty identity*. Békešská Čaba: Celoštátna slovenská samospráva etc. 190–197.
- Lanstyák István 2010. Typy jazykových problémov. *Fórum spoločenskovedná revue* 12, 39–62. (Szlovák szám.)
- Lanstyák István 2011. Az elitizmus mint nyelvhelyességi ideológia. Kozmács István–Vančóné Kremmer Ildikó szerk., *A csitári hegyek alatt*. Nyitra: Arany A. László Társulás–Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara. 137–146.
- Lanstyák István 2011. Nyelvi problémák a szlovákiai magyar beszélőközösségben. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 13/2, 3–24.
- Lanstyák István 2011. Nyelvi problémák és nyelvi ideológiák. Hires-László Kornélia–Karmacsi Zoltán–Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest–Beregszász: Tinta Könyvkiadó–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. 48–58.
- Lanstyák István 2012. A nyelvi dekorizmus és a hozzá kapcsolódó nyelvhelyességi ideológiák. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia II*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület–Kalligram Kiadó. 13–29.
- Lanstyák István 2013. Jazykové ideológie v maďarskej komunite. Ondrejovič, Slavomír szerk., *Jazyk a diskurz v kultúrnom a politickom kontexte spisovnej slovenčiny*. Bratislava: Veda. 31–44.
- Lanstyák István 2014. A kusza problémák néhány kérdéséről. Gróf Annamária–N. Császi Ildikó–Szoták Szilvia szerk., *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején*. Budapest–Alsóőr: Tinta Könyvkiadó–UMIZ–Imre Samu Nyelvi Intézet. 211–216.
- Lanstyák István 2014. A nyelvalakítás-elmélet és a tankönyvek. Lőrincz Julianna–Simon Szabolcs–Török Tamás szerk., *Az anyanyelvoktatás dokumentumainak szakmai, módszertani vizsgálata*. Komárom: Selye János Egyetem. 28–38.
- Lanstyák István 2014. A nyelvmenedzselés-elmélet két kérdéséről. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Speculum varietatis*. Bratislava: Univerzita Komenského. 7–38.

- Lanstyák István 2014. Kusza problémák. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 16/4, 87–105.
- Lanstyák István 2014. *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*. Szerk. Csanda Gábor. Pozsony: Comenius Egyetem. http://web.unideb.hu/~tkis/lanstyak_istvan_nyelvalak_es_nyelvi_ideol_2014.pdf (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2014. On the process of language problem management. *Slovo a slovesnost* 75/4, 325–351.
- Lanstyák István 2015. A standardizálás mint nyelvalakító tevékenység. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 17/2, 27–56.
- Lanstyák István 2015. Magyarok nyelvi problémái kisebbségben (szlovákiai példákon). Cúth Csaba–Séra Magdolna szerk., *Nyelvében él a nemzet*. Budapest: ELTE Kollégiumi Hallgatói Alapítvány. 30–49.
- Lanstyák István 2015. Záludné jazykové problémy: čo s nimi? Wachtarczyková, Jana–Satin-ská, Lucia–Ondrejovič, Slavomír szerk., *Jazyk v politických, ideologických a interkulturálnych vzťahoch*. Bratislava: Veda. 179–195.
- Lanstyák István 2016. Nyelvi graficizmus. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Ideológiák, identitások és önreprezentáció multikulturális térben*. Pozsony: Comenius Egyetem. 7–29.
- Lanstyák István 2016. Soknyelvűség és sokjegyűség. A több nyelv használatával kapcsolatos újabb nyelvi ideológiákról. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia VI*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–30.
- Lanstyák István 2016. Standardizálás. Kozmács István–Vančo Ildikó szerk., *Standard – nem standard. Variációk egy nyelv változataira. Válogatás a 18. Élőnyelvi konferencia – Nyitra. 2014. szeptember 18–20. – előadásaiból. II*. Lakitelek: Antológia Kiadó. 13–28.
- Lanstyák István 2017. Nyelvi ideológiák (általános tudnivalók és fogalomtár). http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar2.pdf (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Lanstyák István 2017. Nyelvi rengetegféleség. Misad Katalin szerk., *Kétnyelvűség térben és időben*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 58–71.
- Lanstyák István 2017. Nyelvítés. Gróf Annamária–Kolláth Anna–Szoták Szilvia szerk., *Szélrózsá*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 48–61.
- Lanstyák István 2018. *Nyelvalakítás és nyelvi problémák*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet–Gramma Nyelvi Iroda.
- Lanstyák István 2018. Nyelvi originalizmus a szavak hangalakjának nyelvhelyességi megítélésében. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia VIII*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–34.
- Lanstyák István 2018. On the strategies of managing language problems. Fairbrother, Lisa–Nekvapil, Jiří–Sloboda, Marián szerk., *The Language Management Approach: A Focus on Research Methodology*. Berlin: Peter Lang. 67–97.
- Lanstyák István 2019. A funkcióigés szerkezetek néhány általános kérdéséről. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 21/4, 61–91.
- Lanstyák István 2019. Nyelvhelyesség és nyelvi helyénvalóság a funkcióigés szerkezetek használatának megítélésében. Misad Katalin szerk., *Nyelv, identitás, oktatás*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 103–116.
- Lanstyák István 2019. Nyelvi originalizmus a jelentés helyességének megítélésében. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia IX*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 30–58.

- Lanstyák István 2019. Nyelvmenedzselés-elmélet és terminológia. Fóris Ágota-Bölcseki Andrea szerk., *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: L'Harmattan–Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda. 73–93.
- Lanstyák István 2020. A funkciógés szerkezetek megítélése a nyelvhelyesség és a nyelvi helyénvalóság szempontjából. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 22/1, 53–78.
- Lanstyák István 2020. A nyelvi eszközök kontextuális meghatározottságával kapcsolatos nyelvi ideológiák (nyelvi autonomizmus és nyelvi szituacionizmus). Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia* X. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–28.
- Lanstyák István 2021. Az elegantizmus mint nyelvhelyességi ideológia. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia* 11. Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. 7–35.
- Lanstyák István 2022. A nyelvi aformalizmus és a formális stílus. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 24/4. (Megjelenés alatt.)
- Lanstyák István 2022. Funkciógés szerkezet és nyelvi ideológia (A nyelvi aformalizmus és más nyelvi ideológiák szerepe a funkciógés szerkezetek helyességének és helyénvalóságának megítélésében) Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia* 12. Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. (Megjelenés alatt.)
- Lengyel Lajos 1966. „Átvitt” vagy „képes” jelentés? Országgh László szerk., *Szótártani tanulmányok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 161–182.
- Lippi-Green, Rosina 1994. Accent, standard language ideology, and discriminatory pretext in the courts. *Language in Society* 23/2, 163–198.
- Lippi-Green, Rosina 2004. Language ideology and language prejudice. Finegan, Edward–Rickford, John R. szerk., *Language in the USA: Themes for the twenty-first century*. Cambridge: Cambridge University Press. 289–304.
- Lőrincze Lajos 1968. Nyelvművelésünk elveiről és egy új „nyelvművelő” kiadványról. *Magyar Nyelvőr* 92/4, 365–379.
- Lőrincze Lajos 1980. *Emberközpontú nyelvművelés*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Lőrincze Lajos szerk. 1953. *Nyelvművelésünk főbb kérdései. Tanulmánygyűjtemény*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Ludányi Zsófia 2019. *Szabályok, normák, nyelvszokás. Tanulmányok a köznyelvi és szaknyelvi helyesírás és nyelvalakítás köréből*. Eger: Líceum Kiadó.
- Luykx, Aurolyn 2003. Whose Language Is It Anyway? Historical Fetishism and the Construction of Expertise in Bolivian Language Planning. *Current Issues in Comparative Education* 5/2: 92–102.
- Malkovits Zsuzsanna 2002. A magyarországi büntönszeng mai helyzete. Fóris Ágota–Kárpáti Eszter–Szűcs Tibor szerk., *A nyelv nevelő szerepe. A XI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásainak válogatott gyűjteménye*. Pécs: Lingua Franca Csoport. 155–160.
- Margócsy István 2006. „Istennőm, végzetem, mindenem, magyar nyelv!” A magyar nyelv kultikus megközelítései. *Beszélő* 11/10, 95–109; 11/11, 90–98.
<http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Eistennom-vegzetem-mindenem-magyar-nyelv%E2%80%9D>; <http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Eistennom-vegzetem-mindenem-magyar-nyelv%E2%80%9D-0> (Utolsó látogatás: 2023. november 6.)
- Martinkó András 1966. A stílus és az irodalmi nyelv néhány kérdése a köznyelvi értelmező szótárban. Országgh László szerk., *Szótártani tanulmányok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 149–159.

- Mathesius, Vilém 1932. O požadavku stability ve spisovném jazyce. Havránek, Bohuslav–Weingart, Miloš szerk., *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich a. s. 14–31.
- Milroy, James 2001. Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics* 5/4, 530–555.
- Milroy, James 2007. The ideology of the standard language. Llamas, Carmen–Mullany, Louise–Stockwell, Peter szerk., *The Routledge Companion To Sociolinguistics*. London–New York: Routledge. 133–139.
- Milroy, James–Milroy, Lesley 2012. *Authority in Language. Investigating Standard English*. London–New York: Routledge. (4rd edition.)
- Milroy, Lesley 2001. Britain and the United States: Two Nations Divided by the Same Language (and Different Language Ideologies). *Journal of Linguistic Anthropology* 10/1, 56–89.
- Minya Károly 1997. Az elvonással keletkezett összetett ige mint neologizmus. (Nyelvművelek, tehát vagyok?) *Magyar Nyelvőr* 121/3, 283–289.
- Minya Károly 2003. *Mai magyar nyelvújítás. Szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében a rendszerváltozástól az ezredfordulóig*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Minya Károly 2007. *Új szavak I. Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Minya Károly 2011. *Változó szókincsünk. A neologizmusok több szempontú vizsgálata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Minya Károly 2014. *Új szavak II. Nyelvünk 800 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Misad Katalin 2019. *Nyelvhasználat kétnyelvű környezetben*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet–Gamma Nyelvi Iroda.
- Misad Katalin–Simon Szabolcs 2009. Nyelvi ideológiák és nyelvhelyességi babonák egy szlovákiai magyar nyelv-tankönyvben. Borbély Anna–Vančoné Kremmer Ildikó–Hattjár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák. 15. élőnyelvi konferencia*. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gamma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 221–227.
- Mistrík, Jozef 1984. *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- MNYL. 2001. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina.
- Molnár Csikós László 1990. Neologizmusok a jugoszláviai magyar regionális köznyelvben. Balogh Lajos–Kontra Miklós szerk., *Élőnyelvi tanulmányok*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete. 156–163.
- Molnár Csikós László 2006. A szleng és a köznyelv. *Hungarológiai Közlemények* 37/2, 20–35.
- Molnár Katalin 2002. Stílusrétegek és műfajok a rendvédelmi kommunikációban. *Belügyi Szemle* 50/11–12: 238–247.
- Molnár Mária 2014. A nyelvi norma a magyar nyelvtudományban. *Hungarológiai Évkönyv* 15, 41–54.
- Múcsková, Gabriela 2014. Takmer zabudnutá diskusia o jazyku a jazykovede. Múcsková, Gabriela–Vrábľová, Júlia szerk., „*Pri zelenom stole: NAŠA REČ.*” *Návraty k takmer zabudnutej diskusii*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Murányiné Zagyvai Márta 2017. A ritkább szóalkotási módok germanista szemmel I.: A reaktív szóalkotási módok. Zimányi Árpád szerk., *Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből*. Eger: Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó. 93–103.

- Murányiné Zagyvai Márta 2019. A ritkább szóalkotási módok germanista szemmel I.: A nem reduktív ritkább szóalkotási módok. Domonkosi Ágnes szerk., *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány köréből = Acta Universitatis de Carolo Eszterhazy Nominataem XLV. Sectio Linguistica Hungarica*. 23–38.
- Murányiné Zagyvai Márta 2020. A retrográd deriváció, azaz a visszaképzés a szaknyelvekben Bocz Zsuzsanna–Besznyák Rira szerk., *Porta Lingua 2020. Szaknyelvoktatás és - kutatás nemzetközi kontextusban. Cikkek, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról*. Budapest: SZOKOE. 147–158.
- Mühlhäusler, Peter 1993. German koinés: artificial and natural. *International Journal of the Sociology of Language* 99, 81–90.
- Myhill, John 2004. A parameterized view of the concept of “correctness”. *Multilingua* 23, 389–416.
- Nádasdy Ádám 2003. *Ízlések és szabályok*. Budapest: Magvető.
- Nádasdy Ádám 2004. A betegség-metaphora. Büky László szerk., *Nyelvleírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszék, Magyar Nyelvészeti Tanszék. (A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI.) 117–122.
- Nádasdy Ádám 2008. *Prédikál és szónokol. Újabb írások, beszélgetések a nyelvről 2003–2007*. Budapest: Magvető.
- Nádasdy Ádám 2010. Búcsú a nyelvhelyességtől. *Élet és Irodalom* 54/32, 2010. augusztus 13. http://seas3.elte.hu/delg/publications/modern_talking/Bucusu-a-nyelvhelyességtol.html (Utolsó látogatás: 2023. november 6.)
- Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései. Tanulmánygyűjtemény*, 241–265. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Nekvapil, Jiří 2007. Kultivace (standardního) jazyka. *Slovo a slovesnost* 68/4, 287–301.
- Nekvapil, Jiří 2010. Language Cultivation in Developed Contexts. Spolsky, Bernard–Hult, Francis M. szerk., *The Handbook of Educational Linguistics*. Oxford: Wiley–Blackwell. 251–265.
- Nekvapil, Jiří–Sherman, Tamah 2013. Language ideologies and linguistic practices: The case of multinational companies in Central Europe. Baráth, Erzsébet–Studer, Patrick–Nekvapil, Jiří szerk., *Ideological Conceptualizations of Language*. Frankfurt am Main etc.: Peter Lang.
- Nemesi Attila László 2012. Retorika és pragmatika: az implikátúra fogalmának klasszikus gyökerei. *Magyar Nyelvőr* 136/3, 249–272.
- Neustupný, Jiří V.–Nekvapil, Jiří 2003. Language Management in the Czech Republic. *Current Issues in Language Planning* 4, 181–366.
- Nszt. 2006–2011. Ittész Nóra főszerk. *A magyar nyelv nagyszótára. I–IV*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- NyKk. I–II. 1980–1985. Kovalovszky Miklós–Grétsy László főszerk., *Nyelvművelő kézikönyv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- NymKsz.² 2005. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. (2., javított és bővített kiadás.)
- Ódry Ágnes 2009. „Mindenképpen az anyanyelve a legfontosabb...”: Kisebbségi magyar pedagógusok és az anyanyelvvvel kapcsolatos ideológiák. Borbély Anna–Vančoné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. 15. élőnyelvi konferencia. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Inté-

- zet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 433–437.
- Ondrejovič, Slavomír 2015. Medzi purizmom a globalizmom. Wachtarczyková, Jana–Satin-ská, Lucia–Ondrejovič, Slavomír szerk., *Jazyk v politických, ideologických a interkul-túrnych vzťahoch*. Bratislava: Veda. 25–32.
- G. Orosz Renáta 2006. Új szavak, új jelentések 2004-ből. Mártonfi Attila–Papp Kornélia–Slíz Mariann szerk. *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Budapest: Argumentum. 453–461.
- Országh László szerk. 1962. *A szótárírás elmélete és gyakorlata A Magyar Nyelv Értelmező Szótárában*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Pablé, Adrian–Haas, Marc 2010. Essentialism, codification and the sociolinguistics of identity. Junod, Karen–Maillat, Didier eds., *Peforming the Self. Swiss papers in English language and literature* 24, 33–46. Tuebingen: Narr.
- Péntek János 2007. Transzszilvanizmusok, romanizmusok és a határtalanítás programja. Maticsák Sándor és mtsai (szerk.): *Nyelv, nemzet, identitás*. 1. kötet. Debrecen–Budapest, Nemzetközi Magyarásgtudományi Társaság. 115–124.
- Péntek János–Benő Attila 2003. *Nyelvi kapcsolatok, nyelvi dominanciák az erdélyi régióban*. Kolozsvár, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- Pennycook, Alastair 2004. *Critical Applied Linguistics*. Davies, Alan–Elder, Catherine szerk., *The Handbook of Applied Linguistics*. Malden, USA etc.: Blackwell Publishing Ltd. 784–807.
- Pete István, 1988. A magyar nyelv állami változatai (Kárpátukrán változat). Kiss Jenő–Szűts László szerk., *A magyar nyelv rétegződése*. I–II., 779–789. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Péter Mihály 1976. Az irodalmi nyelv és a stilisztika kérdései a Prágai Nyelvész kör tanításában. *Nyelvtudományi Közlemények* 78/1, 409–416.
- Pethő József 2018. A stílus szociokulturális rétegzettsége hírportálok kommentjeiben. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 13/2: 98–116.
- Pintér Tibor 2013. Nyelvtechnológiai javak a magyar nyelvhasználatért. Fedinec Csilla–Ilyés Zoltán–Simon Attila–Vizi Balázs szerk., *A közép-európaiság dicsérete és kritikája*. Pozsony: Kalligram Kiadó. 577–591.
- M. Pintér Tibor 2017. Adatbányászat a kétnyelvűség mögött. Benő Attila–Gúti Erika–Juhász Dezső–Szoták Szilvia–Terbe Erika–Trócsányi András szerk., *Tudományköziség és magyarásgtudomány a nyelvi dimenziók tükrében*. Budapest: Termini Egyesület. 158–167.
- M. Pintér Tibor 2017. Számszerűsített kétnyelvűség. Adatbányászati technikák haszna a nyelvészetben. Misad Katalin szerk., *Kétnyelvűség térben és időben*. 125–157.
- Pusztai Ferenc 1994. Leíró lexikográfiánk változó és változatlan feladatai. *Magyar Nyelv* 90, 413–421.
- Pusztai Ferenc 1995. Új és változó szavaink szótározása. *Emlékkönyv Szathmári István hetvenedik születésnapjára*. Budapest: ELTE. 322–327.
- Pusztai Ferenc 1999. Magyarul és magyarán. Glatz Ferenc szerk. *A magyar nyelv az informatika korában*. Budapest: MTA. 81–98.
- Pusztai Ferenc 2009. Közmagyar-e a magyar köznyelv? *Trefort-kert* 2/1, 9–12.
- Pusztai Ferenc 2012. Az új lexikai változások szótári képe. Pintér Tibor–Pődör Dóra–P. Márkus Katalin szerk. *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 191–200.
- Rabec István 2009. Nyelvi problémák a szlovákiai, romániai és szerbiai kisebbségi magyar oktatásban. Borbély Anna–Vančonek Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideo-*

- lógia, attitűdök és sztereotípiák. 15. élőnyelvi konferencia. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gamma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 428–432.
- Rácz Endre szerk. 1968. *A mai magyar nyelv*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Romaine, Suzanne 2007. Linguistic diversity and language standardization. Hellinger, Marlis–Pauwels, Anne szerk., *Handbook of Language and Communication: Diversity and Change*. Berlin–New York: Mouton de Gruyter. 685–713.
- Sándor Klára 1995. Az élőnyelvi vizsgálatok és az iskola: a kisebbségi kétnyelvűség. *Regio* 5/4, 121–148.
- Sándor Klára 2001. „A nyílt társadalmi diszkrimináció utolsó bástyája”: az emberek nyelvhasználata. *Replika* 45–46, 241–259.
- Sándor Klára 2001. A nyelv „gyenge pontjai”. Károly László–Kincses Nagy Éva szerk., *Néptörténet – nyelvtörténet*. Szeged: Altajisztikai Tanszék. 119–135.
- Sándor Klára 2001. Nyelvművelés és ideológia. Sándor Klára szerk., *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás. Tanulmányok a társasnyelvészeti tanításához*. 153–216.
- Sándor Klára 2002. Nyelvművelés nálunk és más nemzeteknél. *Társadalomkutatás* 20, 121–149.
- Sebestyén Árpád 1994. *Értsünk Szót! Útvesztők és útjelzők mindennapi nyelvhasználatunkban*. Debrecen: KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke.
- Sebők Szilárd 2010. Az igekötő-használat változásainak néhány jellegzetes esetéről, avagy „ledöbbszű igekötős formák bevállalása”. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/4, 111–128.
- Sebők Szilárd 2010. *Funkcióbővülés az igekötő-használatban*. Pozsony: Comenius Egyetem BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke. (Bakkalaureátusi dolgozat.)
- Sebők Szilárd 2012. A metaforák és a nyelvi ideológiák kapcsolata egyes matanyelvi diskurzusokban. Misad Katalin–Csehy Zoltán szerk., *Nova Posoniensia* II. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület–Kalligram Kiadó. 30–49.
- Sebők Szilárd 2012. *Nyelvi ideológiai mechanizmusok vizsgálata. Szakdolgozat*. Pozsony: FF UK.
- Sebők Szilárd 2017. *Meta és nyelv. Kísérletek a nyelvreírás nyelvének leírására*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Sherman, Tamah 2007. Language Management on the Front Lines. Muraoka, Hidehiro szerk., *Interdisciplinary Studies of Language Management in Contact Situations*. Chiba University. 67–77.
- Siegel, Jeff 1985. Koinés and koineization. *Language in Society* 14, 357–378.
- Siegel, Jeff 1993. Dialect contact and koineization. Review article. *International Journal of the Sociology of Language* 99, 105–121.
- Siegel, Jeff 1993. Introduction: controversies in the study of koinés and koineization. *International Journal of the Sociology of Language* 99, 5–8.
- Silverstein, Michael 1996. Monoglot “Standard” in America: Standardization and Metaphors of Linguistic Hegemony. Brenneis, Donald–Macaulay, Ronald K. S. szerk., *The Matrix of Language: Contemporary Linguistic Anthropology*. Boulder–Colorado: Westview Press. 284–306.
- Simon Gábor 2012. A stílus szociolingvisztikai meghatározásáról. *Magyar Nyelv* 108/1, 18–39.
- Simon Szabolcs 1996. Nyelvváltozatok a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolák számára írt magyarnyelv-könyvekben. Csernicskó István–Váradi Tamás szerk., *Kisebbségi ma-*

- gyar iskolai nyelvhasználat*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya. 17–27.
- Simon Szabolcs 2007. Purizmus az anyanyelvi nevelésben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 219–229.
- Sinkovics Balázs 2006. Állítsátok meg a suksükölést! – Egy nyelvhelyességi ítélet kialakulása. Benő Attila–Szilágyi N. Sándor szerk., *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok*. Kolozsvár: Anyanyelvpolók Szövetsége. 298–311.
- Sinkovics Balázs 2009. A nyelvváltozatok és a nyelvművelés. Borbély Anna–Vančóné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. 15. élőnyelvi konferencia. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 101–110.
- Sinkovics Balázs 2011. *Nyelvi változók, nyelvi változások és normatív szabályozás*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. (Doktori értekezés.)
- Spretnak, Charlene 2014. In the Absence of a Mother Tongue. *Women’s Voices. A Journal of Archetype and Culture*. Spring Journal: New Orleans, Louisiana. 85–96.
- Starý, Zdeněk 1990. In nomine functionis et standardisationis. *International Journal of the Sociology of Language* 86, 127–142.
- Starý, Zdeněk 1995. *Ve jménu funkce a intervence*. Praha: Univerzita Karlova.
- Szabó Gabriella 2009. *Nyelvhelyesség és iskola*. Bratislava: FF UK. (Szakdolgozat.)
- Szabó Tamás Péter 2008. Diakrónia a nyelvhelyességi szabályok közvetítésében. Büky László–Forgács Tamás–Sinkovics Balázs szerk., *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei V*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem.
- Szabó Tamás Péter 2012. „Kirakunk táblákat, hogy csúnyán beszélni tilos”. *A javítás mint gyakorlat és mint téma diákok és tanáraik metanyelvében*. Dunaszerdahely: Gramma. <http://mek.oszk.hu/10900/10947/10947.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. november 6.)
- Szabó Mihály Gizella 2007. A nyelvi menedzselés lehetséges szerepe a magyar nyelvalkításban. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 52–67.
- Szabó Mihály Gizella 2007. Az internet felhasználása a nyelvtervezésben és a nyelvművelésben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó szerk., *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 75–86.
- Szabó Mihály Gizella–Lanstyák István szerk. 2011. *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Szalai Andrea 2010. Nyelvi ideológiák és a társadalmi határok kijelölése egy erdélyi gábor roma közösségben. Feischmidt Margit szerk., *Etnicitás. Különbségteremtő társadalom*. Budapest: Gondolat–MTA Kisebbségkutató Intézet. 418–429.
- Szathmári István 2004. *Stilisztikai lexikon. Stilisztikai fogalmak magyarázata szépirodalmi példákkal szemléltetve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Szathmári István szerk. 1961. *A magyar stilisztika útja*. Gondolat Kiadó.
- Szepes Gyula 1986. *Nyelvi babonák*. Budapest: Gondolat. <http://mek.oszk.hu/01600/01688/01688.htm> (Utolsó látogatás: 2023. november 6.)
- Szikszainé Nagy Irma 2007. *Magyar stilisztika*. Budapest: Osiris Kiadó.

- Szilágyi Ferenc 1978. *A magyar szó költészete. Kis magyar stilisztika*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Szilágyi N. Sándor 1996. *Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára*. Kolozsvár: Erdélyi Tankönyvtanács.
- Szilágyi N. Sándor 2001. A többség nyelvi jogai. Andor József–Szűcs Tibor–Terts István szerk., *Színes eszmék nem alszanak... Szépe György 70. születésnapjára, 1209–1218*. Pécs: Lingua Franca Csoport.
- Szilágyi N. Sándor 2004. *Elmélet és módszer a nyelvészetben, különös tekintettel a fonológiára*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeumegyesület.
- SzinSz. O. Nagy Gábor–Ruzsiczky Éva 1978. *Magyar szinonimaszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Szőgyényi Livia 2009. *Nyelvművelés és iskola*. Bratislava: FF UK. (Szakdolgozat.)
- Tátrai Szilárd 2012. Viszonyulás és viszonyítás. Megjegyzések a stílus szociokulturális tényezőinek vizsgálatához. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői*. Budapest: Stíluskutató csoport. 51–71.
- Tauli, Valter 1974/1998. A nyelvi tervezés elmélete. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvi tervezés. Tanulmánygyűjtemény*. Budapest: Universitas Kiadó. 51–66.
- Theses 1929/1983. Prague Linguistic Circle: Theses presented to the First Congress of Slavists held in Prague in 1929. Wachek, Josef szerk., *Praguiana. Some Basic and Less Known Aspects of the Prague Linguistic School*. Praha: Academia Publishing House. 77–120.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1991. A jó és a rossz. A minősítések rendszere a Nyelvművelő kézikönyvben. *Magyar Nyelv* 87/4, 414–421.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1995. A sztenderd helyzete és a nyelvi tervezés lehetőségei Magyarországon. *Irodalmi Szemle* 38/1: 64–71.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1996. *A magyar nyelv stilisztikája*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1997. A stílus történetisége. Péntek János szerk., *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése*. Kolozsvár: Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszéke. 414–418.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2001. *A magyar nyelv szövegtana*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2004. *Nyelv, érték, közösség*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2006b. 22. Stilisztika. Kiefer Ferenc főszerk., *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 628–652.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2009. Ideologikus nyelvészeti sztereotípiák a magyar nyelvről. Borbély Anna–Vančóné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. 15. élőnyelvi konferencia. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 75–85.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2012. A stílus szociokulturális tényezőinek kognitív nyelvészeti megalapozása. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői. Kognitív stilisztikai tanulmányok*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem. 19–49.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2012. A stílus szociokulturális tényezőinek kognitív nyelvészeti megalapozása. Tátrai Szilárd–Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői*. Budapest: Stíluskutató csoport. 19–49.
- Tolnai Vilmos 1929. *A nyelvújítás. A nyelvújítás elmélete és története*. Budapest: Magyar Tudományok Akadémia.

- Tompa József szerk. 1961. *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan I.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. *Kis magyar nyelvklinika.* Budapest: Anno Kiadó.
- Trudgill, Peter 1986. *Dialects in Contact.* Oxford–New York: Basil Blackwell Ltd.
- Trudgill, Peter 1992/1997. *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába.* Szeged: JGYTF Kiadó.
- Trudgill, Peter 1999. Standard English: what it isn't. Bex, Tony–Watts, Richard J. szerk. *Standard English: the widening debate.* London: Routledge. 117–128.
- Trudgill, Peter 2003. *A Glossary of Sociolinguistics.* Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tuten, Donald N. 2007. Koineization. Llamas, Carmen–Mullany, Louise–Stockwell, Peter szerk., *The Routledge Companion to Sociolinguistics.* London–New York: Routledge.
- Van der Merwe, Christo H. J. 2012. The Bible in Afrikaans: A direct translation – A new type of church Bible. *HTS Theologiese Studies/ Theological Studies* 68/1, 8.
- Van der Wal, Marijke 2003. Standardization and Linguistic Norms in the Vernacular Languages. Goyens, Michèle–Verbeke, Werner szerk., *The Dawn of the Written Vernacular in Western Europe.* Leuven: Leuven University Press. 165–177.
- Vančo Ildikó–Kozmács István szerk. 2014. *A kisebbségi magyar nyelvtanítás kihívásai a 21. század elején.* Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem.
- Vonen, Arnfinn Muruvik 2012. Diversity and democracy: written varieties of Norwegian. Vatvedt Fjeld, Ruth–Torjusen, Julie Matilde szerk., *Proceedings of the 15th EURALEX International Congress.* Oslo: University of Oslo. 19–30.
- Vrábl'ová, Júlia 2015. Slovenská jazyková ideológia v laickom diskurze. Wachtarczyková, Jana–Satinská, Lucia–Ondrejovič, Slavomír szerk., *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch.* Bratislava: Veda. 118–130.
- W. Bíró Ágnes–Grétsy László–Kemény Gábor 1978. *Hivatalos nyelvünk kézikönyve.* (Második, átdolgozott kiadás). Szerk. Grétsy László. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet.
- Wertheim, Suzanne 2003. *Ab Imperio* 1, 347–369. Language ideologies and the “purification” of post-Soviet Tatar.
- Wexler, Paul 1971. Diglossia, language standardization and purism. Parameters for a typology of literary languages. *Lingua* 27: 330–54.
- Wodak, Ruth–Kryžanowski, Michal–Forchtner, Bernard 2012. The interplay of language ideologies and contextual cues in multilingual interactions: Language choice and code-switching in European Union institutions. *Language in Society* 41, 157–186.
- Wolck, Wolfgang 1991. The standardization of Quechua: Some problems and suggestions. Gleich, Utta von–Wolff, Ekkehard szerk., *Standardization of national languages. Symposium on language standardization, 2–3 February 1991.* 43–54.
- Wolfram, Walt 2008. Language diversity and the public Interest. Kendall King–Natalie Schilling-Estes–Jia Jackie Lou–Barbara Soukup szerk., *Sustaining Linguistic Diversity: Endangered and Minority Language and Language Varieties.* Washington, DC: Georgetown University Press. 187–202.
- Woolard, Kathryn A. 1992. Language ideology: issues and approaches. *Pragmatics* 2/3, 235–249.
- Woolard, Kathryn A.–Schieffelin, Bambi B. 1994. Language Ideology. *Annual Review of Anthropology* 23, 55–82.
- Wright, Sue 2014. The map, the group and language ideology. *Journal of World Languages* 1/2, 81–98. DOI: 10.1080/21698252.2014.937562. (Utolsó letöltés: 2015. február 27.)

- Zimányi Árpád 2014. Adalékok a be igekötő „újszerű” szerepéhez. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Linguistica Hungarica* 41, 175–183.
- Zolnai Béla 1940/1999. A műkedvelő purista lelki alkata. II. Mikor fölösleges az idegen szó? Fábrián Pál–Tátrai Szilárd szerk., *Nyelvművelés*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Zsemlyei János 1996. *A mai magyar nyelv szókészlete és szótárai*. Kolozsvár: Erdélyi Tankönyvtanács.

& A SZERZŐSÉG KÖTETEI

2022

- Nyelvi váltakozások az igék körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-0-5. 208 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_01_Igek_v3.pdf
- Nyelvi váltakozások az igenevek körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-1-2. 97 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_02_Igenevek_v03.pdf
- Nyelvi váltakozások az igekötős igék körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-2-9. 180 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2022_LI_03_Igekotos_igek_v5.pdf
- Nyelvi váltakozások a névszók körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-3-6. 252 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_04_Nevszok_v02.pdf
- Nyelvi váltakozások a névutók körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-4-3. 246 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_05_Nevutok_v02.pdf

2023

- Váltakozások a magyar nyelvben nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági szempontból.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-9-8. 94 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_Valtozasok_a_magyar nyelvben nyelvhelyességi es nyelvi.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások dialektális háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-05-0. 88 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Nyeal_Dialvalt_1.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-06-7. 86 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Nyeal_Kronvalt.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások stílusbeli háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-08-1. 122 p.
- A magyar nyelvi váltakozások érzelmi háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-07-4. 112 p.
- Magyar nyelvi váltakozások vizsgálata a Magyar nemzeti szövegtár segítségével.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-09-8. 126 p.

A személytelenség kifejezésének eszközei. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.
Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-00-5. 148 p.

ISBN 978-80-69002-08-1